

Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯД

Бугээдэ арадай сонин

ЧН

1921 оной декабриин 21-нээ гарана

ДҮХЭРИГ

№23 (324)

2003
июни
5
Четверг

№ 87
(20749)

Нажарай эхин
УЛЫН НАРЫН
5
гарагай
5

Буряад Республикин Президентын Зарлиг

БУРЯД РЕСПУБЛИКЫН ҮҮНГҮҮЛИИН КОМИССИИН ГЭШҮҮД ТУХАЙ

1999 оной июниин 24-д бүридуулгэдээн Буряад Республикин үүнгуулиин комиссиин эрхэ түлөөлэлгүүдэй болзорой аүүрээнтэй дашарагдуулан, «Российн Федерацийн эрхэтэй үүнгуулиин эрхэнүүдэй болон референдумд хабадахаа эрхэй лаб хайлалганд тухай» 2002 оний июниин 12-ий 67-ФЗ дугаарай Федеральна хуулиин 23-дахиу стаягай 9-дэхүү пунктд, «Буряад Республикин үүнгуулиин комиссийн тухай» Буряад Республикин хуулиин 7-дохи дугаарай стаягдаа үндээслэн, иягэж тогтоон:

1. Буряад Республикин үүнгуулиин комиссийн гэшүүдээр томихо:

Ельченинов Виктор Алексеевич - Буряадай ой модоний наалбарин худалмэрилэгшэдэй профсоюзуудай хороонд түрүүлэгшэ, Буряад Республикин Профсоюзуудай эмхинүүдэй нэгжээдээ;

Ивайловский Дмитрий Александрович - Буряад Республикин экономическа хүргэлтийн болон гадаадын харилсаа холбоонуудай министрэй нэгжээдэх орлогшо - Гадаадын экономическая харилсаа холбоонуудай хороонд түрүүлэгшэ, Хэзэнгын аймагай депутатуудай Советдээс;

Ларионов Владимир Григорьевич - Буряад Республикин үүнгуулиин комиссийн түрүүлэгшэ, Российн Федерацийн Түбэй үүнгуулиин комиссийн; Норбоеев Владимир Самбуевич - Буряад Республикин Адвокадий палатын адвокат;

Сидоренко Людмила Валентиновна - Буряад Республикин Президентын Гүрэнэй-хуулиин хүтэлбэрийн даргын орлогшо, «Буряад Республикин эхнэрнүүдэй холбоон» гэжэ нийтийн-политическе эмхинээз;

Хархенов Федор Лукьянович - Буряад Республикин нуралсалай болон эрдэм ухаанай министрствын таагай дарга, можо нийтагууд хоорондын «Нэгээдээ» («Бааттай») гэжэ хүдэлсэннөө;

Чекирков Андрей Феликсович - Буряад Республикин Адвокадий палатын адвокат, Российн Федерацийн Коммунист Партиин Буряадай республиканска комитецдээ.

2. Тус Зарлиг хуулиатаар толилогдонон үзэршээ хүснэгдээ орохо.

Буряад Республикин Президент А.В.ПОТАПОВ.
Улаан-Үдэ хото,
Правительствын байшан.
2003 оной июниин 2.
№ 136.

ҮХИБҮҮДЭЙ АСУУДАЛНУУД

Нуралсалай жэл түгэсэж, үхибүүд зунайнгаа амаралтадаа гаралаа. Энэл үедэ багашуулын амаралтгын асуудал шухалаа болодог. Засаг зурагаанууд энээндэ ямар бэлэдхэл ябуулнаа, хэр зүбөөр мүнгэ хүрэнгээс хэрэглэнэб гэхэн асуудалнуудаа зориулагдаан зүблөөн Буряад Республикин Привателствадаа үнгэргэгдээ.

Элүүрээ хамгаалгын, Эрдэм нуралсалай, До тооны хэрэгүүдэй министрствын үндэсний толгойлог шонор тус хэмжээ ябуулгадаа хабаадалсан байна. Республика дотор тохёолдонон түймэрэй аюулнаа боложо, галнаа авархаа хэрэгсэнүүдээр үхибүүдэй лагерьнүүдэе бүри мүнхэн хангахаа асуудал мүн лээ зүвшэгдээ. Тийн иимэ худалмэрийнүүд хaa-хаанагүй эрхилсгэхээ зэрэгтэй.

АМАРАЛТЫН ЗҮБШЭГДӨӨ

Дотоодын хэрэгүүдэй министерство энэ зүн «Подросток - лето», «Подросток - занятость» гэхэн хэмжээ ябуулгануудые бэлэлүүлхээр бэлэн. Эдэнэй гол зорилгон хадаа архи дарханай, хара тамхинай аюулнаа хэргүүлэхжин ажал ха юм.

Эрдэм нуралсалай министрствын түсэбөөр энэ жэл 150 мянган хүүгэд амаруулагдахаар хараалагдана. Июниин 2-ой байдалаар 97 хүүгэдэй талмай худалмэрийн эхилэнхэй. Бүхээ дээрээ энэ зүн Республикийн дэбисхэр дээрэ 110 лагерь ажалаа эхилхэ, тэдэнэй 7-нийн республиканска удаа шанартай. Лагерьтаа ябанаа үхибүүн бүхэндэ дундаа зэрэгээр үдэрий 40 тухэргиг мүнгэн номологдох ю ма.

Элүүрээ хамгаалгын министерство 46,8 миллион тухэриг мүнгэ үхибүүдэй элүүржүүлгын худалмэрийнүүдэгтэй номолоо. Элүүржүүлгын лагерьнүүдай путевкын сэн дундаа зэрэг 3250 тухэриг болохо юм, харин хүүгэдэй талмайн путевконуудын 750 тухэргитэй. Республикийн 22 аймагай лагерьнууд Элүүрээ хамгаалгын министрствын талаанаа хангагданхай.

Даша-Доржо БОЛОТОВ.

«Буряад үнэн» - «Уран үгэ» хэхэгүүдэй абадаг болонон ушарнаа манай бүгээд арадай сонин үдэр бүхэнэй болбо гэжэ ойлгоё! «Алтан гадаан» дугаартаны: соёлой, эрдэм нуралсалай, түүхын нонинууд хэблэгдэнэ гэжэ ажаглагдаа. Субботын «Уран үгэ» сониндоон уран зохёолнууд олоор хэблэгдэжэ, «ан-гахаанаа наагуур» байхан маанадтаа одоол сэдыхээлмийн уданаа болобо.

Харин мүнөө үдэр бүхэндэ «Үнэн» хүлеэдэг бологдого. Мүнөө дурдаашаа гурбан номер дээрэ үшөө хоёрье нэмэжэй гаргадаг болобол ха. Вторнигто «Буряад үнэн» - «Алтан гадаан» («Полярная звезда»), субботодо

хануулая - автор ямар хэлэн дээрэ бэшэнэб, тэрэл хэбээрнэ оршуулгийгээр хэблэдэг болонхой.

Эдэ сонинууднаа гадуур буряад, ород, англи хэлэн дээрэ гарадаг «Одон» журнал эвенк, ноёнд хэлэн дээрэ бэшэнэх хабсаглалтай нараа бүхэндэ гарана. Наяны сагта энэ журнал бүри зузаан, бүри нонирхолтой болох гээд дууддана. Түрэхийд энэзниие ханаандадаа абаха бээз гээд найдая. Уран найханай, нийтийн-политическе «Морин хуур», «Вершины» гэхэн журналнууд ерэх бүхэндэе улам нонин боложол байдаг

байна. Үшөө гэхэдээ, үдэр бүхэндэ ордоодо гаражаа байдаг «Бурятия» газеты мүн лээ энэл хэблэлэй байшан хэдгэг юм.

Үргэн олон уншагшад! Арад түмэн! «Буряад үнэнэйнгээ» сонинуудтаа захил хэжээ, гэр гэртээ, хубидаа гү, или хамтадаа абаха амжаял.

«Үнэн» сониноо уншагчий бол, Улэн шэнги байгдагшад.

Д.Н.ДОРЖИЕВ,
Буряад Республикин
габъяатаа багша.

«БУРЯД ҮНЭН» СОНИНДОО ЗАХИЛ ОЛООР ХҮҮЛЭЕ!

1. Газета «Буряадуны» Индекс-50901 (включая «Гусийн дугаар», «Дүхир», «Бизнес Ото»)	a) Каталоговая цена - 34 р. 20 к. Почтовые услуги - 44р. 88 к. б) с доставкой на а/я или «По востребованнию» в) с получением в редакции (включая «Гусийн дугаар», «Дүхир», «Бизнес Ото», «Уран үгэ», «Алтан гадаан») г) с доставкой в организацию (включая «Гусийн дугаар», «Дүхир», «Бизнес Ото», «Уран үгэ» «Алтан гадаан») д) с получением через киоск АО «Юности»	79 р. 08 к 79 р. 08 к 50 р. 00 к 60 р. 00 к 65 р. 00 к
2. Газета «Буряадуны-Дүхир» Индекс-73877	a) Каталоговая цена - 23 р. 10 к. Почтовые услуги - 45 р. 36 к. б) с доставкой на а/я подписчика или «По востребованнию» в) с получением в редакции г) с доставкой в организацию д) с получением через киоск АО «Юности»	68 р. 46 к 68 р. 46 к 30 р. 00 к 40 р. 00 к 40 р. 00 к
3. Газета «Бизнес Ото» Индекс-31111	a) Каталоговая цена - 17 р. 10 к. Почтовые услуги (по 1 и 2 и 3 - 81 р. 90 к.) (с 1 и 2 и 3 - 91 р. 02 к.) б) с доставкой на а/я или «По востребованнию» в) с получением в редакции г) с доставкой в организацию д) с получением через киоск АО «Юности»	99 р. 00 к 108 р. 12 к 62 р. 61 к 25 р. 00 к 35 р. 00 к 35 р. 00 к
4. Газета «Буряадуны-Уран үгэ» Индекс-31110	a) Каталоговая цена 15 р. 00 к. Почтовые услуги 32 р. 52 к. б) с доставкой на а/я подписчика или «По востребованнию» в) с получением в редакции г) с доставкой в организацию д) с получением через киоск АО «Юности»	47 р. 52 к 31 р. 26 к 15 р. 00 к 25 р. 00 к 25 р. 00 к

Примечание: 1. При подписке в г. Улан-Удэ с доставкой в организацию тираж должен составлять не менее 10 (десяти) экз.

2. В районах при подписке «До востребования» (индивидуальной, коллективной подписки в адрес предприятия не менее 10 экз. издания в один адрес) почта обязана доставлять подписчикам в организацию.

Наш адрес: 670000, г. Улан-Удэ, ул. Каландарийшили, 23,
Тел. 21-68-08, 21-50-52, 21-23-67. Факс: 21-54-54

ХҮНДЭТЭ «БУРЯД ҮНЭНЭЙ» УНШАГШАД!

«Буряад үнэнэй» байшан тээшэ неделийн гурба ошодог нэм. Мүнөө үдэр бүхэндэ гэшхэлхэ баатай болобоб. Средагай «Гусийн дугаар», четвергийн зузаахан «Дүхир» ажалаа баархаад, пятницын «Бизнес Олзоор» нонирхоод лэ, недели агуулдэг нэм.

Харин мүнөө үдэр бүхэндэ «Үнэн» хүлеэдэг бологдого. Мүнөө дурдаашаа гурбан номер дээрэ үшөө хоёрье нэмэжэй гаргадаг болобол ха. Вторнигто «Буряад үнэн» - «Алтан гадаан» («Полярная звезда»), субботодо

автор ямар хэлэн дээрэ бэшэнэб, тэрэл хэбээрнэ оршуулгийгээр хэблэдэг болонхой.

Эдэ сонинууднаа гадуур буряад, ород, англи хэлэн дээрэ гарадаг «Одон» журнал эвенк, ноёнд хэлэн дээрэ бэшэнэх хабсаглалтай нараа бүхэндэ гарана. Наяны сагта энэ журнал бүри зузаан, бүри нонирхолтой болох гээд дууддана. Түрэхийд энэзниие ханаандадаа абаха бээз гээд найдая. Уран найханай, нийтийн-политическе «Морин хуур», «Вершины» гэхэн журналнууд ерэх бүхэндэе улам нонин боложол байдаг

Хүлгөтэйгөөр үнгэрхэн долоодохи сессиин дүнгөөр Арадай Хуралай түрүүлэгшээ Г.ЛУБСАНОВ сэтгүүлэштэй узажа, тэдэнэй олон асуудалнуудаа тодо харюунуудые угзбэ.

- Александр Гомбоевич, Буряад Республикин Конституциин 80-дахи статьяда ямар хубилалтанууд оруулагдахаа болобо гээшбэ?

- Шинэ жэлээ хийш Арадай Хуралай сессиинд нара бүри зарлагдаг болонхой гэжэ ажаглаан байхат. Юуңдээ хирэ болоод лэ суглаадаг болобо гээшбиди? Нэгэдэхеэр-Буряад Республикин Арадай Хуралай урдахи зарлалай абаан хуулита дансануудые федералнатай таараадуулсан зохицуулхаа баятай болонхойбди. Хоёрдохёор болбол, России Федерациин шэнэ

ПАРТИИН ҮЗЭЛТЭН ЗАСАГ БАРИХАНЬ...

хуулинууд бэшэгдэжэл, зарим хуулинуудтаа нэмэлтэ болон хубилалтанууд оруулагдажаа байна ха юм.

Жэвшэнэй, Конституциин 80-дахи статьягай 2 пунктда хубилалтаа оруулхаа болонхойбди. Тус статьягай урхань - Арадай Хурал яажа бүридхээ тухай. «Политическэ партиинууд тухай» шэнэ хуулиин ёхор, Арадай Хуралд бүридхээлэй 50-наа доош бэшэ хубинь политическэ пэргинуудай, нийтийн эмхи зургаануудай түлээлгэшд байха эргэтэй. Тихэдээс удаадахи зарлал 65 депутатдай 33-нийн партиин гэшүүд болохо, нүгөө 32-нын нэгэ мандатна окружуудаа хунгагдахаа болоно.

Имэрхүү шэнэдхэлгэнүүдье зарим депутатдууд буруушаахаа байна. Харин нүгөө бүлэг депутатдууд Арадай Хуралын тад ондоогоор бүридхүүлэх түсбэйтэй. Энээн дээрээс боложо, депутатдууд нэгээндэйдэх хүрэжэ ерээгүй. Тийгэбэшье энэ сессиин олонхи дуугаар «33+32» гэнэн вариант дэмжгэдэжэ, «Конституциин 80-дахи статьяда хубилалтаа оруулхаа тухай» Буряад

Республикин Хуулиин проект нэгэдэхийн уншалгаар аблаба.

- Тихэдээ республикин хунгуулиин округууд үсөөрүүлэгдэхэн гээш гү?

- Мүнөө дээрээ хунгуулиин округууд 32 болготор хороохор хараалагдана.

- Буряад Республикаада ямар партиинууд парламентын хунгартадаа хабаадахаа арга боломжтойб?

- Нүүлэй бүридхээлөөр зургаан парти болон фракциин тоологдоно - «Единая Россия», КПРФ, СПС, «Яблоко», «Отечество - Вся Россия», «Единство».

- Эдэнэй тоодо В. Жириновский АДПР ороногүй гү?

- АДПР-эй эзэхжигтэд эндэмийн бийшигээ, бүридхээдэх аблагаагүй.

- Конституциин 80-дахи статьягай хубилалтануудай дууту дундынхээ аргатай байна гүт?

- Найшиг, муушье таланууд бии. Жэвшэнэй, нэгэ мандатна округууд үсөөн болохонь. Республикин аймаг бүхэн оөрөн депутатдай байдаг наа, шэнэ дүримөөр хоёр гурбан аймагуудаа нэгэ депутадые хунгагдаа болохо.

Тихэдээ Ахын аймагай бага янатан - ноёдууд, хойто аймагуудай эвенкийүүд парламентдаа өөндын түлөөлэгшэдгүй байжаа магад.

Тэрээнхээ гадуур, партииин списэгээр мандадтай болонон депутат ямаршье хунгуулиин округто хабаагүй, тимэмээ арад зоной урдаа тоосохо уялгагүй болох. Гансал Москвашаа буунаа шийдхэбэринүүдье, заабаринуудые дүүргэхээ жэштэй.

- Сесси дээрээ 2003 оной бюджетэд хубилалтануудые оруулхаа тухай асуудал зүбшэн хэлсэгдэхэн байна. Ямар ушар шалтагаануудаа бюджет нэлгэгдэхээ болооб?

- Бюджедэй гаргаша шэнээр хубилалгахаар болобо. Өөндын хүтэлбэри захиргаануудай бюджетедэй Мин-

фин дахин шүүмжэлжэ үзөөд, тэдэниие мүнгөөр түнхэлха шийдхэбэри авабаа бишүү. Гол түлэб үбээдэ бэлдэлгээд мүнгэн ехээр гаргашалгахаар болонхой. Хамта дээрээ 39 миллион түхэриг бюджет сооноо аблажа, шэнээр хубаарилгадаа. Энэ мүнгэн гол түлэб ЖКХ-нуудаа түнхээ боложо дамжуулж лагдахань.

- Завод, фабрикагүй үлэшэхэн, «хаягдажаа» байна томо тосхонуудтаа түнхээ аргатай хуулиин проект тухай хэлэжэ шүтэй.

- Энэ жэл түрүүшүүнхийн дансанууд дээрэ депутадуудаа хүдэлжэ байна. Шэнэ Бэрээн, Гусиноозерск, Закаменск хото городуудай промышленнаа предприятинуудай тогтоходоно, арад зоной ажайдал доройтонон байна. Эдээндээ ажал тааруулж үгэхэ, соёлы, нуралсалай эмхи зургаануудай нэргэхэ шухала болонхой. Тус хуули наяан сагта аблажаар түсблэнэби.

Б. ГЫНДЫНЦЫРНОВ.

Россияне не очень доверяют рейтингам. НО ДРУГИХ ДАННЫХ НЕТ

Пока предвыборной кампании не дан официальный старт, единственное легальное средство партийной агитации и пропаганды - это рейтинги. Занятие почтенное, но не самое осмысленное.

На сегодняшний день расклад сил таков. По данным Агентства региональных политических исследований, если бы в следующее воскресенье состоялись выборы в Госдуму, за КПРФ проголосовали бы 22 процента опрошенных, за «Единую Россию» - 20, за АДПР и «Яблоко» - по 5, СПС - 4, столько же - «против всех», за другие партии - 2 процента. При этом больше трети - 38 процентов - затруднились с ответом на счет своих партийных симпатий.

При этом обязательно пойдут на выборы 29 процентов россиян, «скорее всего» - 22 процента,

пойдут, если ничего не помешает (дождь? землетрясение? мыльные оперы по ТВ?) - 27 процентов, точно не пойдут - 10%, пойдут вряд ли - 8% и пока не решили окончательно - 4%. Сторонники КПРФ, «Единой России» и СПС отличаются высокой избирательной активностью и чаще всего говорят о том, что обязательно пойдут на выборы в декабре.

Что же касается выборов Президента, то, пройди они в ближайшее воскресенье, 58 процентов поставили бы галочку против фамилии Путина. По уровню популярности за действующим Президентом с большим отрывом следует Геннадий Зюганов (13 процентов), Владимир Жириновский (3), Григорий Явлинский (2), загадочные «другие» (2) и неизменный «против всех» (4).

Надо сказать, всемирной популярностью российские политики не пользуются.

ОЙН БАЯРАЙ НЭГЭДҮҮЛХҮ ХҮСЭН

Агын болон Усть-Ордын Буряадай автономито округуудай түсхий түлээлгэшдэй Буряад Республикин Президент Л.Потапов үндэр дээрэх хүлээн абаахан.

Буряад ороной 80 жэлэй ойн баяртаа дашарамдуулгахаан хэмжээ ябуулгануудаа ургэнээр тэмдэглэгдэжэ байна. Үнгэрэгшэ долоон хоногтоо нийслэл хотодо аймагуудай Экономикин болон соёлын удирдчилдэг тааралтадаа түгэсэбэ. Зэдэн аймагайхид

хүндэтэйгөөр эсэслэн, дүн гаргахаан байна. Аймаг бүхэн оөрүүн онсоо программатай байгаа. Арга шадал соогоо нюатгахудаа танилцуулхаа гэжэ оролдоо, концерт-наадаа дэлгээжэ, нюатг зонийнгоо, хотынхийдээ зүрхэ сэдхээл баярлуудаа.

Буряад ороной ойн баярь Ага болон Усть-Ордын автономито округуудай түмэн зон мүн лэ тэмдэглэгээ байна. Буряад арад хаа-хаанагүй тааралж ажанаа гашаашье наа, нэгэ үндээнтэй ха

юмбиidi даа. Тийгэжэ усть-ордынхий иониний 9-10-даа оперо болон балэдий театрта Соёлы үдэрнүүдээ эмхидхээнэ. Хоёр үдэрэй туршадаа выставээ дэлгээгдэхэ, эхирд-булагадуудай ёхор наадан зэдэхэ.

Харин июниний 26-27-ний үдэрнүүдээ Буряадай драмын театрт Агаын омогий түлээлгэшэд бэлгүүдээ шадабарияа харуулж, арад түмнээ ойн баяраар амаршалх.

Б. БАДМАЖАБОН.

ШАЛГАЛТАНУУД ОЛОН ДАА

Дунда нургуулинуудай нүүлшины хонхын баяр замхажа, ахаа классуудай нурагшад гүрэнэй шалгалтануудые барижада эхилбэ. Энэ ушараар эрдэм нуралсалай министрэй нэгэдэхий орлогшо А.И. Бадлуев болон министрэй орлогшо Е.Д. Чимитова хоёр пресс-конференци үнгэрэгбэ.

Июниин 2-то нургуули түгэсэжэ байшад ород хэээр болон литератураар найруулгануудые бэшэжэ, түрүүшүүнгээ шалгалтаа бариваа. Энэ жэл 11 мянгаад хүбүүд, басагад дунда нургуулияа дүүргэжэ, үргэн харгыдаа гарахань. Шалгалтын шэнэ гуримаар зарим нурагшад найруулгын орондо изложенишие бэшэхэ аргатай байбаа. Ушээ тихэдээ ямар шэнэ хубилалтанууд болонхой гэхэдээ, шалгалтын нийтуулгануудай 350 темэе үшээ нуралсалай жэлэй эхинээ элий байгаа бишүү. Тийгэжэ багшанар, нурагшад, мүн гэртэхиншие харюусалгатай шалгалтадаа эртэнхээ бэлдэжэ байхад аргатай байбаа. Энэ жэл республикин 11-дэхий классай нурагшад агууехээ пэздүүд А.С. Пушкинай, М.Ю. Лермонтовай лирикээр болон эсэгэ оронтухай тэмнүүдээр найруулгануудые бэшээ.

Нурагшадай удаадаа «дабаанийн» - тоо бодолгоор юм. Харин нүүлшиныгээ, гурбадахи шалгалтаяа хүүгээд өөнхдөө шэлэжэ аблажаа.

Пресс-конференци дээрэ тус министерствын түлээлгэшээдээ Гүрэнэй нэгэ нийтээ

Б. ГЫНДЫНЦЫРНОВ.

ТАРИЛГАЯА ЭХИЛЭЭГҮЙ АЖАХЫНУУД БИИ

Республикин полинууд дээрээ эртын ороогото ургамалнуудые тарилга дүүрэнтэй. Гэбэшье Баргажанай, Мухар-Шэбэрэй, Ивалгынай аймагуудай зарим ажахынууд шухала ажалаа таталдуулнаар.

Баргажанай аймагай Хилганин хүдээ ажахын үйлэдэрийн кооператив 1400 гектар газарта шэниисэ тарихаар түсблэнээн аад, энээнээ бодото дээрэнэ бэлүүлхэ талаар хүдэлмэри хээгүй байханин ойлгосогүй байна. Имэрхүү байдал Мухар-Шэбэрэй аймагай Суулгын хүдээ ажахын үйлэдэрийн тарилгадаа жэгдэрэн орооготу байнаар. Тэжээлэй ургамалнуудай үрэхэхүүрэгээ республика дотор асарагданхай. Тэдэнэй тоодо доннигой, кукурузын, саахарна болон тэжээлэйшие свеклонуудай үрэхэн бии. Тиймэнээ тэжээлэй ургамалнуудые ехээр тарихаар боломж ажахынуудтаа янала байна гээд хэлэлтэй. Гадна буртаг, бог, үрмэдэх ногоотой, таршаа болон хорхой шумуулнуудтай тэмсэхээлэдэб янзын бодосуудаа республика руу асарагданхай.

Тихэдээ Зэдэн, Ивалгын, Сэлэнгын, Тарбагатай, Хориин, Түнхэнэй ургамалнуудай хүдээ ажахынууд тэрэхай тарихаар барийн түүрээндээ ажагыннуудаа шэниисэ таринабди гэжэ бээз зобонохой үлүү...

Мүнөө сагта хүдээ ажахын

предприятинуудай бүхын хүсээ

шадалаа тэжээлэй ургамалнуудые

тарилгадаа, паар хахалалгадаа шэглүүлхэ ёнотой болоно. Энэ

хэрэгтэй Кабанскин, Мухар-

Шэбэрэй аймагуудай ажахынуудаа

Байр БОДИЕВ.

Июниин 5 - Оршон тойронхи байгаали хамгаалгын бүхэдэлхэйн үдэр

Мүнөө дээрээ манай нюотаг эх байгаалияа хуушанай хэбээрийн үлөөхэн түбүүдэй нэгэнший болоно. Эдэ ушар баримтнуудыг хараада аважа, России Федерации Президент В.В.Путин болон России Федерации Правительство эх байгаалияа тогтууритай нийнаар хүжээж тухай Бүряад Республикин Президент Л.В.Потаповай, Республикин Правительстви дурдажхалыг нийнаар хүлеэж аваан байгаа. Энэйн Бүряад оронд Правительстваа, Байгаалиин нөөсэ баялагуудай гол хүтэлбэрийдэ, Байгаали ашагаалгын болон оршон тойронхи хамгаалгын талаар шинээр байгуулагдана гүрэнэй хорооно, предпринятыннууг ба нийтийн эмхи зургаануудай хүтэлбэрийгэштэ, экологууда айхабтар ех харюусалга даалгана.

Газар дороги булагуудые, нуур соөрэмүүдые хамгаалга газарай нюоруугай түхэг дурсые наандагаажа наалгаануу, хуушан хэбээрийн үлөөхэ шухал гэжэ тоолоно. Тийгээшийн наань, России Федерации Байгаалиин нөөсэ баялагуудай Бүряад Республикин гол хүтэлбэрийн 2001 оной жэл бүриин элихээ сооноо хэдэн баримтнуудыг харуулхамни.

НЭГЭДЭХЭЭР, манай Республика дотор нуурижаан ба нүүдэл үйлдэбэринүүдээх хорото зүйлнүүдые, бодосууды агаар руу хаялгын хэмжээн үшвээл ех байнаар. 2001 ондоо 167,132 мянган тонно, тэрэ тоодо 46,448 мянган тонно хатуу зүйлийн, 120,684 мянган тонно газай түхэлтэй шэнгэн бодосууд хаягдаан байгаа. Сэхьең хэлэхээ, үүлэй табан жэл соо нуурижаан үйлдэбэринүүдээх элдэб зүйлнүүдые хаялаа 13,7 процентийн хороогдонон байна.

Хоёрдохёөр, эх байгаалияа аршалан хамгаалгын эгзэн гол зүйлнүүдэй нэгэн хадаа ойтайгээ түймэрхэе, хайра гамгүйгээр отолоогоо хамгаалха гээштэн шухала удаа шанартай. Бүхы газар дайымнын 29140,3 мянган гектарын гэхэг тү, или 83 процентийн ой модоор бүрхөөгдэхэй. Энэ хадаа манай туйлай ех баялиг болоно. Тийгээшийн наань, хаяханагай ойн түймэрэй нүжээрдэг байнаанин халагламаар. 2001 ондоо Республика доторийн 118 түймэр 1312 гектар дээрэ гараа һэн.

2000 ондийнхийтой жэшэбэл, түймэрэй гаралга 2,3 дахин хороогдонон байгаа. Тийгээшийн наань, гүрэнэй ойн жасада 37606,1 мянган түхэрийн гарза хохидол ушаруулаа һэн. Эдэ бүхы тэхэрхүүлэгдэшгүй гарза хохидолнуудаа бидэ, хүнүүд, зэмэтэйбди. Жэшээнь хуундэй гэм зэмээр түймэрэй 65-70 процент, харин сахилгаанай буудалнаа тү, или ямар нэгэн ондоо шалтаганаар галаа аюулай 28-30 процентийн гарадаг юм.

Жэл бүри modo бэлэдхэлгын хэмжээн 1800,6 мянган кубометртэй хүрэдэг байна. Байгаалин нөөсэ баялагуудай хороондийн баримтаа мэдээнүүдэй ёнбоор, «Промышленнаа предприятийн» түүдээ 362,67 миллион кубометр хэмжээнэй гэхэг тү, или Республика дотор хаягдаан бүхы зүйлнүүдэй 68,8 процентийн түүдээ үрэхуул унаар оршон тойронхи байгаалии руу хаялан байхаа юм». Электрын элшэ хүснэгий, гэр байрын-коммунальна ажажын, транспортын, машина бүтээлгүйн, мөд боловсруулгын бусад предприятийнудаа гол түлэб байгаалии булаграна.

Жэл бүхэндэ промышленнаа болон ажануудалай үлэгдэлнуудаа тон ехээр гарадаг байна. Эдэ бүгэдэ Байгал нуурай оршон тойронхи байгаалиа туйлай ехэг гарца хохидол ушаруулна. Тиймээй бидэ арюун сэбэр эх байгаалияа аршалан хамгаалхын тулваа булаграна.

Энээнэй тулаа:

- гүрэнэй болон үмсийн бүхы эмхинүүд, предприятийнудаа эх байгаалияа хамгаалгын хэмжээ ябуулгануудаа мунгэ зөөрийн номолхо, гаргашануудай сметэдэ тусгаар мүр үлөөхэ;

- байгаалии хамгаалгын бүхы албан зургаануудаа тусхайлбал, Байгаали ашагаалгын ба оршон тойронхи хамгаалгын талаар гүрэнэй хороон (П.Л.Носков), «Бурводмелиорации» ФГУ (Н.Я.Кондаков), «Агнууриин нөөсэнүүдэй» хүтэлбэри (В.Т.Носков), Бүряад Республикаадахи

болов оршон тойронхи хамгаалгын гүрэнэй хороондаа даалгаха.

Нефтийн хоолой сорго барилгадаа анхаралаа хандуулхын үшвээ дахин хүснэгий. Республикийн олохон хүн зон, илангаяа Захааминай болон Түнхэнэй аймагаудаа ажагуулшад Республикаадын байгаалии хамгаалгын совөдтэ хандандаа байгаа. Нефтийн хоолой сорго татаагаа эх байгаалида хор хүргэх юм тү, ямар аша туха асархаа гээшб?

Энээнтэй дашарамдуулан, нэгэдэхеэр, хэдээ шэнээн талмай дээрээ ой модон отолодожо унагаагдахаб, хүдөө ажажын эдлүүриин ба үрэжэлтэ хэдээ гектар газар эрсээнээ гаргагдахаб, хэдээ шэнээн уна сугуулдаг газар дээгүүр хоолой сорго татаагдахаб гэжэ мэтийн асуудалнуудаа «ЮКОС» гэжэ нефтийн компани тодорхой харюу үгэхэ зэргэтэй.

Тээрэшлэн нефтийн хоолой соргонуудые татаажа эхилхын

ашаглаха шухалагэжэ үшвээ дахин нацуулна. Предприятиянудые барихадаа, хоолой соргонуудые татахадаа, уна хамгаалгын объектнүүдэе барилгадаа үлэгдэлгүй, үлэгдэл багатай үлэгдэри эмдэндэй. Хүн дээдэйн түрэлтэн энээхэн Газараа гамнаха, аршалха уялгатайбди, гэн гэтэр жэл бүри ой тайгаарней улаан дүлэн, утаа уняар, гол түймэр соробхилж, хэдээ олон амитад, ангууд, шубууд, шоргоолзод бүхы амитад дүрэнд бэй! Хэдэй болотор иимэ зэбүүн байдал үргэлжэлэхэй? Жэл бүри галай аюул улам үүжэрнэ.

Багша хүн хадаа нурагшадаа хэлэдэгги: хүн бүхэн урданай ёхно заншалаар модо таридаа байгаа. Таанад нурагуулингаа ойро мододые нуулгагты. Аиханда миний нурагшад Эдэрмэг нюотгтаа набшанатаа мододые нуулгагша һэн. Мүнөө тэдэнь ехэнүүд нөхүүд болонхой, надхажаа нуудаг юм.

Улаан-Үдийн 18-дахи кварталдаа нёондоо хабар 9 этажнаа 4-дэхи, 2-дэхи гэрнүүдэй ойгүүр нархан сагдуулхануудые олоор нуулгахан юм. Тэдэхэн бултаа хатажа хосороо. Тайгдаа ургажа нуугаа хаа, дэлхийн шэмгээ сэбэр агаарай бэлүүр байхал һэн бээз.

Энэ жэлдэ тэдэхэнэй нууринуудаа набшанатаа мододые сагдуулхануудые нуулгахаа. Яналал олон хэбэртэй нуулгах, ойгүүрь гаражадаа, хөөрхдэй урдаа жэлэхийдэл хэншье уналагагүй гэжэ ажаглагшав. Эдэхэн банал хосороо аа гү гэжэ наахадаа гүмшилтэй.

Яхадаа иимэ хайхарамжагүй: хүнэй гараар хэгдэхэн ажал, мүнгэ гарца гээшнэй жэдэй! Ойронь ажануудаг айлануудаа юундэхээ хэргэлэдэгтүй? Гайхалтай!

Хэмжээ абажа, эдээхэн сагдуулнуудые аршалыт, дээдийн зургаан хараадаа абажа, мүн ондоошье газаргүүдээр иймэрхүү байдал тогтоонхой байхаа магад?

Жэл ерэх бүри байгаалии хүндөөр үбшэлиэ. «Улаан номдо» орохон ургамалнуудаа олошорно. Байгаалийн үлгэрэй орон шэнгийн наихан болоо: тээрнги, мойнод сэсэгэлээ. Дун сагаан сэсэгээ нахуулхан мойнодий ойгүүр гаражадаа, эзэлүүдгүй элдэб гүнитгайшие, баяртайшие бододо абтажаа - эх һонин.

Гэн гэтэр дээдийн түрэлтэ хүнүүднай, хүүгэдэйн хорото гаараараа мийнодоо, ягаан сэсэгтээ тэрэнгиеэ гамгүй хухалжаа эхилэнхэй.

Наахана ажалнаа гараад, гэртээ бусаха харгыдаа мийнодий баглаа тэбэрийн 50-яд наанай орд, яланай эхэнэртэй туласаа дайралдаадаа, хүлисэл гуйгаад, юундэ мийнод хухаллаадта, хоморой ургамал болонхой гэжэдэй, намдаа наалта хэнэ, хэндэ ямар хэрэг бээ гэхээр олыг дуугарнаа саашалхадань, иимэ уладтаа үгөөр хэлэжэ ойлгуулха дэмсэ гэжэ бодоод, гүйдэлэрөө трамвайды нууబ. Жолошонийн урдаа банаагаа мийнодоо сэсэг, наашануудые хумиржкаа эхилэнхэй.

Иимэ уладые хэхээхэ, ялаа тулгуулхэ хэргэгтэй гэжэ бодоод, бодолоо ондоо тээшнэй арай, 1 болгохые ордолдоо һонин.

Бидэ байгаалии хамгаалгын республиканскаа соведэй (ВООП) түрүүлэгшийн орлогшо.

«ГАРАА ГАРГАБАЛ, ЖАРГАЛАЙ ОРОН БОЛГОХОБДИ ГАЗАРАА»

заказнигууд» гэхэ мэтийн онсо сахран хамгаалагдадаг газар дайдануудые үргэдэхээ тухай дурдажхалуудые зохёхоо, шэнээжэхэ, байгаалин-заповедэ газар даймын Республикин жасаа байгуулхаа. Хэрбээ сахран хамгаалагдадаг газар нюотагуудые үргэдэхээл, эх байгаалияа анханайн гуримаар үлөөхэ байнаад.

НҮҮЧЕ ТАЛААНАА, эх байгаалияа аршалан хамгаалха талаар хэмжээ ябуулгануудые үнгэр-гэлгэдэ түнхэдэгдэдэй, баяр баясхалан хүргэх ёнотойбди. Жэшэнэй, «Бурятхлебпром» гэжэ АО (Б.Цыденов), «Бурятводмелиорации» ФГУ, эрдэмтэдямаргарда хохидол ушаруулдагдахаб, хэдээ шэнээн олзо оршо оруулдагдахаб гэжэ олондо мэдээсэл тараалгын хэрэгсэлнүүдээр дамжуулан, Республикин улад зондо мэдээсэх ёнотой. Юрихыдээ эхбайгаалидахэдэ шэнээн гарза хохидол ушаруулдагдахаб, хор хүргэдэхээб гэхэ хэншье тодорхойгоор хээжэ, иэрэжэ шадахагүй юм ааб даа. Энээнэй хойшолонгүүд тухай имагтал манай ури саданай мэдэжэ абааха байнаанин элитэ...

ЮРДӨӨЛ, КПСС-ЭЙ Буряадий обкомий хөрдөхий секретарь байна В.Г.Бирюков «Буряад орон XXI зуун жэлэй богоно дээрэ» гэжэ ном соогоо эх байгаалияа хамгаалгын асуудалдаа зориулдагдаан тусхай булэг толилходоо. Байgal иуурай гайхамшагаа ёөрсэ онсо байгаалии хамгаалха, гамтгайгаар

нургуулинууд тэрээндэ хабаадуулдагдадаг байна. Конкурсдо хабаадуулдагдаан нургуулинуудаа Хягтын аймаг Шара-Голой, Хараныхын, Наушкын, Хираанай-Адагай, Хүдэри-Сомоной, Тамир нургуулинуудые онсолон тэмдэглэлтэй. Аймагай тахиргаанай толгойлогшо Валерий Жамсуевич Цыремпилов ёөрөө аймагийн байгаалии хамгаалгын бүлгээмий соведэй түрүүлэгшиюм.

Эх байгаалияа аршалан хамгаалха талаар улад зондо дундаа ойлгууламжын хүдэлмэри эдхийтэй гээр ябуулхын түлөө Кабанскын аймагийн моний сангые (хүтэлбэрийлэгшэнь Галина Александровна Орлова) онсолон тэмдэглэхэ шухалаа. «Гараса гаргабал, газараа жаргалай орон болгохобди», - гэхэ поэт С.Щипачев хэзээ нэгтэ башээ нэмийн. Хэрбээ хүсээлэ оролдолго гаргасаа жаргалай орон болгохобди.

Борис ДОРЖИЕВ, Байгаали хамгаалгын республиканскаа соведэй (ВООП) түрүүлэгшийн орлогшо.

Р.ДАШИЕВА,
Улаан-Үдийн 19-дэх
нургуулиин багша.

Аймагай нонин

ЭХЭНЭРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ЗҮБЛӨӨН

Захааминай аймагай нюта-гудай өөхэдийн хүтэлбэрийн захирагануудай дэргэдээршодог Эхэнэрнүүдэй соведэй түрүүлэгшэнэрэй эзлжээтэ зүблөөн наахан Закаменск хотодо үнгэргэгдээ.

Аймагай Эхэнэрнүүдэй соведэй түрүүлэгшээ Веря Александровна Марьясова хотын Эхэнэрнүүдэй соведэй бүлэгүүдэй ажад хэрэг дээрэ тогтоходоо, иэн түрүүн харуунагүй үхижүүд, хара тамхи таталга, ажалгүйшүүл, архидалга-иим асуудалнууд лэ гол түлэб Эхэнэрнүүдэй соведэй наанаа зобоноо гээд тэмдэглэнэ. 2003 онийн хардаа түсбүүдээ соо эхэнэрнүүдэй архиаа аргалуулга түрүүшүн нууридаа табигдана.

Наахана Закаменск хотодо республикийн ахамад нарколог А.А.Дильерэжэ, архиаа болихо дуратайшуулыг аргалдан байна. Энээн тухай аймагай Улаан Хэрээнэй комитетэдэй түрүүлэгшээ, наанаа гүйсөөгүй (Центр социальной реабилитации несовершеннолетних) түбэй директор С.М.Пашкевич иигэжэ хөөрэнэ:

- Эмхидхэлэй ехэ ажад ябуулданийн ашаар 100 гаран хүнүүдэй архиаа аргалуулабди. Тэдэнэй дунда 48 эрэшүүл, 45 эхэнэрнүүд бии. Мунөө дээрээ 5 эхэнэрные ажадаа абаабди. А.А.Диль турбан нара болоод удаадахи сеанс хэхэж.

Холтоноой, Утаатын, Хамнин, Хужарай Эхэнэрнүүдэй соведэй түрүүлэгшэнэр ажад хэрэг тухайгаа тоосоо. Утаатын Эхэнэрнүүдэй соведэй түрүүлэгшээ Р.В.Базарова иютаг соомнай архи уужа ябадаг эхэнэрнүүд үгүй, харуунагүй үхижүүдэй үгүй, булаг түргуулида ябадаг гэжэ тэмдэглээ. Бага нууринуудаа хүн зоной ажабайдал наин тээшээ болож байна гэхэн тобшолол эндэхэгдээ.

Зүблөөнэд сулгархан эхэнэрнүүд саашанхи ажалайнгаа хараа түсбэ тухай хөөрэлдөө. Удаань харуунагүй Хүүгэдэй түбтэ ошожо, Светлана Михайлова Пашкевичтэй хөөрэлдэхэн байна.

ХАДЫН ХҮНҮҮДЭЙ ХАБА ШАДАЛ

Буряад Республикин 80 жэлэй ойдо зориулагдаан Захааминай аймагай Экономикийн болон соёлын үдэрийүүдээ Улаан-Үдэ хотодо Ц.Сампиловай иэрэмжэтээ музей соо аймагай уран бэлгитэнэй бүтээлнүүдэй харуулсан выставкэ үнгэргэгдээ.

Энэ выставкэдээ аймагай бүхын иютагуудай уран бэлгитэнэй бүтээлнүүд табигдаа. Мүнгэөрший, модоорший, үйнөөрший хэгдээн гоё найхан бүтээлнүүд, уран зураашадай зурагууд эндэ орохон хүн бүхэнэй илдэнэй шэмэг болон хадын хүнүүдэй хаба шадалыень гэршэлээ.

Мүнгэшээ дархашуулай Р.Д.Нохоровой (Санага), В.Бадмаевагай (Утаата), Э.Д.Шагжеевэй (Санага), Г.Тубшиновай (Бүргэ) мүнгэн зүүдэлнүүд абааар хүнэй анхарал татаадхина.

Хамнин дархан С.В.Данзановай абдар, үйнэшээ дархан В.Д.Цыбиковэй үйнэн самовар, үйнэн малгай, бүлээмэр, Далахай иютагай В.Ш.Шойдоровой

телефоной таблоур болон бусад модоор дархалдан зүйлнүүд олоной нонирхол татаа.

Алла Самбуевагай бүтээлнүүд энэ выставкэдээ онсо нуури эзэлээ гэжэ тэмдэглэхээр. Юуб гэхэдээ, Алла Сандановнагай хүүхэлдэйнүүд хэнэйшье анхарал татан, сэдыхэлдэнь хадуугдамаар байгаа. Ухэрэй

зээрнүүд дээрэ зурагдаан хүүхэлдэйнүүд буряад басагадай гоё найхание, сэбрэ арюухание элирхэйлнэ гээшэ. Тийхэдэ хониной далаа дээрэ буряад арадай ажабайдал харуулсан зурагууд баалд удхатай.

Иютагаймай уран зураашадай - Цыбикжап Цыденович Найдановай, Виктор Ганжикович Гармаевай зурагууд мүн лэ энэ выставкын шэмэг болоо. Ц.Найдановай гансашье зурагууд бэшэ, мүн тусэ болон бэшэшье бүтээлнүүд эндэ олоор табигдаа. В.Гармаевай «Миний гэр бүлэ» гэхэн зураг олоной анхарал татаа.

Мориной дэлхээр нэхэгдэхэн гобелен, шулуун дээрэ зурагдаан зурагууд, буряад хубсаан - юун үгыб даа, бүхын юумэн хуу эндэ. Энэ выставкэ хараад, иютагайнгаа уран гарганаар омогорхон баясамаар байгаа нэн.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В.Цыбиковэй бүтээлнүүд.

НАЙН НОМУУДАЙ БАЙГАА НАА, ЮУНДЭ УНШАХАГУЙБ

Валентина Цыреновна БУДАЕВА Захааминай аймагай Шара-Азаргын дунда нургуулнин библиотекэдээ 1985 оной январиин нэгэнхээ ажаллана. 1976 ондо Санагын дунда нургуули дүүргээд, Улаан-Үдэйн Соёл-гэгээрэлэй училищний библиотекин таагтаа нуураа.

- Библиотекымай жасадаа 3 мянга гаран уран зохёлой номууд, 2,5 мянган учебнигүүд тоологдоно. нурагшадны библиотекэдээ ехэ дуратайгаар ябадаг юм. Мунөө сагтаа үхижүүд уран найханай номуудые олоор уншанагүй гэлсэдэг. Найн номуудай байгаа haа, юундэ уншахагүй нэм даа, - гэжэ Валентина Цыреновна

хөөрэнэ. - Элдэб конкурснуудтаа, конференциинүүдээ бэлэдхэл хэхэдээ нурагшад нэн түрүүн библиотекэ ерэнэ ха юм. Манайшье нургуулнин нурагшад элдэб конкурснуудтаа элидхэлнүүдэе, реферадуудые бэлдэжэл байдаг, түрүү нууринуудаашье гарадаг. Жэшээн, 2000 ондо үнгэргэгдэхэн «Шаг в будущее» гэхэн конференцидээ 10-дахи классай нурагша Цыпилма Будаева 2-дохи нуури эзэлээ нэн. Мунөө Цыпилма БГУ-даа 2-дохи курсда нурана. 2001 ондо Соёлма Дашиева (9 кл) «Нютагаймай сүута хүнүүд» гэхэн темэдэ элидхэл бэлдээ. 2002 ондо 8-дахи классай нурагша Маша

Цыренова «1920-30-е годы в истории моего села» гэхэн реферат бэлдэжэ, түрүүшүүлэй тоодо оролсонон юм.

Валентина Цыреновнай бидэнэр А.Ж. Доноевой түрэхөөр 70 жэлэй ойдо бэлэдхэлгын үедэ, «Миний тоонто-Захаамин» гэхэн конкурсдо уулзаан һэмдэй. Аюша Жаповичай дурасхаалда зориулагдаан выставкэ, номуудынь, газетнэ материалынүүд эндэ элбэгээр библиотекэ соо дэлгээгдэжэ, уншагшадай анхарал татан байгаа нэн.

Аюша Жапович Доноев Валентина Цыреновнагай багшань ябаа, удаань Шара-Азаргын нургуулида олон жэлдэ

хамта ажаллаа. Валентина Будаева уяран, найн найхан үгэнүүдээр багшаяа дурсаа бэлэй. Үнэхөөрөөшье, Аюша Жапович Шара-Азаргын нургуулида олон жэл, аша уртэйгээр, амжалттайгаар ажаллаа.

- Аюша Жапович манай нургуулида ажаллаха үедээ олон шүлэгүүдэе бэшээ. Тэдэнэй нэгэн «Шара-Азаргы» гэжэдуун, манай иютагай гимн болоод байна. Тийхэдэ нургуулнин багшанарта зориуулан, «Ажалайнгаа нүхэдтэ» гэхэн шүлэг Аюша Жапович 1993 ондо бэшээ нэн, - гэжэ Валентина Цыреновна Будаева хөөрөө нэн.

Хандажап ДАМПИЛОВА, штатна бэшэ корреспондент.

РИТМИЧНЫЙ ПУЛЬС ИНФОРМАЦИОННОГО ЦЕНТРА

У школьников Закамны есть своя газета «Юникор-слайдер» и своя телепрограмма «Четвертак».

С 2001 года по инициативе начальника РУО В.М. Бадмаева в Закамне начал функционировать районный школьный пресс-центр. За два года его работы в каждой школе созданы редакции, выпускающие многотиражные газеты. Стало традицией проведение слетов учебной направленности для юнкоров и руководителей школьных пресс-объединений. В конце февраля в Закаменске на базе УПК прошел III районный слет юнкоров, на который был приглашен представитель Лиги юных журналистов РБ Людмила Будажаповна Доржиева. В результате плодотворной работы как юнкоров, так и руководителей вышел в свет первый номер районной детско-юношеской газеты «Юникор-слайдер».

Усилиями работы координационного центра вышел в свет второй номер нашей газеты. Тираж составляет 100 экземпляров. Отличительной особенностью марта-вского номера «Юникор-слайдера» является то, что он на 8 страницах. Сюда вошли лучшие статьи юнкоров из школьных газет. Таким образом, в Закамне творчески начинает пульсировать районный информационный орган, дающий жизнь газете.

В районе работает также детское телевидение на базе ТРЦ «Закамна». Еженедельно по средам выходит в эфир детская программа «Четвертак», в которой освещаются новости, касающиеся детства и юношества района. Готовят все программы «Четвертака» сами юнкоры, продумывают содержание, вносят свои предложения в его улучшение. Особо хочется отметить юнкоров, которые верно, с боль-

шой отдачей трудятся на журналистском поприще: Елену Грыдину (11 класс, школа №1), Ольгу Абиуеву и Елену Агафонову (9 класс, районная гимназия), Аюру Дампилова (Далахайская средняя школа), Оксану Мицкевич (школа №5) и т.д.

В конце апреля прошел IV районный слет юнкоров.

Приятно осознавать, что Закаменский район в плане работы школьных пресс-центров является лидером. И это большая заслуга начальника РУО В.М. Бадмаева, который понимает актуальность медиа-образования школьников: тот, кто владеет информацией и умеет ее правильно подавать, всегда сможет реализовать себя в мире, где ведущую роль играет культура паблик рилайшнз.

Аюна ЦЫРЕНОВА, корреспондент газеты «Знамя труда», руководитель юнкоровского движения.

«ТЭРЭНГИИН СЭСЭГЛЭХ ЧУДЭ»

Манай нургуулнин буряад хэлэнэй ба литературын багшии Хандажап Дармаевна Дампиловагай «Тэрэнгийн сэсэглэх чудэ» гэхэн хоёрдохи номын хэблэгдээ.

Нэгэдэхи «Хабарзан» гэхэн номын 2001 ондо «Буряад үнэн» хэблэлэй байшанда хэблүүлэгдэхэн юм.

Мунөө 2003 ондо «Тэрэнгийн сэсэглэх чудэ» гэхэн хоёрдохи номын баа «Буряад үнэн» 500 хэхэгээр гаргагдаба. Энэ номын 5 бүлэгтэй буридэнэ: «Нютагай шарай», «Ажабайдай долгин», «Тэрэнгийн баглаа», «Намарай һэвшээн» ба «Богонихон шүлэгүүд бодолийн зангилаанууд».

Хандажап Дармаевна энэ ном соогоо түрэл иютагаа, оршон тойронхи байгаалияа, ажабайдал, инаг дуран ба эжин энхэрэл тухай олон шүлэгүүдэе бэшэхэн байна. Тийхэдэ үшээ хоёрсондудые бэшээ.

Россин Уран зохёлшодой холбооной гэшүүн, бэрхээ, эдэхйтэй багшаяа хоёрдохи номоорь амаршалаад, ажалдань амжалтаа, бээдэнээлүүр энхье, зол жаргал хүсэнэб.

Оля РИНЧИНОВА, 10-дахи классай нурагша.

300-ЛЕТИЕ ПОХОДА ХОРИ-БУРЯТ К ПЕТРУ I

ОТСТАИВАЯ СВОБОДУ И ДОСТОИНСТВА СВОЕГО НАРОДА

Поездки монголов (мунгалов) к русскому царю начались с 1685 года еще до вступления на царский трон Петра I Великого в 1689 г. Причиной тому послужило насилиственное грубое действие первых русских воеводов и их сатрапов при захвате породных и кочевых земель бурят-монголов Прибайкалья и Забайкалья.

Слух о приближении русских завоевателей земель по Прибайкалью доносился далеко до их появления в Забайкалье: "При приближении "охочих людей" население городов в панике "пометалось на кони" и бежало. Да и как не бежать, когда люди царства Лоche (т.е. русские) все со взальными глазами, высоким носом, зелеными зрачками и красными волосами. Оружие в их руках страшное. Они храбры, как тигры, и искусны в стрельбе из ружья... Правительство Дайцинского государства не могло быть безучастным к происходящим на севере событиям, и, прежде чем защитить свою территорию от вторжения лоche (русских), оно предложило приморскому (в т.ч. даурскому) населению переселиться в район р. Ноини, что таковое сделано, оставив на произвол судьбы свои поселения"¹. Услышав о первых жертвах среди бурят в Прибайкалье, население Даурии, в основном дагуры-монголы, целиком мигрировало в Маньчжурию и Монголию, бросяв тунгусы — в тайгу. Потому-то при появлении первых отрядов захватчиков в Даурии некому было оказывать сопротивление против них, но данную иронию судьбы нельзя считать о добровольности сдачи своей родины.

При создавшихся условиях оккупации Даурии русскими завоевателями аборигены — дагуры (нерчинские хамниганы) во главе с Ган-Тумуром (после крещения Гантимуровым) много-кратно попытались отстоять свой край от оккупантов, но безрезультатно. Испытав на себе тиранство китайцев, подумал: "От богдайских людей (китайцев) згион великая и они хотят забрать в свое царство "жен и детей" и родственников"². Гантиумур, предводитель дауров, решил вернуться на свою родину и принять подданство русского государства и христианство и защитить семью, родственников и сородичей. Для действия он обещал: "что де и с лучшим Богдайским боярином биться, и русских де людей и Нерчинск оберегать будет"³. Кроме того, обещал исправно платить ясак в Нерчинском остроге по три сои с человека всех родовечей.

После этих обещаний Гантиумура с его сыновьями Павлом и Федором отправились в Москву в сопровождении нерчинского старожила Игната Милованова с командой после получения разрешения оттуда.

О дальнейших событиях говорится в толковании Иоанна Алексеевича и Петра Алексеевича от 16 марта 1685 г., хотя сам отец Ган-Тумур умер по дороге в Нарыне, а сыновья Павел и Чекулаевы были приняты в царских аппартаментах в Москве.

Самыми первыми из монголо-язычных племен, ездили монголы в Москву в 1685 г. на ауди-

енцию к царю, являющиеся дауры (дагуры-монголы). Тогда дауры-монголы, в т. ч. Павел и Чекулаев, являлись буддистами и только лишь считались принявшими христианство в 1675 г., но в царском повелевании сказано: "Учить по части навыкам православной христианской вере". Дауры съездили в Москву гораздо раньше хори-бурят и возвратились домой титулованными князьями и дворянами по московскому списку, дарственными памятными сувенирами (2 драгоценных сабли, колье и 2 панциря) и другими денежно-имущественными дарованиями, изложенными в сопроводительном царском повелевании: им назначено жалование-оклад по 30 руб., хлеба против денег двое, шесть пудов соли на год, построить в Нерчинске дом-хором со всеми постройками. Братьям князя Павла — 12 чел., и их детям 10 чел. Послано жалование в Нерчинск, по портицу сукна по четыре аршина, по портишу кашки по восемь аршин человеку. С племянниками Ширадана, Тыкай и его сына Алдара ясак с них не иметь. "Жить ему в Нерчинском и бережене и ласку и привет к нему держать, ии от кого никаких обид и налог и беспечестия никакого не было, и к церкви его приводить и учить по часту, чтобы он навыкал православной христианской веры, от прежней бы богомерзкой веры отставал, а с женами некрещенными... не пускать..."⁴.

Таким образом разрешилась конфликтная ситуация между Китаем и Россией в связи с переходом и принятием русского подданства и христианства Гантимуровыми.

После поездки в Москву у князей Гантимуровых жизнь налаживалась и они верой и правдой служили по охране русско-китайской границы и занимались о развитии мирных отношений с китайскими и монгольскими ханствами.

Земельный вопрос в нерчинском крае и в других местах проживания бурят решался неоднократно. Об этом подробно рассматривается В. и Д. Цыбикдоржиевыми в статье "Земля", касающейся хоринским бурятам и другим местностям: "Царь повелевает (т.е. постановляет) — им быть под Нерчинском по прежнему в их породных землях и кочевых вышеописанных местах по правую сторону Селенги реки"⁵.

"Наиболее значительными землевладельцами были монастыри. Монастыри в Восточной Сибири в XVIII в. использовали в свою пользу недостаток женского населения. Они покупали захваченных в плен бурятских и монгольских женщин, крестили их, "выдавали замуж за русских вольных "гулящих людей", бери с них кабальные записи пахать монастырскую землю и исполнять всякие монастырские повинности"⁶.

Атаманы, возглавлявшие казачьи отряды, являлись проводниками политики колонизации Прибайкалья и Забайкалья. Характеризуя деятельность атаманов типа Похабова и Бекетова, д.и.н., проф. Е.М. Залкинд писал: "Отряды русских казаков-завоевателей натолкнулись на

отчаянное сопротивление бурятских племен... Местные сатрапы, опьяненные сознанием своего могущества в kraю, отдаленным огромным расстоянием от центра государства, творили всевозможные издевательства над народом"⁷. В монографии А.П. Окладникова содержатся многочисленные материалы, рассказывающие о действиях Петра Бекетова в Прибайкалье и Забайкалье⁸.

Образованный "тунгусский" пятисотенный полк в 1761 г. подчинялся князю Гантимурову (Павлу и др.). В 1824 г. основана волею генерала-губернатора Уральгинская степная дума с

шествием инородческими управами. Во главе думы пожизненно утверждался один из князей Гантимуровых, а позже она преобразована в волостное управление в 1903 г.

В период гражданско-войны в России в 20-х годах, многие коренные жители Восточного Забайкалья — русские, в т. ч. состоятельная часть Гантимуровых, буряты и конные тунгусы выехали за границу в сторону Китая и Монголии. Русские эмигранты, оказавшиеся в Маньчжурии, имели свои колонии в определенных микрорайонах городов, напр. в Харбине. В годы культурной революции в Китае по их требованию переселились в Австралию, где в определенных районах островного государства образовали русские колонии "Харбинские эмигранты" и их сородичи на родине проживают до сих пор.

В обстановке широкой гласности и торжества отмечены события 300-летней давности конного перехода хори-бурят к царю Петру Первому с жалобой на местных русских сатрапов в 1703 г. Миссия их сыграла огромную роль в дальнейшем развитии, прежде всего, для самих хори-бурят и в какой-то степени имело отражение и для других племенных объединений бурят. Местная администрация царского правительства и их приспешники, по всей видимости, с осторожностью и оглядкой на свои действия, без большой грубости стали проводить в дальнейшем свои мероприятия среди бурят по взиманию ясаков и других поборов. Материалы по всем вопросам торжества юбилея опубликованы в периодической печати и книгах в 2002-2003 гг.

Как известно, часть киданей-монголов из Восточной Монголии направилась на запад до Средней Азии при падении империи киданей в 12 в. По какой-то причине хамниганское поко-

ление их направилось на восток через Западную Монголию и горы Алтай и Хангай и попадает в Северную Монголию в бассейн р. Селенга на реку Иро. Отсюда через р. Селенга хамниганы (монголы) родов улят, урянхай, ѿэлэд монгол, Сөөхэр монгол и др. мигрировали в Закамену далеко до заселения бурят туда и проведения монголо-русской границы.

Как кстати о сложении монголо-бурят Закамни сказано в статье "Из истории селенгинских бурят" С.Д.Дылыкова. В переводе статьи с монгольского на русский язык сказано: "Младший сын (Андахая) Муухай имел пять братьев. Рассердившись на своих старших братьев, которые дразнили его, говоря: "Мы — монголы, а ты только один бурят!"", Муухай в возрасте двадцати одного года тайком уходит в Монголию, чтобы повидаться со своим дядей, князем Ильдэном..."

Итак ясно, о чем говорят. Далее в статье говорится о поездке в Москву: "...Затем в 1729 г., когда в Кяхту прибыл граф Савва (Рагузинский) и Ценчен-ван, устанавливавшие пограничные знаки вдоль границы с востока, и потребовали дать им одного грамотного, хорошего переводчика, то Амор как раз был назначен к ним... Впоследствии, когда потребовался от нас человек, владеющий русскими и монгольскими языками, для сопровождения монгольского посольства, выезжавшего для доставки подарков царю, Амор был назначен сопровождающим и направлен в распоряжение Селенгинской воеводской канцелярии, оттуда он отправился дальше по Селенге на дощанике... Почти год плыли они по воде... На аудиенции у царя его Величество пожаловал Амору патент с приложением золотой печати об освобождении Амора, его четверых братьев и их внуков от всяких налогов и повинностей и назначения ему жалования в сумме 15 руб. с выдачей 24 пудов муки (ежегодно). Удостоенный в 1731 г. этой высокой награды, Амор после трехлетнего путешествия благополучно вернулся домой..."¹⁰.

Имеется предание окинских бурят, недавно сообщенное Б. С. Дугаровым. Данное предание гласит: "В горной Оке жили братья Буренхан и Тархай, самые авторитетные деятели края. Однажды Буренхан, посоветовавшись с сородичами, решил ехать с братом Тархаем к Саганхану" — Петру Первому, чтобы защитить свои права на саянскую землю... Сколько времени и как добрались до тогдашней столицы России, никто не знает. Но цели своей достигла окинская делегация: она была великодушно принята Петром Первым..."¹¹.

Предания о поездках эхирита Ярабхана и окинцев Бурэнхана и Тархая к Саганхану свидетельствуют о том, что вслед за хоринцами отправили делегации в Москву и другие бурятские племена, отстаивая свободу и достоинства своего народа, свои права на "породные" земли.

Отсюда становится ясным, что монголы и буряты Забайкалья не зря организовывали поездки в Москву.

Д.Г.ДАМДИНОВ.

ЛИТЕРАТУРА

- Кормазов В. А. Барга. Экономический очерк. Харбин, 1928, стр. 11.
- Дамдинов Д. Г. О предках Гантимуровых (Титулованные князья и дворяне по московскому списку). Улан-Удэ, 1996, стр. 19.
- Дамдинов Д. Г. О предках Гантимуровых, указ. соч., стр. 20.
- Дамдинов Д. Г. О предках Гантимуровых, указ. соч., стр. 21-22.
- В. и Д. Цыбикдоржиевы. "Земля": Угай зам, вып. 2.
- Дамдинов Д. Г. О предках Гантимуровых, указ. соч., стр. 23.
- Залкинд Е. М. Нерушимая дружба бурят-монгольского и русского народов. Улан-Удэ, 1943, стр. 6.
- Окладников А. П. Очерки из истории западных бурят-монголов. Л., 1937.
- Дылыков С. Д. Из истории селенгинских бурят: Краткие сообщения Института народов Азии, 83, Монголоведение и Тюркология. М. 1964, стр. 143-144.
- Балдаев С. П. Родословные предания и легенды бурят. Часть первая. Булагаты и Эхириты. Улан-Удэ, 1970. Стр. 281.
- Бурятия, 2002, 15 августа.

В череде знаменательных дат важных для культурной жизни республики, безусловно, следует выделить 70-летие Бурятского государственного академического театра драмы им. Х. Намсараева, праздничные торжества которого состоялись в ноябре 2002 г. Думается, прекрасным подарком юбилею театра стало издание монографии известного театрального критика В. Ц. Найдаковой, посвященной истории Бурятского государственного академического театра им. Х. Намсараева. Несмотря на то, что на титуле издания указан период - последние четверть XX в. (1975-2002 гг.) повествование охватывает весь период деятельности театра с момента его зарождения и до наших дней.

Обращение к теме профессионального театрального искусства Бурятии следует всячески приветствовать и не только потому, что исследование профессора В. Ц. Найдаковой приурочено к 70-летнему юбилею театра. Актуальность настоящего исследования определяется прежде всего важностью сценического искусства в жизни общества и в этой связи - необходимостью осмыслиения театрального процесса, постижения его особенностей.

Представленная работа Найдаковой В. Ц. относится, на наш взгляд, к категории энциклопедических как по замыслу, так и по содержанию. История бурятского драматического театра в целом, театрального искусства Бурятии рассматривается автором на фоне историко-политических событий в республике и стране в целом. Особенности становления и развития национального театра осмысяются через призму общечеловеческих ценностей, соотносятся с теорией и практикой театрального искусства иных этносов.

Исследование поражает удивительной точностью оценок особенностей культурной жизни общества, определением взаимосвязей политических событий и развития театрального искусства. При этом автор описывается на серию аргументов, доказательность которых не вызывает возражений. Убедительность точки зрения критика обеспечивается обоснованностью суждений и объективностью выводов.

Структурно монография отличается логической продуманностью. Нельзя не согласиться с определением глав, выделением подглав, которые помогают расставить акценты на особо важных моментах истории театра. Рубрикация работы представляется достаточно оправданной и соответствующей содержательной стороне повествования.

К числу достоинств, рассматриваемой работы, следует отнести богатейший фактологи-

ческий материал, который сам по себе уникален и обретает еще большую ценность от подачи в систематизированном виде. При этом необходимо подчеркнуть профессионализм интерпретации фактов художественной культуры. Положительное впечатление оставляет и изложение материала: не только безупречные стилистически, но и эмоционально окрашенное. Автору удается не только выразить свое соучастие к событиям театральной жизни, но и максимально расположить читателя к восприятию произошедшего.

Следует отдать должное объективности автора в оценке достижений театра, при этом нельзя отказать ему в критичности анализа репертуара, а также свежести взгляда на проблемы, существующие в театре сегодня. Трогательно отношение к актеру, людям театра вообще. Представленные в приложении очерки, наброски, этюды в ма-

нере эссе поражают мастерством характеристики театральных деятелей, с большим интересом знакомящимся с вехами творчества замечательной плеяды актеров, режиссеров, сотрудников театра. Возникает желание увидеть продолжение данной части монографии.

Анализ репертуара, режиссуры и др. компонентов театрального творчества представлен в работе достаточно, на наш взгляд, полно и профессионально. Отметим при этом удивительную особенность - обращение автора фактически к прошлому театра отличается исключительной нацеленностью в будущее. Большую ценность имеет изложенное автором видение перспектив, полезны конкретные рекомендации. Сама исследовательская новация заключается в том, что применяя процедуру ретроспективного взгля-

да, профессор В. Ц. Найдакова добивается раскрытия культурно-исторического содержания проблемы. Интеграция знаний исследователя, высокий профессионализм театрального критика, а также его трепетное отношение к предмету исследования создают атмосферу позитивных рассуждений, направленных на формирование взвышенного и прекрасного в сценическом искусстве.

Вне сомнений, очередная монография театроведа Найдаковой относится к числу редких и очень важных описаний, содержащих анализ мировоззренческих аспектов бытия. Знакомство с книгой приближает нас к таинствам сценического искусства, открывает этот захватывающий мир театра, способствует более глубокому пониманию театрального творчества. В целом настоящее издание возможно отнести к исследованиям фундаментального характера, имеющим большую историческую и художественную ценность. Отрадно, что книга Валентины Цыренновны Найдаковой "Бурятский академический театр драмы им. Х. Намсараева - последние четверть XX в. (1975-2002 гг.)" была отмечена дипломом конкурса "Лучшее издание 2002 года". Монография - хороший подарок в канун празднования 80-летия образования нашей республики.

Л. ШУЛУНОВА.
Доктор филологических наук, профессор.

Бүхэдэлхэйн харилсаан - буряад-монголнуудай хуби заяан

Владимир Кондратьев: «МОНГОЛОЙ ХҮНДҮН ТЭМДЭГТЭХҮРТЭНЭНДӨӨ БАЯРТАЙ...»

Тээмэндээ Монголой Насагдоржын нэрэмжээтэй драмын академическом театра ундэр амжлалттайгаар Надежда Птушкинагай «Пока она умирала» (монголоороо «Үхээхийн хооронд») гээн зүжэг харуулдагажа, энэ зүжэгтэйн Буряад Республикин мэдээжэй режиссер, Россин болон республикын мэдээжэй искусствын габьяята ажал ябуулагша Владимир Ильич Кондратьев ехэ бэрхээр табиан, харагшадай горитой анхарал татаан байна. Энэ зүжэгтэй табиананай удаа эндээ сугарбан олон зоной халуун алга ташалгандоро Монголдо олон зүжэг найруулан табиан манай режиссерто (энэ хүндэлэлэй грамота үсөөхэн зондо, эгээл бэлгигэй б-7 хүндэ үгтөөд байна) барьоулдагад аша габьяягай, хүндын тэмдэг олох барай грамота үтгээнд үшараар В.И. Кондратьевын хани халуунаар амаршалхаа зуураа республикингаа 80 жээлэй ойн хүндэлэлдэ нэгээ хэдэн асуудалдаа харюусахын бидэ хандажа, зохёхы ажалаарнь нонирхон байнабы.

- Владимир Ильич, манай хоёр театр хоорондо зохёхы ажалай харилсаа холбоон үниний байгуулагданхай гээшэ ааб даа...

- Зүб даа, олон олон жэлдэ урлалай, уран бүтээлэй, соёлой талаар театрнуудын үни холын харилсаатай. Дүүсөөд жэлэй урда тээ манай Ц.А. Балбаров дарга, Монголой Таяадарга гээд хэлсээ холбоо баталжа, ехэ наряар ажал ябуулаа гээшэ. Тэрээ гэнэнхийн хоёр манай театр 5-6 дахин Монгол гастрольдо ошоо, хүдээ аймагуудаарнай айшалдаа. Найз болонон монгол нүхэндийн банал хэдэн дахин мандаа ерээнхэн байна.

Оло дахин найруулагшадаараа, артистнуудаараа, уран зураашадаараа андалдан байжагаа ободи. Тоолоху болоо наа, Чимицын «Буурал аба», Жаргалсайханай «Бусаха хаяг», Намдагай «Ээдэрээ» (С. Будожапов найруулаа), Нагмай «Найрын шэрээнэй ууса» (Ф. Сахиров табяа), эгээл нүүлдээ С. Эрдэнэй «Хойто наандаа уулзахади (Д. Сультиковай найруулаа, Т. Бадагаева табиа), гээд мандаа найруулагданх зүжэгүүд олон байхаа. Аха аүү Монголдомай Ц. Шагжинай «Тангариг», «Будамшуу», Б. Эрдянеевэй «Галууд

бусаба» (монголоороо «Галуу иргэж ерэлэй»), мун тэндэ орд классическа зохиолнууд олон табигдаа. «Опти-мистикээс трагедиэ» суута артистка Сувдмандаа комиссарай гол роль гүйсэдхөө нэн, энэ зүжэгтэй Ф.С. Сахиров табиан байна. Алексейн рольдо бэлгитэй монгол артист ундэр томо Гантумэр наадаа нэн. Харин Гэсэрэй 1000 жээлэй ойд Гэсэрэй гурбан хатадай рольдо Энхтуяа, Энэзийхүү, Уранчимэг мандаа уригдаан байгаа, тиихэдэ оршуулгыень Б. Зориг бэшшэн юм.

Тиихэдэ суута «Ревизор» городничийн рольдо Доржо Сультиков, Мария Антоновнагай рольдо Сэсэг Шарапова, Хлестаковой рольдо Михаил Елбонов гэгшэд наадажа ерээ бэлзий. Харюудань Түмэрхуяг (Хлестаков), Сарантуяа (Мария Антоновна), Гантумэр (хотойн дарга) гэгшэд манай театр зүжэгтэ наадажа, талаан бэлгээ гэршэлээ нэн.

- Та оло дахин Монголдо зүжэгүүдье амжалаа түтэс табиан гэжэ мэдэнэбди.

Тэдэхүдэлмэринууд тухай, тиихэдэгээл наахан найруулан табиан зүжэг тухайга тодорхойгоор хөөрэжэ угыт.

- Монголой театртайгайд урихада, Шиллерий «Мария Стиоарт», Брехтын «Добрый человек из Сезуана», бусад пьесэнүүдийээ мунээ Россин мэдээжэ драматург Надежда Птушкинагай «Пока она умирала» гээнэн ехэх ухдаж, гүнзгы бодолтой, юрын темэнүүдтэ ундээнэлэншье наа, гүнгиг, баяраар билтэрма, хүн талы сэгнээн хүнэй амидаралтхай сэбэр сэлмэг, найхан наанаа сэдхэл түрүүлхэ, театртаа тааруу энэ пьесэ шэлэнэн баниш. Жанр тухай хэлэхэ болоо наа, уйдхартай шог (грустный анекдот) болоно.

Энэ зүжэгтэ наадаан артистнуудаа рольнуудаа ехэ таараа, юуб гэхэдэ, Монголой эгээл алдартай, эгээл бэлгитэй артистнууд, нэрэлбэл, арадай артист П. Цэрэндагбаа, олондо суутай артистнууд Н. Сувд, Б. Мэндбаяр, залуу бэлгитэй артистка У. Уранчимэг тон өнирхолтой образууды гаргaa. Эдэ алдар суутай артистнууд бээс «ододбди» гэжэ үбсүүгээ тоншоногуй, зохёхы ажалдаа ехэх харюусалгатайгаар хандана. Манай бэрхэз уран зураашаа Е. Будожапова костюмай эскизуудын хээ.

Зохёхы коллективэй, иэн түрүүн артистнуудаа хүсэл оролдолгоор, бэлгитэй талаангаар энэ зүжэгтэйнай харигдажаа ургаа. Юун баярлуулна бэлгээдэ, мунёэ үед Монголдо 10 гаран жэлдэ шоу-театрнууд олошороо, хүгэдээ, эдиршүүлэй театрнууд ажалланагуй. Тиймээс хүнэй сэдхэл дохолгуулхаа, наанаа болгоху, хүнгэншье, гүнзэгшье ухдхатай, театр хүн зондо хэрэгтэй болонхой. Монголой арадай Президент Н. Багабанды, доктор, профессор Б. Жав, суута поэт Галсан, ЮНЕСКО-дэ ажалтай секретарь О. Чимицэргээн, Арадай хуралдай гэшүүн, зохёолшо С. Дулам Хүндээлэй грамота (монголоороо үргэмжэлэл). Японий элшэн сайд Марохито Ханадаа илрээдэгээдэй адли намда С. Дуламай Хүндын тэмдэг болохо хүнэй соло, үргэмжээл соносхон грамота барюуландань, наамай дэмжээнэн зондо, Монголой дарганарта баярые хургэнэб.

1985 ондо Таяа даргатай Москвагаар хэлсэж, «Ревизор» 30 жээлын ойд (анхан 1955 ондо Монголдо табиадаан юм) энэ зүжэг дахинаа табихадмай, гол ролынууда Сувд, Гантумэр, Сарантуяа, Түмэрхуяг гэгшэд ехэ бэрхээр наадаа бэлэй.

1989 ондо Монголдо Б. Эрдянеевэй «Галууд бусаба», 1994 ондо Ф.Г. Лоркын «Кровавая свадьба», 1996 ондо Ю. О'Нилэй «Любовь под вязами», 1998 ондо Ф. Буляковай «Выходили бабки замуж» гээнэн зүжэгүүдье найруулан табианбай. Хүбин тэатртань Б. Гавриловай «Техника любви кочевников» гээшье найруулан гаргааб.

- Владимир Ильич, монгол угсаатан арадуудай уласхоорондын фестивалнууд тухай юу хэлэхбэ?

- Дэлгүүрэй оршон байдалдаа иимэ фестивалнууд мунгэгүйнээ болож шаданагүй. Тийгээдэхэе хальмагайхид уринагүй. Монголойхид нэргээхэ хүслэлтий, баа аргагүйдэнэ. 2004 ондо Хальмагта энэ фестиваль үнгэргэгдэхээр хараалгандайхай. Энэ фестиваль яхшилдэгээж, шэнэ арга, тухэл бэдэрхэх хэрэгтэй. Тюркскэ, Сибириин бусад янтанийн хабадаудулх, бааг түхэлтэй театр хэрэглэхэ, угы гэбэл, ганса классика табяад мүрьсэхэ.

Монгол угсаатан аха захаа хүндэхэ ёхуу заншалаа сахинан зандаа, ехэ хүлээсэйтэй, тэсэмэй зон байна, бээ бээдээ зохёхы амжалаа хүсэн, саашадаашье хани харилсаагаа үргэхэн яхаша хүсэхэй байна. Монгол артистнуудаа гэрэнтэй хадаа Солонгос, Канада, Кина, уласхоорондын фестивальдаа жэл бүриянаа, бэлгээ хурсадханаа. Саашадаа харилсаа холбоомай үргэдэхэн, бэхижэхэн болтогой! Республикингаа 80 жэлдэ бултандыа наин хайхан, элүүр энхэ, эбтэй зэтэй, жаргалтай нуухье хүсэнэб!

Бэлигма ОРБОДОЕВА хөөрэдэбэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Сувд, В.И. Кондратьев, Цэрэндагбаа, Мэндбаяр, Уранчимэг.

(«Шурэдэ» Хүндээлэй грамота тухай уншахынтай уринабди).

Понедельник, 9

Первый канал

07.00 ТЕЛЕКАНАЛ «ДОБРОЕ УТРО»
10.00 НОВОСТИ
10.15 ЕВГЕНИЙ МАТВЕЕВ В ФИЛЬМЕ «ПЫГАН»
11.50 «СМАК»
12.10 «ФАБРИКА ЗВЕЗД - 2»
12.40 СЛЕДСТВИЕ ВЕДЕТ КОЛОБКОВ
13.00 НОВОСТИ
13.15 ЧТО? ГДЕ? КОГДА?
14.35 «НЕПУТЕВЫЕ ЗАМЕТКИ»
14.55 «ГОНКА ПО ВСТРЕЧНОЙ ПОЛОСЕ», ДЕЛО 1997 Г.
15.30 ПАВЕЛ ЛЮБИМЦЕВ В ПРОГРАММЕ «ПУТЕШЕСТВИЯ НАТУРАЛИСТА»
16.00 НОВОСТИ
16.15 ЖИВАЯ ПРИРОДА. «ПРОГУЛКИ С ДИНОЗАВРАМИ», «СТРАУС-МАРАФОН»
17.20 СКАНЕР «УДАР ЛОТОСА»
17.30 «ФАБРИКА ЗВЕЗД - 2»
18.00 «БОЛЬШАЯ СТИРКА»
19.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ
19.25 ПАМЯТИ ЕВГЕНИЯ МАТВЕЕВА
20.00 ЖДИ МЕНЯ
21.00 «КТО ХОЧЕТ СТАТЬ МИЛЛИОНЕРОМ?»
22.00 ВРЕМЯ
22.35 «УДАР ЛОТОСА: ЗАГАДКА СФИНКСА», 1 СЕРИЯ
23.40 ТАЙНЫ ВЕКА. «ОЛИГАРХИ ИЗ НКВД»
00.25 НОЧНОЕ «ВРЕМЯ»
00.50 «ФАБРИКА ЗВЕЗД - 2» «НОВЫЙ ДЕНЬ»
01.10 УДАРНАЯ СИЛА. «ОГНЕННЫЕ СТРЕЛЫ»
01.40 «КОРОЛИ СМЕХА». ЮРИЙ НИКУЛИН. ЧАСТЬ 2-Я
02.10 «АПОЛОГИЯ»

«РОССИЯ»

07.15 «САГАЙ СУУРЯН»
07.30 РЕК-ТАЙМ - ВРЕМЯ ВАШЕЙ РЕКЛАМЫ!
07.35 ГОРОСКОП
07.40 УРОК БУРЯТСКОГО ЯЗЫКА «РОССИЯ»
07.45 - 10.45 «ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!»
08.00, 08.30, 09.00, 09.30, 10.00, 10.30 ВЕСТИ
08.15, 09.15, 09.45, 10.15 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. ВЕСТИ-МОСКВА
08.45 ЭКЗАМЕН-2003. АЛГЕБРА И НАЧАЛА АНАЛИЗА
10.45 КОМЕДИЯ «КЛУБ ПЕРВЫХ ЖЕН»
12.40 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
13.00 ВЕСТИ
13.20 «КОРОТКОЕ ЗАМЫКАНИЕ»
14.20 ВЕСТИ-НЕДЕЛИ
15.15 «ЭКСПЕРТИЗА»
15.30 ВЕСТИ-НЕДЕЛИ
15.45 «ШКОЛА ПЕРВАЯ МОЯ». С. УЛЮКЧИКАН
16.00 ВЕСТИ
16.20 «ЧТО ХОЧЕТ ЖЕНЩИНА». ТОК-ШОУ ЕЛЕНЫ ЯКОВЛЕВОЙ
17.10 Т/С «МОСКОВСКИЕ ОКНА»
18.15 «ЧЕСТНЫЙ ДЕТЕКТИВ»
18.45 «ЭКСПЕРТИЗА»
19.00 ВЕСТИ
19.20 «БАЙГАЛ»
19.30 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ И РЕКЛАМЫ! ВРЕМЯ ВАШЕЙ РЕКЛАМЫ!
19.40 «БУРЯДОРОН». ХУД.-ПУБЛИЦИСТИЧЕСКАЯ ПРОГРАММА
20.10 ПРОФЕССИОНАЛЫ
20.25 СИБВЕЙ: СТРОИТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ
20.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
20.50 «РОССИЯ»
21.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ

22.00 ВЕСТИ
МЕСТНОЕ ВРЕМЯ
22.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
22.40 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ И РЕКЛАМЫ! ВРЕМЯ ВАШЕЙ РЕКЛАМЫ!
«РОССИЯ»
22.50 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ»
22.55 Т/С «ГЛАВНЫЕ РОЛИ»
23.55 Т/С «ГОСПОЖА ПОБЕДА»
01.00 ТОК-ШОУ «ВЕСТИ+»
01.30 ВЕСТИ-СПОРТ
01.40 БОЕВИК «ШТЕМП». 1991 Г.
03.20 «ФУТБОЛ РОССИИ». СПОРТИВНАЯ ПРОГРАММА
03.45 «ДОРОЖНЫЙ ПАТРУЛЬ»
04.00 Х/Ф «УЖИН С УБИСТВОМ»
05.35 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС» НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ
06.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ

07.00 **ТВИКОМ**
07.20 «ЛОСК». ПОГОДА
07.30 ШКОЛЬНОЕ ВРЕМЯ
08.00 «БОЛЬШИЕ ДЕНЬГИ»
08.30 FOX KIDS НА REN TV. «ПАУЭР РЕЙНДЖЕРС, ИЛИ МОГУЧИЕ РЕЙНДЖЕРЫ»
08.55 FOX KIDS НА REN TV. М/С «ФЛИНТ - ДЕТЕКТИВ ВО ВРЕМЕНИ»
09.20 FOX KIDS НА REN TV. М/С «ЧЕЛОВЕК-ПАУК»
09.45 «ФМ И РЕБЯТА». Т/С «БАФФИ». ТЕЛЕСЕРИАЛ
10.15 КИНО: «БАЗА-2»
11.15 «НАРОД ПРОТИВ», ТЕЛЕИГРА
12.25 «ВИНО ЛЮБВИ»
14.00 «ЧИСТО ПО ЖИЗНИ». Т/С «ЛОСК». ПОГОДА
15.30 «ЗОЛУШКА В САПОГАХ». Т/С «ВОЛЧАКИ»
17.00 FOX KIDS НА REN TV. М/С «ЧЕЛОВЕК-ПАУК»
17.25 М/С «ФЛИНТ - ДЕТЕКТИВ ВО ВРЕМЕНИ»
17.50 М/С «ПАУЭР РЕЙНДЖЕРС, ИЛИ МОГУЧИЕ РЕЙНДЖЕРЫ»
18.00 КИНО: «ВЕЧНЫЙ ЗОВ», 7 С.
19.55 «ЛОСК»
20.00 ПОГОДА
20.10 МУЗ. ПОЗДРАВЛЕНИЯ
20.30 КАЛЕНДАРЬ РАБОТ ОТ КУШИНАРЕВА
20.55 «ГРИФФИНЫ». М/С
21.20 «ЛЮБОВЬ ИМПЕРАТОРА»
22.30 «24». ПОГОДА
23.00 «ЛОСК»
23.05 КИНО: «ТАРАКАНЫ»
01.10 «24»

Ариг Ус

08.00 НОВОСТИ. ПОГОДА
08.25 М/Ф «ВАЛИДУБ»
08.45 ЖИЗНЬ БЕЗ РИСКА
08.50 «ВНЕ ЗАКОНА»
09.20 ФОРМУЛА УСПЕХА
09.30 Х/Ф «ОШИКИ ЮНОСТИ»
11.05 ТО, ЧТО НАДО
11.15 ХВОСТ КОМЕТЫ: ДАНИЭЛЬ ОЛЬБРЫХСКИЙ, 2 Ч.
12.10 МУЗЫКА НА КАНАЛЕ
12.30 НОВОСТИ
12.35 МЕСТО НЕЧАТИ
12.45 М/Ф «ТАЕЖНАЯ СКАЗКА»
13.00 НОВОСТИ. СПОРТ. ПОГОДА
13.15 Х/Ф «ЧЕРНАЯ ВУАЛЬ»
ПЕРЕРЫВ ДО 17.00

17.00 НОВОСТИ
17.25 М/С «ГАРФИЛД И ЕГО ДРУЗЬЯ»
17.50 ПОБЕДОНОСНЫЙ ГОЛОС ВЕРУЮЩЕГО
18.20 МУЗ. ПОДАРОК
18.40 ЖИЗНЬ БЕЗ РИСКА
18.45 ТЕЛЕИГРА «ИСКУШЕНИЕ»
19.15 «БЕСПЛАТНЫЙ СЫР»
19.45 ФОРМУЛА УСПЕХА
20.00 НОВОСТИ
20.25 ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС. ПОГОДА
20.45 Х/Ф «ДОРОГОЙ МОЙ ЧЕЛОВЕК»
22.45 «НОВОЕ РАССЛЕДОВАНИЕ»
23.45 ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС.

00.00 НОВОСТИ
00.30 «ЗЕМЛЯ ВОЗДУХ»
ИЗБРАННОЕ
СТС - БАЙКАЛ

07.00 «ЗАК И СЕКРЕТНЫЕ МАТЕРИАЛЫ»
07.25 «БИТЛДЖУС», М/Ф
07.50 «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ», М/Ф
08.15 «АФИША»
08.30 КОМЕДИЯ НА СТС. «ДРУЗЬЯ»
09.00 «АГЕНТСТВО НЛС», Т/С
10.00 «АФИША»

ПЕРЕРЫВ ДО 17.00
17.00 ДЕТЕЙ»
КОМЕДИЯ НА СТС. «ДРУЗЬЯ»
18.00 «НОВАЯ СЕМЕЙКА АДДАМС»
18.30 «ДЕВИЧИЕ СЛЕЗЫ, ТОК-ШОУ ОСТОРОЖНО, МОДЕРН-2»
19.00 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
20.00 «АГЕНТСТВО НЛС», Т/С
20.30 «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ»
21.00 «БЛЮЗЫ В ЗВЕЗДУ», Т/С
22.00 «ПРИНЦ ВЕЛИАНТ»
00.00 ОСТОРОЖНО, МОДЕРН-2
00.30 ДЕТАЛИ
01.00 «СПЕЦОТРЯД «КОБРА», Т/С

НТВ
07.00 УТРО НА НТВ
09.50 СЕРИАЛ «КЛАН СОПРАНО»
11.00 «СЕГОДНЯ УТРОМ»
11.20 ПОГОДА НА ЗАВТРА
11.25 «НАМЕДНИ» С ЛЕОНИДОМ ПАРФЕНОВЫМ
13.00 «СЕГОДНЯ»
13.35 «СТРАНА СОВЕТОВ»
14.40 «ПОВОРОТ КЛЮЧА», 6 С.
15.45 КРИМИНАЛ
16.00 «СЕГОДНЯ»
16.35 «ВЛЮБЛЕНЬЕ В ЗВЕЗДУ», ТОК-ШОУ «ПРИНЦ ДОМИНО»
18.00 «СЕГОДНЯ» С КИРИЛЛОМ ПОДЗНЯКОВЫМ
БГТРК
18.30 «О ВРЕМЕНИ И О СЕБЕ»
ЭКСКЛЮЗИВ ЧИНГИС АЧИШЕЕВ
18.50 ГОРОСКОП
18.55 СОДРУЖЕСТВО СЕРДЕЦ

19.10 «ВНИМАНИЕ: РОЗЫСК!»
ЗНАКОМСТВО НА МИЛЛИОН ДОЛЛАРОВ
20.00 «СЕГОДНЯ»
20.35 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ ОБНЕСЕННЫЕ ВЕТРОМ»
21.50 Т/С «ДАЛЬНОБОЙЩИКИ. ДОЧЬ ОЛИГАРХА»
23.00 «СЕГОДНЯ»
23.40 «НОВЕЙШАЯ ИСТОРИЯ. ПРЕЗИДЕНТ ВСЕЯ РУСИ», 1 СЕРИЯ
00.55 «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
02.10 «СЕГОДНЯ»
02.55 ОКОНЧАНИЕ ТРАНСЛЯЦИИ

ОПТОВО-РОЗНИЧНЫЙ ЦЕНТР «БАЙКАЛ»

Цены действительны с 5 июня по 12 июня.

Бельевые трикотаж (детские, взрослые)
Трико №6/г. Москва
Колготки эластик от №2 до №8
Колготки х/б, п/ш детские и взрослые
Носки х/б, п/ш, махровые детские и взрослые
Носки эластик, подследники
Туфли мужские классические, спортивные, летние сандалии - 50 моделей
Туфли туфли женская летняя - 50 моделей
Кроссовки детские и взрослые
Обувь резиновая (сапоги детские, женские, мужские, рабочие, рыбаки)
Сапоги кирзовые, крем для обуви
Ботинки ОМОН (иофть)
Обувь комбинатная детская, женская, мужская
Саноги суконные детские, женские, мужские
Обувь зимняя, женская, мужская, детская
в большом ассортименте

нижние цены
нижние цены
от 58 руб.
от 8 до 90 руб.
нижние цены
нижние цены
нижние цены
от 118 руб.
нижние цены
от 798 руб.
нижние цены
нижние цены

Сезонные скидки!

ул. Сахьяновой, 6 «а», остр. «ПОШ», с обр. стороны Геолог. института, тел.: 43-43-86,
ул. Гагарина, 37, тел.: 26-30-87 (напротив магазина «Обиленный»),
ул. Столичная, 1 (машзавод), тел.: 25-10-70. РАБОТАЕМ БЕЗ ВЫХОДНЫХ.

Лиц. №1500-Д от 25.01.98г.

19.20 «БАЙГАЛ». ИНФ. ПРОГРАММА
19.30 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ И РЕКЛАМЫ! ВРЕМЯ ВАШЕЙ РЕКЛАМЫ!
19.40 ХУДОЖНИК НЮТАГ
19.55 ГОРОСКОП
20.00 «СЛОВО О ЗЕМЛЕ БУРЯТСКОЙ». К 80-ЛЕТИЮ ОБРАЗОВАНИЯ РБ
20.10 10 ЛЕТ ОМОНУ РБ
20.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
20.40 «РОССИЯ»
21.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
22.00 ВЕСТИ
22.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
22.40 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ
22.50 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ»
22.55 Т/С «ГЛАВНЫЕ РОЛИ»
23.55 Т/С «ГОСПОЖА ПОБЕДА»
01.00 ТОК-ШОУ «ВЕСТИ+»
01.30 ВЕСТИ-СПОРТ
01.40 Х/Ф «ВЫКУП»
03.30 «СИНЕМАНИЯ»
04.00 «ДОРОЖНЫЙ ПАТРУЛЬ»
04.15 «СЕТЬ» (США). 1998 Г.
05.10 СЕРИАЛ «ДЖИВС И ВУСТЕР»
06.00 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС» НА РУС. ЯЗЫКЕ
06.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
07.00 ВЕСТИ

19.20 «БАЙГАЛ». ИНФ. ПРОГРАММА
19.30 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ И РЕКЛАМЫ! ВРЕМЯ ВАШЕЙ РЕКЛАМЫ!
19.40 ХУДОЖНИК НЮТАГ
19.55 ГОРОСКОП
20.00 «СЛОВО О ЗЕМЛЕ БУРЯТСКОЙ». К 80-ЛЕТИЮ ОБРАЗОВАНИЯ РБ
20.10 10 ЛЕТ ОМОНУ РБ
20.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
20.40 «РОССИЯ»
21.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
22.00 ВЕСТИ
22.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
22.40 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ
22.50 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ»
22.55 Т/С «ГЛАВНЫЕ РОЛИ»
23.55 Т/С «ГОСПОЖА ПОБЕДА»
01.00 ТОК-ШОУ «ВЕСТИ+»
01.30 ВЕСТИ-СПОРТ
01.40 Х/Ф «ВЫКУП»
03.30 «СИНЕМАНИЯ»
04.00 «ДОРОЖНЫЙ ПАТРУЛЬ»
04.15 «СЕТЬ» (США). 1998 Г.
05.10 СЕРИАЛ «ДЖИВС И ВУСТЕР»
06.00 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС» НА РУС. ЯЗЫКЕ
06.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
07.00 ВЕСТИ

19.20 «БАЙГАЛ». ИНФ. ПРОГРАММА
19.30 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ И РЕКЛАМЫ! ВРЕМЯ ВАШЕЙ РЕКЛАМЫ!
19.40 ХУДОЖНИК НЮТАГ
19.55 ГОРОСКОП
20.00 «СЛОВО О ЗЕМЛЕ БУРЯТСКОЙ». К 80-ЛЕТИЮ ОБРАЗОВАНИЯ РБ
20.10 10 ЛЕТ ОМОНУ РБ
20.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
20.40 «РОССИЯ»
21.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
22.00 ВЕСТИ
22.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
22.40 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ
22.50 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ»
22.55 Т/С «ГЛАВНЫЕ РОЛИ»
23.55 Т/С «ГОСПОЖА ПОБЕДА»
01.00 ТОК-ШОУ «ВЕСТИ+»
01.30 ВЕСТИ-СПОРТ
01.40 Х/Ф «ВЫКУП»
03.30 «СИНЕМАНИЯ»
04.00 «ДОРОЖНЫЙ ПАТРУЛЬ»
04.15 «СЕТЬ» (США). 1998 Г.
05.10 СЕРИАЛ «ДЖИВС И ВУСТЕР»
06.00 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС» НА РУС. ЯЗЫКЕ
06.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
07.00 ВЕСТИ

19.20 «БАЙГАЛ». ИНФ. ПРОГРАММА
19.30 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ И РЕКЛАМЫ! ВРЕМЯ ВАШЕЙ РЕКЛАМЫ!
19.40 ХУДОЖНИК НЮТАГ
19.55 ГОРОСКОП
20.00 «СЛОВО О ЗЕМЛЕ БУРЯТСКОЙ». К 80-ЛЕТИЮ ОБРАЗОВАНИЯ РБ
20.10 10 ЛЕТ ОМОНУ РБ
20.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
20.40 «РОССИЯ»
21.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
22.00 ВЕСТИ
22.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
22.4

5.06.2003

БУРЯД УЧИ

№87 (20749)

12

Среда, 11

Однажды

№23 (324)

Первый канал

07.00 ТЕЛЕКАНАЛ «ДОБРОЕ УТРО»
 10.00 НОВОСТИ
 10.15 «ЗЕМЛЯ ЛЮБВИ, ЗЕМЛЯ НАДЕЖДЫ», СЕРИАЛ
 11.05 «УДАР ЛОТОСА: ЗАГАДКА СФИНКСА»
 12.05 ИСТОРИЯ ЖИЗНИ И ЛЮБВИ
 12.35 ДИСНЕЙ-КЛУБ: «ЛЛОЙД В КОСМОСЕ»
 13.00 НОВОСТИ
 13.15 «ХОЖДЕНИЕ ЗА ТРИ МОРЯ»
 14.40 «НЕПУТЕВЫЕ ЗАМЕТКИ»
 15.00 СНЕЖНЫЙ ЧЕЛОВЕК. РУССКИЙ СЛЕД
 15.30 «КОРОЛИ СМЕХА». ЮРИЙ НИКУЛИН. ЧАСТЬ 2-Я
 16.00 НОВОСТИ
 16.20 «ДИКИЕ ШТУЧКИ»
 16.55 Х/Ф «НАСЛЕДНИЦЫ», 2 С.
 18.00 «БОЛЬШАЯ СТИРКА»
 19.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ
 19.25 ДОК. ДЕТЕКТИВ. «ТЕОРЕМА ДЛЯ СЛЕДОВАТЕЛЕЙ». ДЕЛО 2002 Г.
 20.00 «ЗЕМЛЯ ЛЮБВИ, ЗЕМЛЯ НАДЕЖДЫ», СЕРИАЛ
 20.50 «ПОЛЕ ЧУДЕС»
 22.00 ВРЕМЯ
 22.35 «МЕЛОДИИ И РИТМЫ ЗАРУБЕЖНОЙ ЭСТАДЫ ПО-РУССКИ»
 01.00 ТРИЛЛЕР «ПРЕЗУМПЦИЯ НЕВИНОВНОСТИ»
 03.15 КОМЕДИЯ «НА КРЮЧКЕ»

«РОССИЯ»

МЕСТОВРЕМЯ
 07.15 «БАЙГАЛ». ИНФ. ПРОГРАММА
 07.25 РЕК-ТАЙМ - ВРЕМЯ ВАШЕЙ РЕКЛАМЫ!
 07.30 ГОРОСКОП
 07.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
 «РОССИЯ»
 07.45 10.45 «ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!»
 08.00 08.30, 09.00, 09.30, 10.00, 10.30 ВЕСТИ
 08.15, 08.45, 09.15 МЕСТОВРЕМЯ
 ВЕСТИ-МОСКВА
 МЕСТОВРЕМЯ
 09.45 «БАЙГАЛ». ИНФ. ПРОГРАММА
 10.15 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
 «РОССИЯ»
 10.45 Т/С «ГЛАВНЫЕ РОЛИ»

11.40 Т/С «ГОСПОЖА ПОБЕДА»
 12.40 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
 13.00 ВЕСТИ
 13.20 «В ПОИСКАХ ПРИКЛЮЧЕНИЙ»
 14.20 Х/Ф «СЕГУН» (США). 1980 Г.
МЕСТОВРЕМЯ

15.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
 15.40 ГОРОСКОП
 15.45 «БАМБАХАЙ»
 «РОССИЯ»
 16.00 ВЕСТИ
 16.20 «КОМНАТА СМЕХА»
 17.10 Т/С «МОСКОВСКИЕ ОКНА»
 18.15 «СИНЕМАНИЯ»
 18.45 «ЭКСПЕРТИЗА»
 19.00 ВЕСТИ

МЕСТОВРЕМЯ
 19.20 «БАЙГАЛ». ИНФ. ПРОГРАММА
 19.30 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ И РЕКТАЙМ - ВРЕМЯ ВАШЕЙ РЕКЛАМЫ!
 19.40 СПОРТ. ПРОГРАММА
 «ТАМИР»
 19.55 ГОРОСКОП
 20.00 «ТОЛИ», ХУД.-ПУБЛ. ПРОГРАММА ПРЯМОЙ ЭФИР
 20.25 СИБВЕЙ: СТРОИТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ
 20.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
 «РОССИЯ»
 20.50 Х/Ф «БЕЗУМНЫЙ ДЕНЬ МОНТЕРА»
 22.00 ВЕСТИ

МЕСТОВРЕМЯ
 22.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
 22.40 ПРОГНОЗ ПОГОДЫ И РЕКТАЙМ - ВРЕМЯ ВАШЕЙ РЕКЛАМЫ!
 «РОССИЯ»
 22.50 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!»
 22.55 «АНШЛАГ». СТАРЫЙ НОВЫЙ ГОД»

01.50 ПРЕМЬЕРА. «ГОВОРИТ И ПОКАЗЫВАЕТ МИХАИЛ ЗАДОРНОВ»
 02.55 БОЕВИК «ЭКСПЕРТ» (США)
 04.50 ФУТБОЛ. ЧЕМПИОНАТ РОССИИ. «ЛОКОМОТИВ» (МОСКВА). «СПАРТАК» (МОСКВА). 2-Й ТАЙМ
 05.50 «ДОРОЖНЫЙ ПАТРУЛЬ»
 06.00 «ГОРЯЧАЯ ДЕСЯТКА»
 07.00 Т/С «СЕТЬ» (США). 1998 Г.
 07.45 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ ГИМ РОССИИ
 07.55

ТВиком

07.50 ПОГОДА. «ЛОСК»
 08.00 «БОЛЬШИЕ ДЕНЬГИ»
 08.30 FOX KIDS НА REN TV. «ПАУЭР РЕЙНДЖЕРС, ИЛИ МОГУЧИЕ РЕЙНДЖЕРЫ»
 08.55 FOX KIDS НА REN TV. М/С

«ФЛИНТ - ДЕТЕКТИВ ВО ВРЕМЕНИ»
 09.20 FOX KIDS НА REN TV. «ЧЕЛОВЕК-ПАУК»
 9.45 «ОБЖ, ИЛИ ОЧАРОВАННЫЕ БАЛЕТНОЙ ЖИЗНЬЮ», СЕРИАЛ
 10.15 «БАФФИ», ТЕЛЕСЕРИАЛ
 11.15 КИНО: «ИНТИМНЫЕ УСЛУГИ»
 13.30 «НАРОД ПРОТИВ», ТЕЛЕИГРА
 14.00 «ВИНОЛЮБИ»
 14.55 «ЧИСТО ПО ЖИЗНИ», Т/С
 15.30 «ЛОСК». ПОГОДА
 15.50 Т/С «ЛЮБОВЬ ИМПЕРАТОРА»
 17.00 FOX KIDS НА REN TV. М/С «ЧЕЛОВЕК-ПАУК»
 17.25 FOX KIDS НА REN TV. М/С «ФЛИНТ - ДЕТЕКТИВ ВО ВРЕМЕНИ»
 17.50 FOX KIDS НА REN TV. Т/С «ПАУЭР РЕЙНДЖЕРС, ИЛИ МОГУЧИЕ РЕЙНДЖЕРЫ»
 18.20 КИНО: «ВЕЧНЫЙ ЗОВ», 9 С.

20.00 ПОГОДА
 20.05 «ЛОСК»
 20.10 «МУЗ. ПОЗДРАВЛЕНИЯ»
 20.30 «24»
 20.55 «ГРИФФИНЫ»
 21.20 «ЛЮБОВЬ ИМПЕРАТОРА», Т/С
 22.30 «ЛОСК»
 23.00 КИНО: БОЕВИК «ЯД»
 01.10 «24»

Ариг Ус

08.00 ГРАНИ ЕСТЬ МНЕНИЕ. СПОРТ
 08.35 ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС. ПОГОДА

08.50 ЖИЗНЬ БЕЗ РИСКА
 08.55 ФОРМУЛА УСПЕХА
 09.10 М/Ф «САРМИКО»
 09.30 ТО, ЧТО НАДО!
 09.45 БЕЗ ПРОТОКОЛА
 10.40 СОСТАВ ПРЕСТУПЛЕНИЙ
 11.05 «ВЫСШИЙ СВЕТ»
 11.20 СТО ЧУДЕС СВЕТА: «ПОТЕРЯННЫЙ РАЙ»
 12.15 СМОТРИТЕ, КТО ПРИШЕЛ
 12.35 МЕСТО ПЕЧАТИ
 12.45 «СОСТАВ ПРЕСТУПЛЕНИЙ»
 13.00 НОВОСТИ. СПОРТ
 13.15 Х/Ф «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ЖЕЛТОГО ЧЕМОДАНЧИКА»
 ПЕРЕРЫВ ДО 17.00
 17.00 НОВОСТИ
 17.25 М/С «ГАРФИЛД И ЕГО ДРУЗЬЯ»
 17.50 ПОБЕДОНОСНЫЙ ГОЛОС ВЕРЮЩЕГО
 18.20 МУЗЫКАЛЬНЫЙ ПОДАРОК
 18.45 СВОБОДНОЕ ВРЕМЯ
 18.55 ЖИЗНЬ БЕЗ РИСКА
 19.00 Т/С «ДЕТЕКТИВ НЭШБРИДЖЕС: ТЯЖЕЛАЯ ДОРОГА К ИСТИНЕ»

ТВиком

07.50 ПОГОДА. «ЛОСК»
 08.00 «БОЛЬШИЕ ДЕНЬГИ»
 08.30 FOX KIDS НА REN TV. «ПАУЭР РЕЙНДЖЕРС, ИЛИ МОГУЧИЕ РЕЙНДЖЕРЫ»
 08.55 FOX KIDS НА REN TV. М/С

08.00 ГЕОРГИЙ ЮМАТОВ, ВАСИЛИЙ ЛАНОВЫЙ И ЕВГЕНИЙ ГЕРАСИМОВ В ДЕТЕКТИВЕ «ПЕТРОВКА, 38», 1980 Г.
 09.20 «ТРОЕ ИЗ ПРОСТОКВАШИНО». «КАНИКУЛЫ В ПРОСТОКВАШИНО». «ВОВКА В ТРИДЕВЯТОМ ЦАРСТВЕ». МУЛЬТИФИЛЬМЫ
 10.20 «УТРЕННЯЯ ПОЧТА»
 10.55 «КОМНАТА СМЕХА»
 11.50 «ГОРОДОК». ДАЙДЖЕСТ. РАЗВЛЕКАТЕЛЬНАЯ ПРОГРАММА
 12.20 «ХА». МАЛЕНЬКИЕ КОМЕДИИ
 12.30 МЕЛОДРАМА «ЕСЕНИЯ» (МЕКСИКА). 1971 Г.
 15.10 ФИЛЬМ АЛЕКСЕЯ ДЕНИСОВА «ГВАРДИЯ НЕ УМИРАЕТ»
 16.00 ВЕСТИ
 16.20 РОДНОЕ КИНО. МАРГАРИТА НАЗАРОВА, ЕВГЕНИЙ ЛЕОНСОВ, АЛЕКСЕЙ ГРИБОВ И ВАСИЛИЙ ЛАНОВЫЙ В КОМЕДИИ «ПОЛОСАТЫЙ РЕЙС». 1961 Г.
 18.00 ВЕСТИ
 18.10 «АНШЛАГ»
 19.10 ИОСИФ КОБЗОН, ЛАРИСА ДОЛИНА, ЛЕВ ЛЕЩЕНКО, НАТАША КОРОЛЕВА В ЮБИЛЕЙНОМ КОНЦЕРТЕ «АЛЕКСАНДРА ПАХМУТОВА. ЛУЧШИЕ ПЕСНИ»
 22.00 ВЕСТИ
 22.40 ПРЕМЬЕРА. «ФАНТАЗИИ МИХАИЛА ЗАДОРНОВА-3». «ВСЕ НЕ ТАК УЖ ПЛОХО!»
 00.15 АЛЕКСАНДР ДЕМЬЯНЕНКО, ЮРИЙ НИКУЛИН, НАТАЛЬЯ СЕЛЕЗНЕВА, ГЕОРГИЙ ВИЦИН И ЕВГЕНИЙ МОРГУНОВ В КОМЕДИИ ЛЕОНИДА ГАЙДАЯ «ОПЕРАЦИЯ «Ы» И ДРУГИЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ ШУРИКА». 1965 Г.
 02.20 «ВНУТРЕННЕЕ РАССЛЕДОВАНИЕ» (США). 1990 Г.
 04.45 БРУК ЛЭНГТОН В ПРИКЛЮЧЕНИЕМ СЕРИАЛЕ «СЕТЬ» (США). 1998 Г.
 05.35 СЕРИАЛ «ДЖИВСИ ВУСТЕР»
 06.25 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС» НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ

ТВиком

07.50 ПОГОДА. «ЛОСК»
 08.30 «БЕЗУМНЫЙ МИР»
 09.00 FOX KIDS НА REN TV. «ПАУЭР

РЕЙНДЖЕРС, ИЛИ МОГУЧИЕ РЕЙНДЖЕРЫ»
 09.25 «ФЛИНТ - ДЕТЕКТИВ ВО ВРЕМЕНИ», М/С

09.50 FOX KIDS НА REN TV. М/С «ЧЕЛОВЕК-ПАУК»
 10.20 «БАФФИ», ТЕЛЕСЕРИАЛ
 11.15 КИНО: «ТАКСИСТ И ПЕВИЧКА» (С. СТАЛЮНЕН)
 13.45 «ПРЕМЬЕРА ФИЛЬМА». ДРАМА «РУССКИЕ БАБЫ»
 15.50 «ЛОСК». ПОГОДА
 16.00 «И ВСЕ ПЮЮТ СТИХИ БУЛАТА»
 17.50 «ЛОСК»
 17.55 ПОГОДА
 18.00 МУЗ. ПОЗДРАВЛЕНИЯ
 18.30 «РАДАР-СПОРТ»
 19.05 «КАЛЕНДАРЬ РАБОТ ОТ А. КУШНАРЕВА»
 19.20 КИНО: «ЧЕРЕПАШКИ-НЭНДЗЯ: СЕКРЕТ ЯДОВИТОГО КОНТЕЙНЕРА» (США)
 21.20 «ЛЮБОВЬ ИМПЕРАТОРА», СЕРИАЛ
 22.30 «24». ПОГОДА
 23.00 «ЛОСК»
 23.05 КОМЕДИЯ «ОДИН ПРЕКРАСНЫЙ ДЕНЬ»
 01.30 «ДЕВЯТЬ С ПОЛОВИНОЙ НЕДЕЛЬ»

Ариг Ус

09.00 НОВОСТИ

09.35 СМОТРИТЕ, КТО ПРИШЕЛ. СПОРТ

09.55 ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС. ПОГОДА

10.10 ФОРМУЛА УСПЕХА

10.25 «БЕЗ ГАЛСТУКА» С ИРИНОЙ ЗАЙЦЕВОЙ. МИХАИЛ ШВЫДКОЙ

11.00 МУЗ. ДОК. ФИЛЬМ «ВРЕМЯ

ДДТ. ЧАСТЬ ТРЕТЬЯ. РОЖДЕННЫЙ В СССР»

20.00 НОВОСТИ

20.30 ЖЕРАР ФИЛИПП В ФИЛЬМЕ «БОЛЬШИЕ МАНЕВРЫ»

22.30 МУЗ. ДОК. ФИЛЬМ «ВРЕМЯ

ДДТ. ЧАСТЬ ЧЕТВЕРТАЯ. МАМА, ЭТО РОК-Н-РОЛЛ?»

23.20 ЖИЗНЬ БЕЗ РИСКА

23.25 «НОВЫЙ ВЕК» ПРЕДСТАВЛЯЕТ «НОВАЯ РОССИЙСКАЯ АРМИЯ: ЭКСПЕРИМЕНТАНИЧАЕТСЯ»

00.00 НОВОСТИ

00.35 ЖАН РЕНО В КОМЕДИИ «ПРИШЕЛЬЦЫ В АМЕРИКЕ»

СТС - «БАЙКАЛ»

07.00 МУЗЫКА НА СТС

07.20 «ВЕСЕЛЬЕ РЕБЯТА», Х/Ф

09.00 «УЛИЦА СЕЗАМ»

09.30 «МИЛЛИОН В МЕШКЕ», М/Ф «ДЖУНИОР». ДЕТСКИЙ БЛОК

10.00 «ТАБАЛУГА», М/Ф

10.30 «ФЛИППЕ И ЛОПАКА», М/Ф

11.00 «АЛЕКСИ И АЛЕКСИС», М/Ф

11.30 «ПУЧЧИНИ», М/Ф

11.45 «НИК И ПЕРРИ», М/Ф

12.00 «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ПЕТРОВА И ВАСЕЧКИНА, ОБЫКНОВЕННЫЕ И НЕВЕРОЯТНЫЕ», 1 С.

13.25 «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ПЕТРОВА И ВАСЕЧКИНА, ОБЫКНОВЕННЫЕ И НЕВЕРОЯТНЫЕ», 2 С.

15.00 СКРЫТАЯ КАМЕРА

16.00 «АНДРЕ»

18.00 «АЛЬФ»

НТВ

07.00 УТРО НА НТВ

09.45 «ДАЛЫНОВОЙЦЫ. ЭПИДЕМИЯ»

№23 (324)

№87 (20749)

Пятница, 13

Первый канал

07.00 НОВОСТИ
 07.10 ВЕРА ВАСИЛЬЕВА И ВИТАЛИЙ ДОРОНИН В ФИЛЬМЕ «СВАДЬБА С ПРИДАНИМ»
 09.00 НОВОСТИ
 09.10 СМЕРТЕЛЬНЫЙ НОМЕР В ФИЛЬМЕ «УКРОТИТЕЛИ КРОКОДИЛОВ»
 10.00 ИРИНА СКОБЦЕВА, ВЕРА ГЛАГОЛЕВА, ЛИДИЯ СМИРНОВА В ФИЛЬМЕ «НАСЛЕДНИЦЫ». 2-Я СЕРИЯ
 11.00 НОВОСТИ
 11.10 ТАЙНЫ ВЕКА. СЕКРЕТЫ КОРОЛЕВСКОЙ СЕМЬИ. ПРИНЦЕССА ДИАНА
 11.55 ВАЛЕРИЙ ПРИЕМЫХОВ И ТАТЬЯНА ДОГИЛЕВА В ФИЛЬМЕ «КТО, ЕСЛИ НЕ МЫ»
 13.40 «НОВЫЙ ДЕНЬ». «ОЗЕРА-УБИЙЦЫ»
 14.35 ДИСНЕЙ-КЛУБ: «ГЕРКУЛЕС»
 15.00 НОВОСТИ (С СУБТИТРАМИ)
 15.10 «ВОСПОМИНАНИЯ О БУДУЩЕМ: КОЛЕСНИЦЫ БОГОВ»
 16.40 КВН - 2003. ВЫСШАЯ ЛИГА
 19.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ (С СУБТИТРАМИ)
 19.10 СТРАШНЫЙ «ЕРАЛАШ»
 19.35 ФИЛЬМ АЛЕКСАНДРА ПРОШКИНА «РУССКИЙ БУНТ»
 22.00 ВРЕМЯ
 22.30 ВЫПУСКНОЙ ВЕЧЕР «ФАБРИКИ ЗВЕЗД-2». КОНЦЕРТ В «ОЛИМПИЙСКОМ»
 01.00 ТОМ КРУЗ В ФИЛЬМЕ «ИНТЕРВЬЮ С ВАМПИРОМ»
 03.15 БИЛЛИ МЮРРЕЙ В КОМЕДИИ «РАШМОР»

«РОССИЯ»

08.00 ГЕОРГИЙ ЮМАТОВ, ВАСИЛИЙ ЛАНОВОЙ И ЕВГЕНИЙ ГЕРАСИМОВ В ДЕТЕКТИВЕ «ОГАРЕВА, б». 1980 Г.
 09.20 «СКАЗКА О ЦАРЕ САЛТАНЕ». «ХОЧУ БОДАТЬСЯ!». МУЛЬТИФИЛЬМ
 10.30 «ХА». МАЛЕНЬКИЕ КОМЕДИИ
 10.55 ПРЕМЬЕРА. «БОЛЬШОЕ ЦИРКОВОЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЕ В

МОСКОВСКОМ ЦИРКЕ НА ЦВЕТНОМ БУЛЬВАРЕ»
 11.55 ПРЕМЬЕРА. АНАТОЛИЙ РАВИКОВИЧ, НИКОЛАЙ КАРАЧЕНЦOV, АЛЕКСАНДР АБДУЛОВ И АЛЕКСАНДР ФИЛИППЕНКО В КОМЕДИИ ДМИТРИЯ АСТРАХАНА «ТАРТАРЕН ИЗ ТАРАСКОНА». 2003 Г.

14.15 ПРЕМЬЕРА. «МАРК ФРАДКИН. ЛУЧШИЕ ПЕСНИ»
 16.00 ВЕСТИ
 16.20 РОДНОЕ КИНО. ВАСИЛИЙ МЕРКУРЬЕВ, БОРИС ЧИРКОВ, АЛЕКСАНДР БОРИСОВ И ЛЮДМИЛА ШАГАЛОВА В КОМЕДИИ «ВЕРНЫЕ ДРУЗЬЯ». 1954 Г.

18.25 ЛЮДМИЛА ГУРЧЕНКО, МИХАИЛ ЖВАНЕЦКИЙ, АЛЕКСАНДР ШИРВИНДТ, МИХАИЛ ДЕРЖАВИН, АРКАДИЙ АРКАНОВ В ЮБИЛЕЙНОМ ВЕЧЕРЕ ЭЛЬДАРА РЯЗАНОВА 20.30 ПО ПРОСЬБАМ ЗРИТЕЛЕЙ. КЛАРА НОВИКОВА, АЛЕКСАНДР РОЗЕНБАУМ, НАДЕЖДА БАБКИНА И ЕЛЕНА ВОРОБЕЙ В БЕНЕФИСЕ ГРУППЫ «ЭКС-Б»

22.00 ВЕСТИ
 22.25 ПО ПРОСЬБАМ ЗРИТЕЛЕЙ. КЛАРА НОВИКОВА, АЛЕКСАНДР РОЗЕНБАУМ, НАДЕЖДА БАБКИНА И ЕЛЕНА ВОРОБЕЙ В БЕНЕФИСЕ ГРУППЫ «ЭКС-Б». ПРОДОЛЖЕНИЕ
 23.15 СЕРГЕЙ БОДРОВ-МЛ., ВИКТОР СУХОРУКОВ И ЮРИЙ КУЗНЕЦОВ В ФИЛЬМЕ АЛЕКСЕЯ БАЛАБАНОВА «БРАТ». 1997 Г.

01.15 СЕРГЕЙ БОДРОВ-МЛ., ВИКТОР СУХОРУКОВ, СЕРГЕЙ МАКОВЕЦКИЙ И ИРИНА САЛTYКОВА В ФИЛЬМЕ АЛЕКСЕЯ БАЛАБАНОВА «БРАТ-2». 2000 г.

03.50 НОЧНОЙ СЕАНС. ПРЕМИЯ «ЗОЛОТОЙ ГЛОБУС». МАРК УОЛБЕРГ, ДЖУЛИАННА МУРИБЕРТ РЕЙНольдс В ФИЛЬМЕ ПОЛА ТОМАСА АНДЕРСОНА «НОЧИ В СТИЛЕ «БУГИ» (США). 1997 Г.

06.30 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС» НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ

ТВИКОМ

08.00 ПОГОДА
 08.05 ЛОСК
 08.10 «РАДАР-СПОРТ»
 08.50 «БЕЗУМНЫЙ МИР»

09.20 «ПАУЭР РЕЙНДЖЕРС, ИЛИ МОГУЧИЕ РЕЙНДЖЕРЫ», ТЕЛЕСЕРИАЛ

09.45 «ФЛИНТ - ДЕТЕКТИВ ВО ВРЕМЕНИ», М/С

10.10 «ЧЕЛОВЕК-ПАУК», М/С

10.35 «БАФФИ», ТЕЛЕСЕРИАЛ

11.30 КИНО: КОМЕДИЯ «ПАРОЧКА» (Д. ТРАВОЛТА)

13.30 «КАЛЕНДАРЬ РАБОТ ОТ А. КУШНАРЕВА», «ЛОСК». ПОГОДА

14.05 КИНО: «ГОРОЖАНЕ»

16.00 «ДРУЖНАЯ СЕМЕЙКА», СЕРИАЛ

17.05 «КЛАССИКА ЮМОРА»: «ВОКРУГ СМЕХА»

18.05 ПОГОДА

18.10 «ЛОСК»

18.20 «МУЗЫКАЛЬНЫЕ ПОЗДРАВЛЕНИЯ»

19.00 КИНО: «ЧЕРЕПАШКИ-НИНДЗЯ: САМУРАИ В НЬЮ-ЙОРКЕ» (США)

21.20 «ЛЮБОВЬ ИМПЕРАТОРА», СЕРИАЛ

22.30 «24»

23.05 КИНО: ТОМ ХЭНКС В КОМЕДИИ «МАЛЬЧИШНИК»

01.30 КИНО: ЭРОТИЧЕСКАЯ МЕЛОДРАМА «АНГЕЛ СТРАСТИ»

Ариг УС

08.00 НОВОСТИ

08.30 ФОРМУЛА УСПЕХА

08.45 И. МУРАВЬЕВА, А. АБДУЛОВ В ФИЛЬМЕ «КАРНАВАЛЬ», 2 СЕРИИ

11.45 ЖИЗНЬ БЕЗ РИСКА

11.50 СТО ЧУДЕС СВЕТА: «БАБУИНЫ»

12.45 ПИТЕР О'ТУЛ, РОМИНШАЙДЕР В ФИЛЬМЕ «ЧТО НОВОГО, КИСКА?»

ПЕРЕРЫВ ДО 17.00

17.00 НОВОСТИ

17.25 М/С «ГАРФИЛД И ЕГО ДРУЗЬЯ»

17.50 ПОБЕДОНОСНЫЙ ГОЛОС ВЕРЮЩЕГО

18.20 МУЗЫКАЛЬНЫЙ ПОДАРОК

18.40 ЖИЗНЬ БЕЗ РИСКА

18.45 СОСТАВ ПРЕСТУПЛЕНИЙ

19.00 ОДНОКАШНИКИ: ОЛЕГ ГАЗМАНОВ

20.00 НОВОСТИ

20.25 ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС.

Отдел рекламы

21-62-62

Суббота, 14

Первый канал

07.00 НОВОСТИ
 07.10 ПРИКЛЮЧЕНИЧЕСКИЙ СЕРИАЛ «КИТАЙСКИЙ СВЯЗНОЙ»
 08.00 НОВОСТИ
 08.10 СЕРИАЛ «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ГЕРКУЛЕСА»
 09.00 ПРЕМЬЕРА. «ДО ЗЕМЛИ И ОБРАТНО». ДОК. ФИЛЬМ
 10.00 СЛОВОПАСТЫРЯ
 10.15 ЗДОРОВЬЕ
 11.00 НОВОСТИ
 11.10 «СМАК»
 11.30 ТАЙНЫ ВЕКА. «ПРОПАВШАЯ ЭКСПЕДИЦИЯ РОКФЕЛЛЕРА»
 12.10 ТАЙНЫ ЗАБЫТИХ ПОБЕД. «ОРУЖИЕ ПОБЕДЫ. ИЛ-2»
 12.40 СМЕХОПАНОРАМА ЕВГЕНИЯ ПЕТРОСЯНА
 13.20 ПАВЕЛ ЛЮБИМЦЕВ В ПРОГРАММЕ «ПУТЕШЕСТВИЯ НАТУРАЛИСТА»
 13.50 «ЧТОБЫ ПОМНИЛИ...» ЮРИЙ ВАСИЛЬЕВ, ВЕДУЩИЙ-Л. ФИЛАТОВ
 14.35 ДИСНЕЙ-КЛУБ: «ГЕРКУЛЕС»
 15.00 НОВОСТИ (С СУБТИТРАМИ)
 15.10 «РУССКАЯ РУЛЕТКА»
 16.00 СПАСАТЕЛИ. ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ
 «НОВЫЙ ДЕНЬ»
 16.35 НОВЫЕ ЧУДЕСА СВЕТА. «РАЙСКИЙ САД»
 17.05 «ПРИШЕЛЬЦЫ. ФОТОГРАФИЯ НА ПАМЯТЬ»
 17.35 СУББОТНИЙ «ЕРАЛАШ»
 17.55 ЖИВАЯ ПРИРОДА. «ПРОГУЛКИ

С ДИНОЗАВРАМИ», «НА ВСЕ РУКИ МАСТЕР»
 19.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ
 19.10 ЛЕОНИД КУРАВЛЕВ И ЕВГЕНИЙ ЛЕОНОВ В КОМЕДИИ «АФОНИЯ»
 20.55 «КТО ХОЧЕТ СТАТЬ МИЛЛИОНЕРОМ?»
 22.00 ВРЕМЯ
 22.30 ПРЕМЬЕРА. ЖАН-КЛОД ВАН ДАММ В БОЕВИКЕ «ВОЗВРАЩЕНИЕ УНИВЕРСАЛЬНОГО СОЛДАТА»
 00.05 «ЧТО? ГДЕ? КОГДА?» ФИНАЛ ЛЕТНИХ ИГР
 01.15 ПЕРВАЯ НАЦИОНАЛЬНАЯ МУЗЫКАЛЬНАЯ ПРЕМИЯ

«РОССИЯ»

08.00 Х/Ф «КОРОЛЕВСКАЯ РЕГАТА»
 09.25 «ДЖЕКИ ЧАН», МУЛЬТИСЕРИАЛ
 10.05 «СТУДИЯ «ЗДОРОВЬЕ»
 10.40 «ЗОЛОТОЙ КЛЮЧ»
 11.00 «СБОРНАЯ РОССИИ». СПОРТИВНАЯ ПРОГРАММА
 11.25 «ВОЕННАЯ ПРОГРАММА»
 АЛЕКСАНДРА СЛАДКОВА
 11.45 «УТРЕННЯЯ ПОЧТА»
 12.20 «СТО К ОДНОМУ». ТЕЛЕИГРА
 13.15 «САМ СЕБЕ РЕЖИССЕР»
 14.15 «В ПОИСКАХ ПРИКЛЮЧЕНИЙ»
 15.10 «КЛУБ СЕНАТОРОВ»
 16.00 ВЕСТИ
 16.20 К ДНЮ МЕДИЦИНСКОГО РАБОТНИКА. Х/Ф «СЧАСТЛИВАЯ, ЖЕНЬКА!»

Местное время

18.00 «МУНХЭ ЗУЛА»
 18.20 РЕК-ТАЙМ - ВРЕМЯ ВАШЕЙ РЕКЛАМЫ!
 18.25 ПРОГРАММА «ЧЕЛОВЕК»
 18.50 ГОРОСКОП

19.05 ПРИМите ПОЗДРАВЛЕНИЯ «РОССИЯ»

20.00 «МОЯ СЕМЬЯ»

21.00 «АНШЛАГ»

22.00 ВЕСТИ

22.25 «ЗЕРКАЛО»

22.50 «ЧЕСТНЫЙ ДЕТЕКТИВ». АВТОРСКАЯ ПРОГРАММА ЭДУАРДА ПЕТРОВА

23.15 ПРЕМЬЕРА. «КУБОК ЮМORA-2003». «ВЕСЕЛЫЙ КОНЦЕРТ»

00.40 МИРОВОЕ КИНО. ПРЕМИЯ «ЗОЛОТОЙ ОВЕН». Х/Ф «ЗАВИСТЬ БОГОВ». 2000 Г.

03.25 ЮБИЛЕЙНЫЙ КОНЦЕРТ КОМПОЗИТОРА ВЛАДИМИРА НАЗАРОВА

04.20 ЧЕМПИОНАТ МИРА ПО АВТОГОНКАМ В КЛАССЕ «ФОРМУЛА-1». ГРАН-ПРИ КАНАДЫ.

04.30 КВАЛИФИКАЦИЯ

05.35 СЕРИАЛ ДЛЯ ПОЛУНОЧНИКОВ. «КЛЮЧ» (ГЕРМАНИЯ)

06.30 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС» НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ

ТВИКОМ

08.00 «КАЛЕНДАРЬ РАБОТ ОТ А. КУШНАРЕВА»

08.20 «ЛОСК». ПОГОДА

08.30 «ДИКАЯ ПЛАНЕТА», Д/Ф

09.30 FOX KIDS HA RENT TV. «ДЕННИС-НЕПОСЕДА»

10.00 FOX KIDS HA REN TV. «ДИНОЗАВРЫ»

10.25 М/С «ХИТКЛИФ»

10.50 «ГРИФФИНЫ»

11.50 «ОЧЕВИДЕЦ»

12.25 КИНО: «ДЕНЬ СВЯТОГО ВАЛЕНТИНА»

13.55 «ТАКАЯ ПРОФЕССИЯ»

14.30 «ЛОСК». ПОГОДА

14.50 «1/2». СПОРТ. ОБОЗРЕНИЕ

15.05 КИНО: «ХОЗЯИН ТАЙГИ»

5.06.2003

№87 (20749)

БУРЯД ЧИЗН

Дүхэргүй

№23 (324)

14

Воскресенье, 15

● ПЕРВЫЙ КАНАЛ

07.00 НОВОСТИ
 07.10 ПРИКЛЮЧЕНИЧЕСКИЙ СЕРИАЛ «КИТАЙСКИЙ СВЯЗЬ»
 08.00 НОВОСТИ
 08.10 СЕРИАЛ «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ГЕРКУЛЕСА»
 09.00 ДЕТСКИЙ СЕРИАЛ «ТВИННИСЬ»
 09.20 АРМЕЙСКИЙ МАГАЗИН
 09.50 ДИСНЕЙ-КЛУБ: «ЛЕГЕНДА О ТАРАЗАНЕ»
 10.10 «ФИРМЕЖИВОТНЫХ»
 11.00 НОВОСТИ
 11.10 «НЕПУТЕВЫЕ ЗАМЕТЬ»
 11.30 ПОКА ВСЕДОМА
 12.05 ПРЕМЬЕРА. «ЗИТА И ГИТА. СИЛАМСКИЕ БИЗНЕСЫ». ДОКУМЕНТАЛЬНЫЙ ФИЛЬМ
 12.35 ДОГШОУ
 13.20 «КЛУБ ПУТЕШЕСТВЕННИКОВ» С ЮРГИЕМ СЕНКЕВИЧЕМ
 14.05 УМНИЦЫ И ГУМНИКИ
 14.35 ДИСНЕЙ-КЛУБ: «МЫШИНЫЙ ДОМ»
 15.00 НОВОСТИ (С СУБТИПАМИ)
 15.10 «ВЛАСТЕЛИН КУСА»
 16.00 «КУМИРЫ». МИХАИЛ ДЕРЖАВИН
 16.30 «СЛАВОЕ ЗВЕНО»
 17.30 «ПРИЗВАНИЕ». ПРЕМИЯ ЛУЧШИМ ВРАЧАМ РОССИИ
 19.00 ВРЕМЯ
 20.15 «СМЕШНЫЕ ЛЮДИ»
 22.00 ТЕАТР КУКОЛ С МИХАИЛОМ ЛЕОНТЬЕВЫМ
 22.30 БОЕВИК «ВОДУЩНАЯ ПОРЬМА»
 00.35 БОКС. БОИ СИЛЬНЕЙШИХ НЕФЕССИОНАЛОВ МИРА. ЮРИЙ ЦАРЕНКО-ГАРРИ ЛЮКЕТТ
 01.25 ИГОРЬ НИКОЛАЕВ, ВАЛЕРИЙ МЕЛАДЗЕ, ОЛЕГ ТАМАНОВ ГЛА-КОНЦЕРТЕ «БАЛТИЙСКАЯ ЗВЕЗДА»
 02.35 БОЕВИК «МОРСКАЯ ПЕХОТА»

● «РОССИЯ»

08.00 ХФ «КЛАССНЫЙ МИР» (США)
 09.35 «ДЖЕКИЧАН». МУЛЬТСЕРИАЛ

10.20 «РУССКОЕ ЛОТО»
 11.05 «ТВ БЛАНГОШОУ»
 МЕСТОВОЕ ВРЕМЯ
 11.35 «САГАЙ СУУРЯН». ИНФ.-АНАЛИТИЧЕСКАЯ ПРОГРАММА
 11.52 РЕК-ТАЙМ - ВРЕМЯ ВАШЕЙ РЕКЛАМЫ!
 12.00 «ВЕСТИ НЕДЕЛИ»

«РОССИЯ»
 12.15 «ГОРОДОК». ДАЙДЖЕСТ. РАЗВЛЕКАТЕЛЬНАЯ ПРОГРАММА
 12.45 ПАРАД КОМЕДИИ. «БОЛЬШИЕ ГОНКИ» (США). 1965г.

15.10 «ПАРЛАМЕНТСКИЙ ЧАС»
 16.00 ВЕСТИ
 16.20 «ВОКРУГ СВЕТА»
 17.15 «ДИАЛОГИ О ЖИВОТНЫХ»

18.15 «МИРНА ГРАНИ»
 18.45 «КОМНАТА С МЕХА»
 19.40 ПРЕМЬЕРА. ФИЛИПП КИРКОРОВ «ЛУЧШИЕ ПЕСНИ»

22.00 ВЕСТИ НЕДЕЛИ
 23.10 «СПЕЦИАЛЬНЫЙ КОРРЕСПОНДЕНТ»

00.05 МИРОВОЕ КИНО. ПРЕМЬЕРА. КЕВИН КОСТНЕР И БРЮС ГРИНВУД В ФИЛЬМЕ «ТРИНАДЦАТЬ ДНЕЙ» (США). 2000г.

03.00 ЧЕМПИОНАТ МИРА ПО АВТОГОНКАМ В КЛАССЕ «ФОРМУЛА-1». ГРАН-ПРИ КАНАДЫ

05.05 СЕРИАЛ ДЛЯ ПОЛУНОЧНИКОВ. «СЕМЬ ДНЕЙ» (США)

05.55 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС» НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ

07.00 ВЕСТИ
 07.15 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС» НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ

● ТИВИКОМ

08.00 «ЛОСКИ». ПОГОДА
 08.15 КАЛЕНДАРЬ РАБОТ ОТ А. КУШИЧАРЭВА
 08.30 «ДИКАЯ ПЛАНЕТА»: «СПАСАТЕЛИ»
 09.30 FOX KIDS HAREN TV. М/С «ДЕННИС НЕПОСЕДА»
 10.00 FOX KIDS НА REN TV. М/С «ДИНОЗАВРЫ»
 10.25 «ХИТКИФ», М/С
 10.50 «ТРИФФИНЫ», М/С
 11.45 «ВОВОЧКА», Т/С
 12.20 «МИРОВЫЕ РОЗЫГРЫШИ»

"Радио Бурятии - радио для всех!"
 Тел.: 21-41-84.

Бурятское радио

(с 9 по 15 июня 2003 г.)

9. понедельник

6.10 Радиожурнал "ЗЕМЛЯ РОДНАЯ".
 6.30 Справки, объявления, реклама.
 6.15 - 7.00 - АКТУАЛЬНОЕ ИНТЕРВЬЮ.
 7.10 ОБЪЯВЛЕНИЯ.
 7.20 Программа "АНФАС".
 7.40 - 8.00 - Радиостудия "БИРАКАН".
 8.50 - 9.00 - "ЭКЗАМЕН-2003".
 13.00 - 13.10- ДНЕВНОЙ ВЫПУСК НОВОСТЕЙ.

19.10- Республикаансие известия на бурятском языке.

19.27- Объявления.

19.30- Республикаансие известия на русском языке.

19.45 - 20.00 - "РОДИТЕЛЬСКИЙ ЧАС".

10. вторник

6.10 - 7.00 - Программа "УТРО БУРЯТИИ".

7.10 - НОВОСТИ, СПРАВКИ, ОБЪЯВЛЕНИЯ, РЕКЛАМА.

7.30 - Передача "БУДЕМ ЗДОРОВЫ!".

7.40 - 8.00 - "ПОКА Я ПОМНИЮ, Я ЖИВУ"- по страницам "Книги памяти" - воспоминаний В.Н. Зинова об отце и деде. (1 т 7 тт. "Книги памяти").

13.00- 13.10- ДНЕВНОЙ ВЫПУСК НОВОСТЕЙ.

19.10- Республикаансие известия на бурятском языке.

19.27- Объявления.

19.30- Республикаансие известия на русском языке.

19.45 - 20.00 - "РАДИОБИБЛИОТЕКА".

Стихи Д-Д Очирова.

12. четверг

7.10 - НОВОСТИ, СПРАВКИ, ОБЪЯВЛЕНИЯ, РЕКЛАМА.
 7.30 - Передача "РАДИО-ГОРОД"-об Улан-Удэ и улан-удэнцах.
 7.45 - 8.00- Передача "ОРЬЕЛ" - "ВЕРШИНА". Тема: Шахматы.
 9.10 - 10.00 Концерт "Я ЛЮБЛЮ ЭТУ ЗЕМЛЮ".

13. пятница

7.10 - СПРАВКИ, ОБЪЯВЛЕНИЯ, РЕКЛАМА.
 7.20 - Программа "ВСТРЕЧИ": "Рыбные запасы Бурятии: надежды и тревоги"

7.45 - 8.00 - "ГУЛАМТА".
 9.10 - 10.00- Концерт "ПЕСНИ ЛЕТА".

13.10-14.00 - "ЧАС ВАШЕГО ПИСЬМА".

Музыкальная программа по заявкам радиослушателей.

14. суббота

7.10 - СПРАВКИ, ОБЪЯВЛЕНИЯ, РЕКЛАМА.

7.20 - Программа "МЭНДЭ АМАР, МИНИЙ БУРЯД ОРОН"- "УТРО БУРЯТИИ".

9.45 - 10.00 - "АЛТАН ЗУЛА". Передача для детей.

13.10-14.00- Канал "МУЗЫКАЛЬНАЯ ВОЛНА РАДИО БУРЯТИИ".

19.10- 20.00 - Радиожурнал "СТЕПНЫЕ МЕЛОДИИ"

11. среда

6.10 - 7.00 - Программа "УТРО БУРЯТИИ".

7.10 - НОВОСТИ, СПРАВКИ, ОБЪЯВЛЕНИЯ, РЕКЛАМА.

7.30 - Программа "ВЫБОР".

7.45 - 8.00 - "ТООНТОН НЮТАГ".

13.00- 13.10- ДНЕВНОЙ ВЫПУСК НОВОСТЕЙ.

19.10- Республикаансие известия на бурятском языке.

19.27- Объявления.

19.30- Республикаансие известия на русском языке.

19.45-20.00- АКТУАЛЬНОЕ ИНТЕРВЬЮ на бурятском языке.

7.10 - СПРАВКИ. ОБЪЯВЛЕНИЯ. РЕКЛАМА.

7.20 - 8.00- Программа "СЛЫШУ ПЕСНИ, СКАЗКИ, ЛЕГЕНДЫ".

9.10-10.00- Канал для школьников "ЭДИРШҮҮЛ".

11.10-12.00 - Лит.-худ. программа "АЛТАРГАНА: К 80-летию республики. "Наша Бурятия". Из наследия Агвана Доржисева; 2-ая передача с 5-го городского фестиваля молодых поэтов "Вессенния муз".

13.00-14.00 - Программа для молодежи "ВОСКРЕСНЫЙ ПОЛДЕЛЬ".

13.10-14.00 - Программа для молодежи "ВОСКРЕСНЫЙ ПОЛДЕЛЬ".

12.50 «ВЕСЕЛАЯ КОМПАНИЯ», КОМЕДИЙНЫЙ СЕРИАЛ

14.00 «ВОЕННАЯ ТАЙНА»

14.30 «ЛОСКИ». ПОГОДА

14.50 ЛОТЕРЕЯ АВТОВАЗА

15.05 КИНО: «АНГСТЕРИИ ГОДЗУНИКИ»

17.20 «МУЗ. ПОЗДРАВЛЕНИЯ»

17.40 ПОГОДА

17.45 «ЛОСКИ»

17.50 «ШКОЛЬНОЕ ТВ»

18.25 «ДЕННИС-НЕПОСЕДА», М/С

18.55 «ДИНОЗАВРЫ», М/С

19.25 «ТРИФФИНЫ», М/С

19.55 «ВСЕ ДЛЯ ТЕБЯ»

20.20 «СДВИНУТЫЙ», СЕРИАЛ

21.25 «ЛОСКИ»

21.35 КИНО: «ВОЗВРАЩЕНИЕ В ГОЛУБУЮ

ЛАГУНУ»

ОСТОРОЖНО: КВАРТИРЫ!

18.20 МУЗЫКАЛЬНЫЙ ПОДАРОК

18.50 «ПЕСТРАЯ ЛЕНТА»: МАЙЯ БУЛГАКОВА

20.00 НОВОСТИ

20.30 «БОЙЦОВСКИЙ КЛУБ», КОРОЛИ РИНА

21.00 ВЫ-ЗДОРОВЫ

21.20 ФОРМУЛА УСПЕХА

21.35 ШОНКОННЕРИВ СРЕДНЕВЕКОВОМ

ФИЛЬМЕ «ИМЯ РОЗЫ»

00.00 НОВОСТИ. СПОРТ. ПОГОДА

00.45 «ПЛАМЯТИ АНТОНИО ГАУДИ»

ФИЛЬМ ТОНИАША ХВЕДЕРИЕВА

12.05 «ВЫ БУДЕТЕ СМЕЯТЬСЯ»

12.15 ЕВГЕНИЙ СТЕБЛОВ В ПРОГРАММЕ

ПАВЛА ЛОБКОВА «РАСТИТЕЛЬНАЯ ЖИЗНЬ»

12.50 ИГРАЕМ В «КЕНО»

12.55 ПОГОДА НА ЗАВТРА

13.00 «СЕГОДНЯ»

13.15 ВАЖНЫЕ ЛЮДИ В ПРОГРАММЕ

«ВЛИЯНИЕ»

14.05 Х/Ф «НЕОКОНЧЕННАЯ ПОВЕСТЬ»

16.05 СВОЯ ИГРА

17.00 «СЕГОДНЯ»

17.20 «ЭКСТРЕМАЛЬНЫЙ КОНТАКТ. РЫБА-ГАРУСНИК»

17.45 «ТАЙНЫ ГОЛОСА». ТОК-ШОУ

«ПРИНЦИП ЛОМИНО»

18.55 ДЖОН ТРАВОЛТА И КЕРСТИ ЭЛИ в КОМЕДИИ «БОЛЬШАЯ НЯНЯ» (США)

Абым стол дээрэ дүүргэгдээгүй үлчэн «Хубисхал» поэмэ,
захяаен дүүрэн дүүргэн, танай анхаралдаа дурагханаа.

ХУБИСХАЛ (поэмэ)

(Абынгаа мүнхэ дурасхаалда,
үүдэр нахатай үбгэг хүгшээгээ зориулнаа.)

Хубисхалай урла
Хуушан сагай
Хайтаа засагай
Капитализмын үедэ
туреэлтэ.

Утэг шэбтэргэй
Үмсийн ажлай
Талаа нюотгтэй
Таруу үүдэлтай
байгаалта.

Аба эжигээ
Ажалаараа амидархье,
Үржэлтэй газар
Үтэгжүүлэхэй наижархые
хараалта.

Үбэл зунгуй
Үхэрээ харан,
Түхэрээн жэлдээ
Түлгэг авалганд
яваалта.

Унаа голдоо,
Уулаа хадаада
Нангийн шүтөөт,
Намашалан үнгэдэн
мүргөөт.

Аба эжигээ,
Ахаа захаяа
Зоной хэмжээгээр
Зүб нургаалаар
хүнцэлөөт.

Улаан революциин
Утаан соогуур,
Шэнэ байдай тээши
Шадал хабаараа
оросоот.

Эрдэмий харгыгаар,
Эрдэмтэй гэшхэээт.
Гурба дахи
Газардан - үзүүгүдээ
хэлгээт.

Үзэгэ ороод,
Үргэн замаар гэшхээн,
Үзэг, ном арадтаа
Үзүүлэн, нурган
гэгээрүүлээт.

Большевик партиин
Бата нургаалаар
Барандай татагдан,
Бардам алхалан -
дабшаалта.

Хамтын ажал
Хотоороо бэлүүлэн,
Коммунистийн байдалдаар
Хамтаран, нийлийн
хүүгаалта.

Угайнгаа баян
Үрданай заншал
Үнгэрэн сагай
Үлэгдэл гэгээд
хорюулагдаа.

Дарайжа мундэлэн
Дасан дугаар,
Шүтэж мүргэн
Шажан бурхан
хорюулагдаа.

Баяшуул, ламанар
Нютагнаа залагдаа.
Оббо тахилган
Орхигдоо бэлэй
баалалтаар.

Утэг шэбхэ
Үмхирэн орхигдоо.
Талаа бэлээсэри
Тарялан болон
хахалагдаа.

Аба эжигээ
Абдэр зөөрие -
Адуу малaa
Арбадахахаа хорюулаад
зүдэрөөлтэ.

Ажалаа үдэртэе
Абахаа олзогтүү
Үзэр малaa
Үсчэхээ эрхгүй
зобоолта.

Капитализмын хэрэм
Хаха татагдаа
Коммунистийн суртаал
Харан, суурхан
мартагдаа.

Гүрэнэй ажалай
Гүрим сахин,
Гүйдээн ажалдаа
Гүрим журамтай
хүдэллөөлтэ.

Жаргалал мандуулан,
Жабхалантаа хүгжэлтээр,
Социалист ажалай замаар
Совхоз, кохоз байгуулан
хүгжеөгөөлтэ.

Сэссэн нургаалаай
Сэдьхэл айрэн
Хүдэлмэрийн, таряшанай
Хапи барисан батажуулаат.

Түрэл орондоо
Түрүүшийн тэмсэлдээ
Шэн зориггоор
Шэн юртэй
байгуулаалта.

Түрэл хэлээс
Тоохоёо болоод,
Ород хэлээр -
Ойнголсон ябаад
туршиалди.

Ургэн орондоо,
Үнэр олон арадтаяа

Ц. НОМТОЕВА

ЯРУУНЫН ДОМОГ

Сэгээн хүхэ Яруунамай
Сэхир ишурнаа эхитэй.
Саркоун хурсаа харасамай
Сахилзаан Яндалын оройноо.
Шэлдээ Ярууна нюотгай
Шэнэхэн модон захатай.
Сээж хонор түрээмний
Сэлгээ Оноуялтын булагхаа.
Дунгиихан үргэн таламий
Дархитын боориоо эхитэй
Даруу зан абаримай
Дэлгэр арадай занай.
Бурялнаа сэргээмий охин
Буурал шулуутаа Баабайнаа
Буряадай нургаалай эхин,
Буурал аба эжим нургаалнаа.
Уужам Буряад оромной
Үльдэргийн талдаа эхитэй
Урагшаа зүхээн эрмээзлэнай
Үльдэргэ хатан эжин аистай.
Нэриуон нэбшээ нахимин
Нэхбэхэн уулаанаа үмэгдээ.
Нанаамгай, урагшатай
ябаамай нахамай
Найхан үреэлэй дээжэхэн.
Эддийн түрээн тоонтими,
Эгэтийн широй газар.
Ажалшаа хүбүүн -
Арадай багшаа
Алдар нэрын
Ариун сэдыхэээрээ
Үе зүрхэнэй
Үндэр хүсэл
Үеин үедэ
Үргэн юрвэлээ.
Нэрын мүнхрүүлэн,
Нанаанай зөрөлийн
Нангийн сэдыхээдээ
Найдалтай хадагалаа.

ҮЛЬДЭРГИЙН СОЛО

Эртэ үүрээр хонорхон,
Эхэ нюотгни дунгинаа.
Аажамаар Үльдэргэ урдан,
Арюун таланаа унханаа.
Үнанай эхесэн бургаан
Улайран пэгшийн үрганаа.
Үнгийн сээг, набшаа үлир
Үндэр эрьешийн бүрхээлээ.
Алишье эрьеэр дүүрэн,
Адуу мал балзэнэ.
Дуулим үргэн эрьеэд,
Дууша шүбүүдэж жэргээн.
Үльдэргэ гол аалихан,
Урданаа, унаа салгиданаа.
Наруул солгэе унханаа.
Нүргэ малнууд үндэлнаа.
Зунай найхан сагтаа
Золтой хүхийн үүгээд
Сэлгээ үнхандаш шуунагаа,
Зэрэлэн шуумайи тамарид.
Үргэн эрьешийн хормойгоор
Үрдин хамтын ажлашад
Ажалаа хамтаран дүүргэхээр
Аялга дуугаа татанд.
Согтой дориоун хоолойгоор,
Сууряа татан дууланаб.
Сэнгүү найхан Үльдэргэдээ,
Соло барин дууданаб.
2001 он.

НАРНАН ҮНДАЛ

Жараа наханай жаргал
ердэг юм
Жабхалантаа арадайм хурдан
үгэнүүд
Жаран нахан дээрээ түхэрээн,
Жороолуулан эхилэгээ
түрүүшийн шүлэгүүд
Жаргалтай багахан
нүргүүлидэя бахадаа,
Жэргэн дуулан
шүбүүхандал хөөрхэн
Жэгдэрүүлэн, нубаруулан
үгэнүүдэй сутгуулаад
Жэмыгэн уулаа, уухилан
нуухадам,
«Шүлэг бэшжэ, тархяа
бу зобоо даа» гээд,
Баабайм миний энэбхилэн
хажуудам
Бага одхон гүлмэр басагаа
энхэрэн,
Борохон тархиин эльбээшнэйн
нанаандам.
Үнгэрэн нубаряа он жэлнүүд
хойшлон,
Үе саг бусалтагүй ошино,
эхбэрэн.
Үеин заяа хосорхогүй
мандуулагдан,
Үреэл захяа мухархагүй
дамжуулагдан.
Үйлийн үреэр сагай хурдын
эрьеэс бусаад,
Үзэгүүлэн үгье нубаруулхые
зүшшөөдөө.
Үргэн үйлийн заяанай замы
даагаад,
Үреэлэн шүлэгүүдэй эбхүүлэн
бэшгээдээ.
Хододоо гэрэлтэйн, хуби
заяанай толон
Харуулан урдам, дахуулна
зүргэ.
Хэлбэрилтэ юртэмсийн жама
ёхоор
Хэзээдэ энэ дэлхэй дээрэ шүлэг
зөхөөн
Хүүхэн басаганай шүлэгүүд
мүндэлэн,
Хэдэн заяанай үйлийн хэрэг
болбосорон,
Хэшэгэйм зэндэмэн мандан
уряалаа.
Хэлбэришэгүй бата шаага
зориг түргүүлэн,
Хүтэлэн, гэрэлтүүлэн, үргэн
ябаа заяамни.

2000 он май.

ТООНТО «ХӨӨРХЭ»

Сэнхир халуурма нюотгтаа
Сэбэр ариун агаартай
Сэсэгээр бүрхэгдэхэн нутада
Сэнгүү хантай анхиланхай.
Соолготын баян талада
Согто хүбүүн мүндэлээ.
Согто залгайт урагшатайхан
Солбон тоомгүйхэй багаанаа
Согто гүмэр хүбүүхэн,
Соолготын сэсэрглиг соогуур
Сэнгээж наадаа жаргалтай.

Улаан сэсэгээр бүрхэгдэхэн
Улаан хушуунай талаар
Үгсэн, уруудан харайжа,
Үрдилдэн нүхэдээрээ урилдаан
Улаалзай сэсэг гоёшоожко,
Үнглиень найхашаан ургаалаа.
Жэмэгэр голий эрьеэр
Жэргэн шубуудай дуулахаа
Жэгүүртэ дохёо-зөхөл
Жэгээрэн эрээл тийхээд.
Тоонто Хөөрхэ нюотгэхээ
Татан зүргэ эхилээт.
Толотом зэндэмэн зяагаа.
Толоруулан эндэхэн захалаат.
Хэжэнгэ, Шалсаанаа үргэмжтэй
Холын харгы зорин гаралт.
Хуби зяянтны хүтэлэн,
Хододоо ябаал дахуулан.
Эрийн зоригтоор түгээдээр,
Эсэгээ тэнгэрийн үршөөлөөр
Энэ дэхээн ашаар
Эрхим хүбүүдэй исгэн
Эрүүн солодо хүртээлээт,
Эх Хэжэнгэс суурхуулаат.

ЭГТЕЭ

Түрээн широй газартай
Түрэл эх нюотгтаа
Түрүүшийн алхам татадаа
Тоонто эддийн гуламтадаа.
Эжы аяа дахажа,
Эгэтийн талаар сэнгэ нэм
Элдэб өрбээхийнүүдэ
найхашаажа.
Эрьеэдэн эгштээрээ гүйгөө нэм.
Хойто хадын хаягаар
Хониуухан сэсэг сугуулхаб.
Хүгшүүн эжээсэх хүтэрээдэн,
Ханажа, сэнгээж ябаа нэм.
Эгэтийн гээд оржо,
Энэрэн шүнгэгээ сэсэгэгүй
Элхэн дээрэн гаража,
Эльгэлэн байханаа
марташагүй,
Эльдийн ужкам талаараа
Эжэл үетнөөрөө наадааб.
Элдэб гүлмэрхэн наам,
Эрмэлзэн түргэн зуралзаа.

ТОЛОН

Үглөөгүүр эртэ
Үтэр түргэн
Үрдилдэн харайлдаа.
Ажадаа яараа
Ажаглан харааха
Арбай сүлөөгүй
Забдагүй яаралтай.
Зогсит, байгыт!
Зорин харыт!
Тархяа үргыт.
Тэнгэри хурмастаа
Түшгэлэн үгээдэйт!
Хорхой бэшэлтэ
Хараа газар
Харан гүйлдээнэлтэ.
Эсэгээ тэнгэри
Эрдэни хурмастаа
Эльгэээн залбартай!
Дээшээл, дээшээл
Дүүрэн харыт!
Дээдэ заяан!
Толи зүрхэнэй
Толон жаргалай
Тэнюун сэдыхээл
Таабари тэндэ.

ҮҮРЭЙ СОЛБОН

Үүрээр бодооб
Үүрэй Солбони
Утган гарааб.
Газарай эрьеес
Галаб эрьеэд,
Гэрэйм оройдо
Голлон тогтоо.
Гараа дэлгэн,
Газаа зогсоноб.
Одо мүшэд
Огторгойдо яалзаяа:
Орой дээрэм
Ошото сэгий
Одон ялараа.
Мүнхэ тэнгэри
Мүрээ хүсэ
Мүрдэн иэмээгээ.
Эх газар
Энхэрэн, угтан,
Эрдэниин хэмэг
Эблэн баряа.

5.06.2003

БУРЯД УНЭН

№87 (20749)

Дүхэргүй

Уран

УЗЗ

16

№23 (324)

(Үргэлжлэл. Эхинийн априлийн 3-ний, 17-ний дугаарнуудта).

Гал гуламтын түшмэд,
Галша Далаша хөёрын,
Нүүлээ нохойн шарбаандал,
Нөөл зохицоор дохилдон,
Алааж шатаахаа зүбшөөжэ,
Аман таңгригаа үгбэд.
Хара муухай сэдхэлээ
Хаан Сугсагалдай өөгшөөлгэн,
Үргэн элчүүр уралаа
Үхэр хэлэрээз долёожо:
«Үдэр эльгээжэ наатангүй,
Үтгэр түргэн тухеэрээд,
Мэнэ гэнээр утажа,
Мэхэ аргаараа тогтоогти!
Хари холын газарт
Хаража таанадын ябаха
Хүс шадал түгэлдэр
Хүдэр дүрбэн баатарын,
Харгын хани болгон,
Хамтга таанадаар эльгээхб.
Хүдээ харгыдаа ябахадань,
Хүбүүн бээснен гэнэхдээжэ,
Урьха хаян баряд,
Уйгааг болон шатаагты!» - гэбэ.
Галша Далаша хөёрын:
«Ганса балшар Сэнгэ,
Үнээн шэнгээр мэхэлжэ,
Үнээн болон шатаагаад,
Эрэ бээс солотуулан,
Эрьеэж түргэн ерэхэд», - гээд,
Урьха бутуули тухеэрээд,
Урма зоригтоо нийлүүлжэ,
Хотон айдаа харгадангүй,
Хоргодон тойрон талиибад.

СЭНГ ДАЙСАНЫ ГАРНАА МУЛТАРБА

Хүхэ сайбар толон
Хүжэ нубаг татааар,
Хадын саанааа үндэжэ,
Харанхы нүнине хэргээб.
Даабари абаад гаран
Далаша Галша хөёр
Дахуул дүрбэн баатартаяа
Дабхин урагшаа зүдхэнэд.
Хобдог мяшаша шубуудал,
Холо саагуур хараашалан,
Хотогор жалгын эрьеэд,
Хоёр харгын бэлшээртэ,
Зогсожо моридоо татан,
Зориутаа тэдэнэр буувад;
Яажа Сэнгэе барихая
Яаралгүй тэндэ хэлсэбэд.
Номо номёо гаргажа,
Норин дэлийн зээхэбэд,
Нэлмэ жадаяа нуталжа,
Нэхэрэн сабшан үзэхэд.
«Эритэ мэсээр дайлахаар
Эрэлхэг баатар бэшэ ха юм.
Зургаан голдли табиахар
Зугаатай амитан бэшэ ха юм.
Бодолгүй юумэнэй тулоо
Буладай үзүүр хибараанхаар,
Балшар гэнэн бээснин
Баряд, доронь абай,
Хоёр ялан үргынен
Ходор татан заалай,
Үхээн болон хийдхэе», - гэлсэбэ.
Хара мэхээз бэлдээд,
Харгы дээрэн амадан,
Гэрэй шэнээн шулуунхаа
Гэтэн шөргэн хүлээбэд.
Зүүнэй зүүн хизаarta,
Зүгэй холын газарт,
Задагай хүтээл хаягаар
Захан юумэ бүрьбэ,
Бухайр шара номоной
Булад зэбээтэй годлидол,
Сэгээн хүхэ тэнгэрие
Сэхэ зүнэн ябаба.
Амадан байнаа зургаанай
Арияатан шунахай нюдэндэ
Хара унан дүүрэжэ,
Хараа бараагаа алдаба.
Амаараа газар мүргэжэ,
Алдалан унан хэйтээд,
Ороод ерэхынен хүлээжэ,
Отон тэндээ байбад.
Арайхан обёоржо харахадань,
Арюон хүлэг морин
Номон хурдаар шуумайжа,
Нолиртол зурын ябаба.
Хүлэр мүнгэн эмээдэн
Хүдэр улаан шарайтай
Балшар залуу наанай
Баатар хүбүүн нуунхай.
Харан гайхан байтарын,
Хажуугаарын үнгэрхэ шахаба,
Үзэн танин гэхээн,
Үншэн Сэнгэ болобо.
Ойлгонгүй тэрэниие алдажа,
Олзогүй бусаха болонондоо,
Халаг хүхэ гэлдэн,
Халал болон зогсобщод,
Ооголон байжаа бултаараа,
Обоорон урдань

сугларбад.
Аладтан ябахан
Сэнгэ

Ариоун сэдхэл
түрэжэ:
«Хара зондом
аюул
болонондол,
Харгыдам
юундэ
утгабаб?» -
гээд,
Ута сагаан
жолоогоо
Угзаран
шангаар
татаажа,
Хара муухай
дайсадые
Харан эрье
тогтобо.
Урдань байнаа
зургаан
Урьха бутууляа
тухеэрхээ
Амар мэндье
хүргэжэ,
Амадан уттан дохижод,
Холуур саагуур тойроноор,
Хорё болон зогсобщод.
Гэнэн хонгор Сэнгэдэ
Гэнтэ булагдаа аялдан,
Эмээл дээрхээн хуулаад,
Эндэ тэндэхээн бажуулдаба.
Уряар харан шаарийнуудаа
Уураар нэлгэн хубилгаад,
Унаад хэбтээн бээснен
Уяжа хүлижэ эхилбэ.
Урал аамаа
долёолдон,
Уна шүлнээ
гоожуулан,
Арияатан
мяхашан
амитадтал,
Аялдан,
шэрэлдэн
захалбад.
Балшар залуу
Сэнгэе
Бар хүсөөрөө
дийлэндээ,
Энэдэ наадан
боловдан,
Эльгэ зүрхээ
хэгшэжэ,
Барлаг дорий
гэхэндээ
Баажа дарлажа
оробод:
«Хайран ганса
басагаяа
Хаан шамда
үгэхэгүй,
Хоёр борьбынши
шүрбэхные
Ходор татан нутгал,
Хорин сагаан хюмьнеш
Хобхор татан хуулахал.
Түрүүн хэлсээн ёнороо
Түүдэбшэ галаа носооё,
Улаан мяхын шатаажа,
Уйгааг болгоё!» - гэлдэн,
Харахан нюдэнь дадалан,
Хахархай тулам углаад,
Хээрийн ганса модондоо
Хэрэн хүлийн бүхэлбэд.
Урма баяараа хаяажа,
Ухаа сэдхэлээ тэниниэн,
Хаанай алууршад хамтадаа
Хабархан хүхин ябажа,
Хээзээ яажа шатаахая
Хэлсээ тэмдэг үгэлсэн,
Ямар аргаар сонгоохоо
Ябадал дундаа зүвшэнэд.
Ургы түүнэн ямаадтал,
Урагша хойшоо гүйдэн,
Түүдэг доронь табиахая
Түлээ бэдэрэн арилбад.
Тийхэ яажа хирэндэн,
Тэрэ нюотагтаа суутай
Урбаан баян гансаараа
Урга хойноо шэрээд,
Адуунайгаа тоо бүридхэхэе
Аалихан дутгушуулжа ябаба ха.
Хахархай тулам хараад,
Халта моринойго будхахада,
Урбаан гэнтэ сошонондоо
Урбалдан алдабаа мориндоо.
Заахан нюдэнэйнгээ үзүүрээр
Зайлган бэдэрэн харахадаа,
Хүдөөгий ганса модондо
Хүлеэтэй хүнине обёорбо.
Мэдэн яданаа Урбаан
Мэдэн бушуу дүтэлжэ,
Маряажа зохицоон хараад,
Марган гайхан янзатай:
«Унtagшаан болоо ha, хурхирыш,
Уйлагшаан болоо ha,

нүгшыш!» - гэбэ.
Аргамжтай байнаа
Сэнгэ

Арбан шүдэ хам,
Харюу үгэ
хэлэнгүй,
Харахы хүсэн
байба.
Урбаан баян
гайхажа,
Улам Сэнгэдэ
дүтэлээд,
Улын тонгойн
хаража,
Үсэд
шэрүүнээр
бадашан:
«Улайха
ниууртаа
туламтай,
Харайха
хүдэе
хүлигээтай,
Хүн гүш, али
хорхой гүш?
Хэлээтэй юм наа
харюусьш!
Хорхой юм наа,
хүдэлшиш!» - гээд,
Арбан алдынгаа ургаар
Аалиханаар гэдэньеэн хадхба.
Хүлээмгэй тэсээн Сэнгэ,
Хүлигээдэ байнаа зандаа,
Хахадшье үгэ хэлэнгүй,
Хаба арга шэвшэбэ.
Туламай хахархай нүхөөр
Түдлан гэтэн харахадань,
Халюу булааар хүбөөнхэн
Хара магнал

дэгэлтэй,
Гурьба нийлүүр
татаатай
Гуулин мүнгэн
гааха
Уралдаа зуунхай
хүн
Утаяа бааюулан
байба.
Алта шаран
үнгэлжэ,
Абарга могой
ниийнхэн,
Алаг мүнгэн
хутага
Ара тээшэн
хүйбаданхай,
Бардам омоогор
зогсожо,
Балар хортогий
ниодеер
Хаража ядан
сэхинэ,
Халта тонгойн
гэтэн.
Хүжэ мүнгэн
эмээлтэй

Хөө хара моринийн,
Хойт хүлөө хайрасагаан,
Хоёр шэхээ һэртэлгэжэ,
Турьян хуухиран байжа,
Туруугаараа газар сабшална.
Хортогий нюдэйтэй байнаа
Хошон хурса хэлээр
Сэнгэ хүбүүн хандажа,
Сэсэн мэргээр хэлэбэ:
«Бодото алдар нэрэмни
Болзоото Буумал хаан лэ,
Гансаараа эндэ мүндэлэн,
Гасалан зоболон арилгадаг
Буйр томо нарханхаа
Буйн хүртэжэ байнаалби.
Тодхор түбэгнээ зайсахая
Тодожо аршаан хүртэнэлбэ.
Үүлээтэй нюдээз эдэгэхээз
Үндэр тэнгэридэ мүргэнэлбэ.
Эгээл энэ нарханай
Эрдэн мүнхэ дунал
Элдэб янзын үвшиние
Эрхэ бэшэ эдгээдэг лэ.
Хорото үвшиндэ дайрагдажа,
Хоёр нюдэмни манатаад,
Харалган бүрэлгэн боложо,
Харахагүй шахуу болоо нэм.
Хара газар суурхуулнаа
Хаан зэргээтэй байнаадаа
Хээрийн домто нарханхаа
Хэшээ буюн хүртэхээз,
Ашатаа тэнгэрийн заняанхаа
Абарал гүйхаяа ерэб.
Хүндэ холын замда
Хүлэг мориони хүтэлэн,
Хүдэр дүрбэн баатарнуудни
Хүргэжэ эндэ асараал.
Эдэ үмдэхэн хубсаанни
Энэ нарханай зүүдхэл юм,
Арга домынен хүлэхэдээ,
Ариоун хубсаанын үмдэдэг юм.
Бараг боложо эдэгэхэдээмни,
Баатар хүбүүдни ерэхэл.

Дашарабдан БАТОЖАБАИ

Буян бүтөөлөө дүүргээд,
Бусажа хөөргөө ошохолби», - гэжэ
Сэнг хүбүүн эрэхэгээр
Сэхэ хэлээд байба ха.
Урбаан баян гайханаадаа,
Ухаан сэдхэлээ хүдэлгэн,
Мордоод байнаа мориндоо
Можко нольбуулан бууба.
Хүрийн улаан шарайгаа
Хүхюу болгон мийлээдээ,
Сагаан хорготой нюдээз
Сабшалан байжаа дүтэлээ.
Хахархай туламын үргэжэ,
Ханамжтай зохицоор шэртэн,
Хорготой гэжэ мэхэлэн
Хоёр нюдьиень хараад,
Баярлан хүхинеэн язатайгаар
Бахархан, уяран энэбхилээ.
Бүдүүн аргамжа хүлигыиен
Бүтүүн зангилааа задалжа:
«Харалган болонон нюдэнтнай
Хараатай галтай болоол,
Сагаан хорготой нюдэнтнай
Сарюун элүүр байнаа.
Энэ найхан нарханхаа
Эрдэни дунал би хүртэхүүб,
Сэхир хорготой нюдээз
Сэлмэг хурса болгохууб,
Хүлээгэд байха ёнотай наань,
Хүлижэ намайе түнэлтиг!» - гэбэ.
Сэсэн Сэнгэ хүбүүн
Сээжээ барин дохижо,
Дура наанлын бүтээжэ,
Дуратай түргэн хүлээд,
Хахархай тулам үлгэжэ,
Харалган нюдьиень дадалаад:
«Үлгэн дэлхэйдэ үгэдэн,
Уршиөл гүйжа үзгиты!
Хүнөөр үгэ хэлсэнгүй,
Хүхэ тэнгэридээ мүргэгти!
Алдуу эндүү боложо,
Ама хэлэ гараа наа,
Бүрүүл нюдээз алдажа,
Бүдүүн хохор болохоту», - гэбэ.
Бардам тэнэг Урбаан
Баяртай урматай боложо,
Үлгэн дэлхэйдэ үгэдэн,
Уршиөл гужа эхилбэ.
Аргатай хүбүүн Сэнгэ
Алууршадай хүлигэхээ мултаржа,
Утсаагаан жолоогоо
Орёон гартаа бажуужа,
Хүлэг жороо мориндоо
Хүсэл лаблан мордого,
Хүдэр мүнгэн эмээдээ
Хүрэн дүнгэн үнуба.
Алтан шаргал хүлэгэйнгээ
Амын татаажа байгүй,
Алад дээгүүр харайлган,
Агаар зүнэн ябаба.
Хаанай алууршадай моридой
Хазаарай наагалдартга тайлажа,
Урбаанай ургаар шабхадан,
урдаа туужа талииба.
Далаша Галша хөёр
Дахуул дүрбэн баатартаяа,
Дүүрэн тэбэри түлээтэй,
Дүүген шууян ерэбэд.
«Амадан утган байжа,
Арга мэхээр баряабди,
Харгы замдай отожо,
Харатай зохицоор хүлээбди.
Золтой байнаа туладаа
Зорион хэрэгээ бүтээбэдби,
Баршад тодхор болоо наань,
Баригдсангүй арилхаа һэн», - гэлдэнэ.
Хүлюулахэн Урбаан доро
Түлэгээ асаран обоолжо,
Түүдэг табиахаа забдаба.
«Хатанаа борсоеэ здингүй,
Халаан сайгаа залгингүй,
Уишэн тажаа бэешни
Улэн зандаа хосорхонь,
Үбэн ногоондол үрхирэн,
Үнэхэ шандаруу болохон», - гэжэ
Хараал шэрээл табинад,
Хара хороёо гарганад,
яяатай байнаа Урбаан,
Урма зоригтоо хухарангүй,
Ойрон юумын шуухадаа,
Ойлгожо ядан гайхажа,
Үгэ хүүр хэлэнгүй,
Уршиөл гүйжаар байба.
Галша, Далаша тэдэнэй
Гал доронь түлиже,
Хүлхөөни шатаан эхилхээдэ,
Хүдэлэн барин алдажа,
Халхай, халхай гэнтэрээ
Хамар амаа барихаа
Хашагдан айжаа болибо.
Шатажа бээс зобобошиб,
Шашхаха эрхэгүй байнаадаа,
Арбан шүдөө зуужа,
Абяа анир гарагабагүй.

17

№23 (324)

Уран

723

Бүряад үнэн

Дүхэргүй

5.06.2003

№87 (20749)

Хоёр хатуу хашаланда
Хорготой Урбаан туйлабашье,
Улаан дүлэн орёогоод,
Улам шангы болоходонь,
Атирадан мяханини агшажа,
Амиды бэсн тэсэбэгүй,
Араа шүдөө заалаан,
Алан шадалаараа нүхирбэ,
Хоёр нюдөө хийлаган,
Хоолой хурэхысэ хашхарба.
Хахир шангы абянандаан
Хамаг дэлхэй сууряатан,
Нүрэг зээрэг ангууд
Нүрэн собхоролд байрадаа.
Далаша Галша хоёр
Дахуул дүрбэн баатартаяа,
Шатахаа байхыен харахадаа.
Шадал соогоо хүхизд.
Хашхархаа абянини нулдаанаар,
Хамаг бэсн хайланаар,
Утаан болон мушкархараар,
Уйгааг шандаруу болобо.
Сэсэн Сэнгые даража,
Сэдхэлээ ханаан зургаан
Шатаанаан мяханай хүншүүгээр
Шара хороо даруулаад,
Бэлэн болообди гэлдэн,
Бээс зэнэжэ эхилдэ.
«Хаанай хэлэнэн ёоор,
Харатай зохицоор мэхэлжэ,
Үншэн хэнэз Сэнгые
Үнхэн тоброг болгободи», - гэлдэн,
Эсэгги зургаан нүбарилдаанаар,
Эмээлтэ моридтоо шобод.
Ошожо харан гэхэдэн,
Орхион моридын байбагуй:
Хазаар ногтоо мултараад,
Харатай ябашаанаан байба.
Холын хоноон дайдада
Хоскоржо ябагаданаан тэдэнэр
Уна нюдэн болотороо,
Үйлдэлдажаа гэгэлдэжэ эхилбэд.
Хобой хойнооно ябашаанаар,
Хоёр хүлөө гэмтэжэ,
Газардамаа дохолон болонон
Галша ехээр уйдажа,
Хамагхаа үлүү гомдолтойгоор
Хашхаржаа байж бархирба.
Бардам омог ябашаанаар,
Баруун хүлөө хухаржа,
Далюу дохолон болонон
Далаша ехээр уйдажа,
Тэдээнээс ехэгомдолтойгоор
Тэмтэржэ байж бархирба.
Хаанай дүрбэн баатарнууд
Хараал шэрээ табианаар,
Хоёр дохолон удамаршадаа
Хоорондоо сэргытэр тэлээд,
Гэр тээшээ ханаатай,
Гэдэргээ эрьея ябад.
Арбаад хараан газар
Арай ёохон ябад,
Ангажа үдээж зобоходоо,
Аргамнай налаа гэлсэжэ,
Галша Далаша хоёрро
Газарай габада шийхаад,
Хонон бэсээ ябабалай,
Холо дээрээ һэн гэлсэбэд ха.
Тэлүүлжэ ябашаанаан гаа ашаар
Тэнхээ оронон Галша,
Шерүүлжэ ябашаанаан гаа ашаар
Шэнхээ оронон Далаша
Дүрбэн баатарай хэлсэхые
Дүтэлжэ һэмээхэн шагнаад,
Гэнэн дүрбэн баатараа
Гэтэжэ харбаад алхайе
Нюусаар хоюулан зүбшэжэ,
Ниур амаа худэлгэбэд.
Хоёр хүниие үргэлжэ,
Холо ябашаанаан баатарнууд
Үргэхээ нойртоо дарааджака.
Уни удаан хөөрчдэнгүй,
Барас шэнгээр бажаганаса,
Бахтай шангыар хурхиралдаба.
Галша Далаша хоёр
Гартай һэлмэнүүдээ бариха,
Хүдэлэнгүй унтаан баатарнуудай
Хүзүүнэн таан сабшабад.
Зэрлиг хүбшээтийг газарта
Зэрэгэн ябаха нүхэдээ,
Амаргал хүзүүнэн сабшажа,
Алаан тэдэ хоёр
Хаандаа ошоо ханаатай,
Харгы дахан налирбад.
Гүнхан найган ябажа,
Гурбан үдэр болгоод,
Арай ёохон алхажа,
Арбан үдэр хүсөөгөөд,
Улаан гарцаараа хюмнэлдэн,
Урагшаа муухин зүхдээд,
Арга шадалаа барахадаа,
Амарха гэжэ хэлсээд,
Усатын дабаан дээрэ
Үйтханын ехээр унтабад.
Хоноонон гуринхя хирээ,
Хойноноонон дахажа ябашанаа,
Алаг нюдэнүүдэен тоншожо.
Амтархан байжээ эдигээ.
Эдишэ бэдэржэ ябашан

Эрээн доргон ерэжэ,
Хээрэ хэбтээн хоёр
Хэлэен ходолжо эдигэ.
Урдахяа хараха нюдэгүй,
Уралаа долёохо хэлэгүй,
Гүнитай хэбтээн тэдэниие
Гуринха шоно олоод,
Бахалуур дээрэхэн бажуужа,
Барижээ зэдэд талииба.
Ута нүүрэй шаагийнүүд
Улайн үнэрөөр сугларжа,
Эдэнэй хосорхон шалтагааниие
Элирхэй мэдэжэ абамсаараа,
Сугсагалдай
ханаан сэргэдэ
Сугларжа олоороо
нүугаад.
Шаг шууяа
табидан,
Шангы шангаар
шаханабад.
Хүбүүн Сэнгые
утгажа,
Хүн зондо
дуулгангүй,
Далда нюусаар
алахыен
Далаша Галшайяа
табианаан
Сугсагалдай ханаан
сошожо,
Суу болохониин
айнандай,
Шашаг үргэтий
шаагийнүүдэ
Шадамар бэрхээр
мэхэлжэ,
хархинсагай
набидаанаар
хүндэлвэд,
набинаха
шаханахыен
боловуба.
Удаанши болоогүй байтарнь
Уйлаан дуулаан соностожо,
Газаа ордонын харуулшад
Гай тодхор дурдабад.
Ухаа мэдээ табианаандаа,
Урагша хойшио гүйлдэжэ,
Эрээн нюдээ бэлтгэлэн,
Эзэн хаандаа хандабад:
«Гурбан алда бүдүүнтэй,
Гушан алда утгатай
Гал мөгий бэлжэ,
Газар үнандамай добтолбол!
Унан ехэ голнуудтнай
Улаан шуваар урдабал,
Халуурмаа хайхан дайдатнай
Халуун галда шатабал!
Хамаг албата зонинетний
Хазан, үрэхин намнабал,
Байтаан тарган малынетний
Байнаан газартан залгивал!
Аюулын зайсуулха ханаатай
Амдан утганаан баатарыетний
Алда амаа заалажа,
Агга моритойн залгял!
Урдаанаан тулаадхаа даабаритай
Утгажа ошоон баатарыетний,
Нүрдээн үрэхин залгяд,
Нээргэн зэбсэгүйн турьял!
Гал дүлэ соробхилюор,
Газаатнай хүрэхээс ябашаанаар
Ябан замаа зурыгтар
Ялан болотор шатаанал!» - гэлдэн,
Гаран орон уйлалдаба,
Газар мүргэн тэмтэрбэ.
Солото Сугсагалдай ханаан
Сошон мэдэн айнандай,
Альга набараа шэргүүлэн,
Араа гэдэргээ унаба.
Ута мөгий гүрбэлзэн,
Улаан тооно манаруулба,
Улад зонии олоориин
Урагша хойшион намнаба.
Ой тайгын мододын
Оглор үглэр татаба,
Үбнэ нюгогүндээвэрн
Үнхэн болотор шатааба.
Газаан туласаа ерэхээр
Гарыха болон сахаригтаада,
Газар дэлхэйн дорьбосо
Галзуу шангыар хашхаржа:
«Хаан Сугсагалдай байгаа ханаан
Хамаг зонноо асаралши!

Дурдаан үгүйетнай ойлгоболби,
Дуратай соотнай бүтээхэб!
Газарай ехэ хүсээтэн
Гал мөгий танды
Албата зонноо үгэхэндээ
Арсажа хайрлажа байхагүй.
Өөрүүм ами үршөөнээндэтнай
Үнэн зурхэндээ баясаад,
Налгай сэсэн түшэмдэдем
Намтай суттань үлөөхье
Хаанай нэрхээс гүйнаб,
Харюу хүлэхкье хүсэнб», - гэбэ.
Хорото мөгий сахаригтан,

Хоёр шүдээз
харуулба,
Ама хамараа
ангалзуулан,
Араг янаар
туряяба,
Шүнхатай шүлнэ
гоожуулан,
Шуухиран байжа
хэлэбэ:
«Харамтай гэнэн
түшэмдээ
Хажуу тээшэн
илга,
Үгэхэ байхан зонно
Утэр түргэн
суглуула».
Хаан Сугсагалдай
баярлажа,
Хамаг зонно
суглуулаад.
Ами бэсэн
андалдаанда
Адуунаа малтаяа
тущааба.
Албата зониний
бүгдээре
Адуунаа малын
хүрэгээрэе,
Амидыгаар
поруулан шууялдан,
Арьяатанай мэдэлдээ оробо.

Үршөөгдэхэн Сугсагалдай ханаан
Үлэхэн түшэмдээ суглуулаад,
Албата зонноо үгэхэ,
Ами бээс абархандаа,
Баяр найр эмхидхээжэ,
Бардам омоогор зугаалба.
«Үншэн хэнэз амитад
Үхэжэ бээс амардаг,
Уладаа эсэхэн унаа
Урудам газартаа амардаг», - гэлдэн,
Хара зонноо хайрлангуй,
Хамтадаа сэнгэн нуубад.

СЭНГЭ ГАЛ МОГОЙЕ ИЛАБА

Хүдээ нюогтаг нуудалтай
Хүдэр сэсэн хүбүүн
Томо шаргал хүлэгээрэе
Тооно татуулан зурынай,
Шааямаа түргэн голнуудын
Шалбаагаа мэтээр хайрлажа,
Үдэхэн бодохон нюогтгатаа
Үдэр байхадаа хүрэбэ.
Хүрэжэ ерэн гэхэдэн,
Хүхэ номин дайдань,
Хуурай широй үхирхэн,
Хубхай хоноон байба.
Араа үбэрээр бэлшэнэн
Адуунаа мал харгадбагүй,
Ажал худэлмэрийд ябашаанаар
Амитан зон үзэгдээгүй.
Энэтэй урсаан гэрнүүд
Эзэгүй янзатай байба,
Өөрүүн дүтүн хүнүүд
Үгэхэртэй үзэгдээбэ.
Сэсэн Сэнгэ хүбүүн,
Сэдхэл зүрхөө хүмэрин,
Гайхан тагнан харахадаа,
Гай тодхор ушараа гэжэ,
Харийн дайсан добтолжо,
Хамаг юумэ хандаргаа,
Амитан зонии хамажа,
Абаашаа гэжэ мэдэбэ.
Хаанаа баашаанын тодоруулха
Хараан амитан ушарнагүй,
Хайшиа ошоиын элируулхэ
Харгы зам харгаданагүй.
Үншэн Сэнгэ хүбүүн
Үтээн нүхэдээ алдаандаа
Үй гашуудалдаа дараадан,
Урдахи хойнохёө бодожо,
Түгдэрхэй ехэ шулууе
Түшэн барин зогсбо.
Ойндоо зориг орон,
Оршион тойрон хараашалхадаа,
Тэбхэр хара шулуунда
Тэмдэг байхыен обёорбо.
Сэсэн Сэнгэ хүбүүн
Сэхэ тэрээндэ дүтэлжэ,
Томоор нийилэн тэмдэгүүдэй
Тодорхой удхыен тайлбарилхадаа,
Ингэжэ хэлээтэй гэжэ
Эли тодор мэдэбэ:
«Гурбан алда бүдүүн,
Гушан алда утга

Гал мөгий бэелжэ,
Гасалан бидэндэ ушаруулаа.
Арад зоной олоижине,
Адуунаа малай ехэнхине
Үрэхин норон байжай,
Үсөөн болтор залгяа.
Хазан эдингүй үлөөхэнэе
Хаман абаа вөргөө,
Хүсэн шадал хоёроороо
Хүн зонии гүрбүүлээ,
Хоро шара хоёроороо
Холо газар суурхуулаа,
Амадан ошоон баатарыемийн
Агта моритойн залгяа,
Дайлан утганаан баатарыемийн
Дайран шэрбээ нүүлээрээ.
Харты замдаа ябашан
Хамаг хүнүүд бултадаа,
Дайралдажаа энээниие уншахаа хана,
Дары тэрээндээ зайсит!

Амгалан байдалыемийн эбдэжэ,
Абаашабал бидэниие харида!
Бэрхэтэй ядараалтаа байдадаа
Бээсийн тамир барагдаа,
Уй гашуудадаа баригдан,
Ушхаа зүрхэмнай хайлаа».
Арад зонноо таараад,
Айжаа зайсажа ябашгүй,
Мүшхэн дахан ошоод,
Мүрдэжэ дайсанье олохое
Эрэлхэг Сэнгэ хубүүн
Эрид хатуугаар шийдэбэ.
Зорион хэрэгни бүтээх хана,
Зобонон зонноо абаржада,
Зүргэ нюогтганаан бусаахад гэжэ
Хүсээтэй үгээр тангриглаад,
Хүлэг мориндоо мордобо.
Сүүдэ мэргэн баатараа,
Сүгтаа үедэг нүхэдэе,
Нанан, нанан дурдажа,
Нанай алдан шуухирна.
Хүл мэдүүлэн харайлаан
Хүлэг шаргал моринийн
Дүрбэн хара туруунхаа
Дүлэ сасаран ябаша.
Харатай дайсанай бусаан
Харты замын алдангүй,
Эрэлхэг Сэнгэ хубүүн
Эрээн мөгийн гуламтын
Хаанаб гэжэ шэглэн,
Харбанан номогдол шуумайба.
Гал мөгийн ордоной
Газаан дүтэлэн ошоод,
Харайжа ябашан моринойнгоо
Хазаарай жолоо угзаржад,
Үндэр хашааен харайлгаад,
Үдээндэн өрэн тогтого.
Бүдүүн мөгийн годиролдон,
Бүглүү газархаа бултажа,
Урлаан янаар шарбалзан,
Урдаанаан иигэжэ хэлэбэ:
«Халагамшие халаг, халаг даа!

Хаадамттан гээш гүш?
Уунаан эднэнэй урмагүй,
Уулзан хараанай нэрэгүй,
Тугал нарай бээтэйш,
Туранхай яар мяхатайш!
Тийнэбэшье,
Шэнхэн мөдөн утгатай,
Шэнхэн мажан шүүнээтий юм,
Шамай хараад шамарланхадаа,
Шалажа хашаржа хэбтэнхадаа,
Шэмэ шүүнэен норожо,
Шэмэжэ хүхэжэ байхам ха, - гээд,
Гэдэгээ болон орёлдожо,
Гэдэхэн аглаа сакаригтага.
Эгээл энэ һамбаандаан
Эдир Сэнгэ дүтэлжэ:
«Танил болож золгоноондоо,
Танглайн шүлнэ тараахаяа
Арьбан гадар зузаантай
Адуун шаруунаа асаруула!

Шоо эльбэ ажалтай
Шолмос хатан ханаан
Худай баатар хүбүүнин
Хубилаад энэ байнали.
Газар дэлхэйе урбуулдаг
Галта шэдий хүсэмни
Эрхы хургандадаа шэнгэжэ,
Энэ бээдэм шунаанхай.
Эгсэ шулуун хабсагайе
Элэн болгохо шадалтайд,
Амитан дүрсэлтэй юумын
Аляан болгохо шэдитэй!
Эрхы хургаа тэнилгэн,
Эгсэ өөдэйн заабални,
Гэгээн номин тэнгэриде
Гэрэл түяа ялалзан,
Гарыем дахан хумиржа,
Гал болон сасардаг лэ!
Уруун хургаа заабални,
Унан бороо дунаадаг,
Буурал тэнгэри бүүдэгээд,
Буудал сахилгаа харбадаг лэ!

(Үргэлжээлын хожом гараха).

Ордой агууехээ поэт А.С. Пушкинай түрээнд үзэртэ

«Хүдөөгэй ажалшадай дунда физичесэ культура болон спортын нэйтэрүүлэн дэлгэрүүлхээ хэрэгье эмхицхээс тухай» бүхэлдээссин эрдэмий-ажал ябуулгын хуралдаанд хабаадахая арба гаран жэлэй урда тээ Псков хото ошоо һэн. Россин Federaciiin 60 гаран област, хизаар болон автономито республикин 120- ёд хүн, тусхайлбал, спортын худалдамжилэгшэд, эрдэмтэд, журналистнууд эндэ суглаан байгаа. Тиихэдэмийн Псковий аяншалга ба экспурсиин буюу энэ хуралдаанд хабаадагшадта зориулжа, экспурси эмхицхэн, бидэндие А.С. Пушкинай Гүрэнэй музей-заповеднигтэй танилцуулаа һэн. Тийн эндэ хараан, үзэхэндээ ордой агууехээ поездэй түрээнд үзэртэ хөөрхэмни.

ҮБЭЛЭЙ ЭХИН һАРЫН түрүүшүн үдэр бүржшье ha, аалин нам, дулаахан байбаа. Бидэндий нуужа ябаан «Икарус» автобус Псковско областийн дэбисхэрье урдаан хойшио хаха эсхэн урдадаг Агууехээ (Великая) мурэнэй баруун бэеэрхи «Ленинград-Киев» гэхэн дардам харгыгаар урагшаа табиуулна. Тойроод үзэсхэлэн гоё - холимогий модоор бүрхөөгднээн гүбээнүүд, ногоонийн хагдаржа, хүрилэн шарлашан нуга голнууд нюдэнэй үзүүртэ харгадана. Эндэ улаа (лен) ехээр тарижа ургуулдаг юм байна. Ушар иимэхээ гүбээнүүдэй үбэр талын наруули дулаахан газарнуудтэй тэбхэр-тэбхэр полинууд сэл ногоохоноор харгдахадаа, сүл губийн дундахи озис шэнгээр үзэгдэнэ.

Эндэхи үзэсхэлэн хайхан байгаалтай танилсаа ябатараа, сагайшие үнгэрные обёрбогуйди. «Зай, нүхэдүүд, бүхээ дэлхэй дээрэ мэдээжэ болонон Пушкинска хаданууд гэжэ багахан нуурин Псковдоо 110 километрээр оршодог юм. Ордой агууехээ поэт Александр Сергеевич Пушкин эндэл мүнхийн нойиро нойирсодог», - гэжэ экспкурсовод басаганай хөөрхэдэн, автобус соо бүришье хонжэн болошибо.

Пушкинска Хаданууд Псковско областийн тэг дундаа, Владайн үндэр тэгш газарта оршоно. Михайловское, Тригорское, Петровское нуурин тосхонууд, Воронич болон Савкинай Хада гэжэ үни урда сагай хотонуудай нууринууд, поездэй хүүртэй Святогорско һумэ А.С. Пушкинай Гүрэнэй музей-заповеднигтэй буридэлээ орно.

Эдэ нютагууд Александр Сергеевичий ажабайдал болон ажал ябуулгатай тааршагий холбоотой юм. 1817 болон 1819 онуудтаа тэрэ сүлэгдэжэ, иишэ ерээ һэн. Агууехээ поездэй ажабайдалтай, ажал ябуулгатай холбоотой бүхээ юумэн манайда национальнаа наангин зүйл мотээр сахин хамгаалагдадаг. Пушкинай дурасхаалтаа газарнууд олонийтийн анхарал хэшээлдэх хүртэнхэй.

Эдэ дурасхаалтаа газарнуудай соёлой ба түүхэтэй асары ехэх удаа шанартай байхые хараадаа абаажа, 1922 оной мартаан 17-до Совет правительство тэдэнийн заповеднигтэй газар гэжэ соноскоо һэн. Заповеднигтэй газар 700 гаран гектар эзэлдэг юм. Тэдэний байгуулгатайaar 50 жэлэй ойтой дашарандуулан, СССР-ий Верховно Советэдэй Президиумий Зарлигаар А.С. Пушкинай Гүрэнэй музей-заповедник Ажалай Улаан Тугай орденоор шагнагданхай.

МИХАЙЛОВСКОЕ нуурин тээшэ ошодог харгын бэлшэр дээрэ «городой поэзии нааранда» хүшөө бодхогдонхой. Тээсааны Михайловское, Тригорское нууринууд тээшэ абаашадаг харгын наалаагайдалан дээрэ мантан томо шулуун холоо тобойжо харагдана. Нюур таладань иигэжэ бэшээтэй: «Баруулжаа ошобол - Михайловская хүрэхэш, сэхэ ябабал - Тригорско

августын 9-дэ Одессэнээ эндэ ерээд, 1826 оной сентябрь болотор ажанаан юм. Эндэ зуу гаран зохёол башээ һэн ха.

Гэр-музей соо табигдаан бүхы юумэн А.С. Пушкинда хабаатай. Эндэ бэшэгдэнэн зохёолнуудайн гар бэшэгүүд, хүдээ нютагай хүн зонтой поэдэй уулзажа хөөрэлдэдэг байжанийн дэлгэрэнгыгээр харуулгдана. Поэдэй хубин хэргэсэлнүүд, эдэб зүйлнүүд экспонадуудай дунда олон.

Гэр-музейн баруун-урдаханы А.С. Пушкинай няни Арина Родионовнагай бишыхан модон гэр тобойжо нууна. Поэдэй няни тухай хөөрэхэн документнүүд, эдлэл хэрэгсэлнүүд эндэ табигданхай. Тэрэнэй эгэл дүтын, үнэн зурхэнэй нүхэр болох гайхамшагта орд эхэнэрэй образын эндэхий байдал, бүхы юумэн бидэнэй хуан боддоо һэргээнэ.

Нүгээ таладань үшөө гурбан модон гэр жэрылдэнэ: эдэмийн хүн зоной буудаг газар, эдээнэй гэр, мүн энэ буусые эрхилэгшын ба наймаашанай

ЗОНОЙ СУБАСА ТАНАДАНАГҮЙ

буухаш». Энэнь бага балшар ябахадаа, сээжэ болотороо шагнадаг, уншадаг байжан буряад арадай «Алтан Шагай» гэжэ үлгэр сохи ехэ хара мангадхайн юэн бийбор хүбүүдэй Алтан Шагай мэргэндэ шэдэжэ эльгээнэй үхэрэй шэнэн эльгэн хара шулууе наануулха юм.

- Михайловское хадаа Ганнибалтан - Пушкинтай угай бууса байжан юм, - гэжэ экспкурсовод басаган түүхын хуудаа ираажа, хөөрөөгөө эхилнэ. - 1742 ондо императрица Елизавета Петровна эндэхий газары «Агууехээ Петрой зараса» - Абрам Петрович Ганнибалдаа үршөөн заяжан байгаа. Тэрэнэй наа бараанай нүүлээр энэ газарай зарим хуби хүбүүдэйнэ - Осип Абрамович Ганнибалдаа - А.С. Пушкинай үбгэ эсэгдээ үгтөө һэн. Тэрэнэй байхаа үедэ Михайловскаа буусань болбосон түхэлтэй болгогдоож, гэр баригдаан, сэсэрлиг таригдаан юм гэхэ.

Пушкинтай гэр энэ буусын тэг дундахи гүбээ дээрэ баригданхай. Хойшио хараахадаа, Агууехээ мүрэнэй наалаа - сэнхир-хүхэ унайтай Сороть гол гүбээнүүдэй хоорондуур хотирон-бэтирэн урдана. Саагуурь нуга таряалан, сабшалан нэмжинэ. Маленец гэжэ нэрэйтэй нуурнууд хабтайна. Эндэхи нахин-тээрмэ һэргээгдэнхэй. Пушкин энэгүүр сэнгэхэ ехэл дуратай байжан юм ха. Ушар иимэхээ хэзээ нэгтэй агууехээ поездэй гэшхээн газараар мүнөө ябажа байнааб гэжэ сэдхээдэш, досоошии ямар бэдэа жэгтэй һонин мэдэрэл түрэх юм.

Эрхэ сүлөөдэ дуратай, үе сагайгаа бодото байдалые үнэн зүбөөр харуулжан зохёолнуудтан дураа гутажа, хаантаа засаг А.С. Пушкинай Михайловскаа сүлэжэрхёө һэн. Энэнь тэрэнэй эндэ үнгэргэнхэн эгэл ехэ саг болоно. Тэрэ 1824 оной

гэрнүүд болоно. Эдэ гэрнүүдэй урдуур липэ, хасуури, нархан модод нуулгагданхай. Липэ модоной аллей А.П. Керины аллай гэжэ нэрлэгдэнэ.

Маленец нуурдай урдахи харгыгаар гурбан нархадай хойгуур баруулхадаа, Пушкинай дүтын хүршэнэр ба хани нүхэд байжан Осиповтон-Вульфтанай буусадаа - Тригорское нууринда хүрэжэ ерэбэди. Энэ тосхон Михайловскнаа 3 километрэй газарта юм.

ЖУРНАЛИСТЫН ДЭБТЭРНЭЭ

«Прасковья Александровна Осипова-Вульф ехэ гэр бүлөөрээ эндэ ажанаан байгаа. Тэдэнэй баян библиотека Пушкинай дура илангаяа ехээр татаадаг байжан юм», - гэжэ экспкурсовод хөөрэнэ. Айлшадай буудаг уужам салуу таанга соо залуушуул суглардаг һэн ха. Пушкин, Языков, Дельвиг өөнхэднүүгэ шүлэггүүдээ эндэ уншадаг байгаа...

Михайловскнаа, зүүн-хойшио 4 километрэй газарта - Кучане нуурдай эрьеэд Петровское тосхон оршодог. Энэнь Ганнибалтанай хуушан бууса болоно. Пушкинай үеэлэ үбгэ эсэгэ - Петр Абрамович Ганнибал эндэхий нахин-тээрмэ һэргээгдэнхэй. Пушкин энэгүүр сэнгэхэ ехэл дуратай байжан юм ха.

Пушкинтай гэр энэ буусын тэг дундахи гүбээ дээрэ баригданхай. Хойшио хараахадаа, Агууехээ мүрэнэй наалаа - сэнхир-хүхэ унайтай Сороть гол гүбээнүүдэй хоорондуур хотирон-бэтирэн урдана. Саагуурь нуга таряалан, сабшалан нэмжинэ. Маленец гэжэ нэрэйтэй нуурнууд хабтайна. Эндэхи нахин-тээрмэ һэргээгдэнхэй. Пушкин энэгүүр сэнгэхэ ехэл дуратай байжан юм ха. Ушар иимэхээ хэзээ нэгтэй агууехээ поездэй гэшхээн газараар мүнөө ябажа байнааб гэжэ сэдхээдэш, досоошии ямар бэдэа жэгтэй һонин мэдэрэл түрэх юм.

Эрхэ сүлөөдэ дуратай, үе сагайгаа бодото байдалые үнэн зүбөөр харуулжан зохёолнуудтан дураа гутажа, хаантаа засаг А.С. Пушкинай Михайловскаа сүлэжэрхёө һэн. Энэнь тэрэнэй эндэ үнгэргэнхэн эгэл ехэ саг болоно. Тэрэ 1824 оной

кинтанай угай хүүр бии. 1836 оной апрель нааадаа Пушкин эхингээ бээ эндэ хүдөөлүүлжээс Петербургтадаас асархан байгаа. Хүдөөлүүлжээнэгтэй һүүлээр, эхинтэй хүүлээр, дурслаалын мүхэлдээ байна. Маанадтай хамта ябаан Россиян арадуудай эбтэй зетэй ехэ бүлүн гэшүүд - олон үндэхэн янатанай түлөөлэгшэд, тэрэ тоодо ордууд болон татаарнууд, башкирнууд болон чувашиуд, хальмагууд болон яхадууд, мүн Саяан уулын хормойгоо, дэлхийн эрдэни зэндэмэн болох Байгаль нуурдай үмэнэхэе ошоон Буряад ороной түлөөлэгшэд А.С. Пушкинай мүнхэ дурасхаалдаа, тэрэнэй оюун бэлгитэ һүгэдэжэ, ёнолон хүндэлжэ байнаа мэдүүлбэби.

ИНАГ ДУРАТАЙ поэзийнгээ хараа наанаатай хүсэнүүдэй харатай набарнаа унахадань, бүхы Rossi гашуудадаа атбара. Тэрэндэй хүдөөлүүлгэ олоний хабаадалгатай асари ехэ жагсаал болоходоо магадгүй гэжэ I Николай хаан айнан, һүрдэнэн байгаа. Тэрэнэй захиралтаар ээ Пушкинай бээ Михайловскдаа угайнь хүүр дээрэ хүдөөлүүлжэдэгээр хоёр суурчжээ соо Святогорско һүмээдэй асардажа, жандармын офицерий харуул доро оройдоол дүрбэ-табан хүнэй хабаадалгатайгаар хүдээ табигдаа һэн. Иигэжэ ордой агууехээ поэдые һүүлшмын замда хүндэтгэйгээр үдэшэжэ, тэрэнэй наангин дурасхаалдаа арад зоной ёхолко эрхьеин хаантаа засаг ханаажархёо бээй.

Тэрэ үеийн түрүү үзэлтэй хүнүүдэй дура хүсэлэнгөөр 1841 ондо поэдэй хүүр дээрэ сагаан гранит шулуугаар хүшөө бодхогдоож, табсангайнь ниурталдаа алтан үзэгүүдээр иигэжэ нийлэгдэнхэй:

«Александр Сергеевич ПУШКИН 1799 оной май 26-да Москвада түрээн, 1837 оной январийн 29-д С.Петербургда наа бараан».

1848 ондо поэдэй эсэгын наа бараадаа, тэрэнэй гэрээд үгын ёхор, намган хүбүүн хоёройн хажуудаа хүдөөлүүлжээнэгтэй байгаа.

Хэдэн зуун жэлэй липэ модоной набша намаагаар бүрхөөгдэжэ, нара нахиннаа

Бата-Мүнхэ ЖИГЖИТОВ, журналист.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Александр Пушкин болон тэрэнэй няни Арина Родионовнадаа бодхогдонон хүшөө. Скульпторын - О. Комов.

НЕ СОСТОЯВШИЙСЯ ПРЕЗИДЕНТ АМЕРИКИ

Образ ушедшего человека навсегда остается в памяти именно в том его возрасте, в каком у него прерывается жизнь. Это особенно относится к молодым людям, покинувшим этот мир не по своей воле, но успевшим стать известными, именитыми. Таким "вечно молодым", наподобие некоего мемориального образа-символа в сознании поколения 60-70-х годов прошлого столетия, остался Роберт Фрэнсис Кеннеди, министр юстиции, сенатор, главный фаворит в предвыборной кампании по выдвижению кандидатов в Президенты США 1968 года.

Он до последних дней своей жизни неустанно подчеркивал свою молодость, словно знал, что ему в этой жизни от Бога отведено всего 43 года. Словно предполагал, что роковые выстрелы, произведенные в него ровно 35 лет тому назад, поздно ночью с 5 на 6 июня 1968 года, Сирханом Сирханом в отеле "Амбассадор" в Лос-Анджелесе и унесшие его жизнь, будут всего лишь закономерным итогом его земного пути.

В радостном дурмане дней конвента демократической партии США летом 1960 г., когда Джона, его старшего брата (тогда также 43-летнего), официально выдвинули кандидатом от этой партии в Президенты страны, Роберт открыто воскликнул: "Мы - молодая группа - будем править Америкой".

В последней предсмертной книге "Обрести новый мир" (1968), посвященной "моим и вашим детям", т.е. будущим поколениям, на исторических примерах он показывает преимущество индивидуальных способностей молодости: "Многие величайшие движения в мире, мысли и действия происходили от одного человека. Молодой монах начал протестантскую реформацию, молодой полководец расширил границы Македонской империи до пределов тогдашней земли, молодая женщина отвоевала Францию, молодой итальянский путешественник открыл Новый свет, а тридцатидвухлетний Томас Джефферсон (третий Президент США (1801-1809), выдающийся просветитель, идеолог американской демократии. - В.А.) провозгласил, что все люди созданы равными. ...Эти люди двигали мир, и мы можем сделать то же самое".

Роберт оставил образ очень моложавого человека. Этот образ в памяти тех, кто видел и слышал Р.Кеннеди при жизни, усиливался и его по-юношески тонким голосом, по-юношески доверчивой и наивной улыбкой, чем особенно он запомнился в предвыборную кампанию 68-го. Иногда в ту кампанию Роберт умилял избирателей немного детским выражением лица. Но, разумеется, Роберт отнюдь не был простодушным и доверчивым человеком, тем более - наивным политиком. Он мог быть, если обстоятельства требовали того, очень жестким, бескомпромиссным, а порою грубым.

В лице Роберта Кеннеди, в активном и деятельном образе молодого политика, вся Америка хотела видеть свое динамичное будущее, возможность эффективного раскручивания своего мощного потенциала, поэтому с ним связывались большие ожидания, с ним ассоциировались грядущие перемены.

Выработанный тогда в масовом сознании и психологии (почти до уровня безусловного) рефлекс восприятия братьев Кеннеди именно как "молодых братьев" до поры до времени

продолжал срабатывать и в последующем. Даже после того, как вслед за Джоном, как известно, избранным в ноябре 1960 г. Президентом США, но убитым в Далласе в ноябре 1963-го, не стало Роберта. Этот своеобразный имиджевый "крест" далее, вплоть до 80-х, суждено было нести младшему из братьев Кеннеди - Эдварду, ныне уже 71-летнему главе большого семейства, многоопытному сенатору США, ставшему таковым еще в 30 лет.

В марте 1973 года мне довелось, так сказать, в живую видеть и выслушать его довольно-таки жесткое (конечно, по тем временам - идеологически не совсем приемлемое) выступление в МГУ имени М.В.Ломоносова. 41-летний сенатор тогда в бескомпромиссной и нeliцеприятной форме критиковал политику КПСС, советского руководства в области прав человека, в особенности в решении еврейского вопроса. Эдвард Кеннеди оставил тогда впечатление опытного оратора, державшего перед слушающей его публикой уверенно и внушиительно, свою плавную, хорошо отполированную речь с четко расставленными акцентами подкрепленными временами умеренной, но эффектной жестикуляцией. Высокого роста, подтянутый, с выносящейся богатой шевелюрой, с явно выраженным волевым подбородком сенатор время от времени одаривал аудиторию белозубой типично американской улыбкой.

Что же касается самого Роберта Кеннеди, то он к году трагической развязки своей жизни, т.е. к 1968 году, являлся уже преуспевшим человеком. Причем не только в личной жизни. Он и в большой политике давно перестал быть новичком. Уже успел набраться немалого опыта и добиться нужного признания.

Роберт стал примерным семьянином. Оба, вместе с женой Этель, традиционно придерживались католического вероисповедания. Они становятся родителями 11 детей (последний ребенок родился после смерти Роберта). Увлеченно занимаясь спортом, особенно - альпинизмом, Роберт сумел словно "эликсиром жизни" неплохо продлить свою молодость.

С юных лет будущий министр юстиции и сенатор проявлял склонность к простым решениям сложных проблем. Это отчетливо обнаружилось еще в Гарвардском университете и школе права в Вирджинском университете, которые он окончил соответственно в 1948 и 1951 г. Оттуда Роберт прямиком перешел в сферу государственной службы. Начинает работать в отделе Министерства юстиции, ведавшем за уголовным судопроизводством, затем в подкомитете у печально известного реакционера Джозефа Маккарти. В 1954 г. Р.Кеннеди в роли советника сенатского подкомитета по расследованиям, т.е. будучи уже независимым от Маккарти, открыто сталкивается с этим мракобесом и его сторонни-

ками. Он резко высмеивает маккартистов, так как их тупость и глупость просто оправдывали ему. С 1955 года, когда из подкомитета с позором ушел Маккарти со своими приспешниками, Роберт становится главным советником реорганизованного подкомитета.

Пожалуй, самым крупным делом, успешно проведенным Р.Кеннеди через этот новый подкомитет, можно считать изобличение в мошенничестве министра авиации США Г.Тэлботта.

В 1957-59 годах он занимал пост главного советника сенатского комитета по расследованию недопустимых методов деятельности профсоюзов и предпринимателей. Р.Кеннеди оказывается фактическим руководителем группы по расследованиям в составе 65 человек. И он с приущей ему энергией и оперативностью, со свойственной ему целеустремленностью и дотошностью берется за работу. Прежде всего, быстро наводит должный порядок в комитете. Сенаторы только диву давались, видя в молодом юристе искусство настоящего руководителя. Роберт умудрялся так умело вести заседания, что иной раз они оказывались простыми наблюдателями происходящего.

В конце 50-х годов Р.Кеннеди сумел разоблачить Президента профсоюза водителей грузовых машин и грузчиков, насчитывающего 1,7 млн. членов, настоящего гангстера Д.Бека, нагло грабившего профсоюзную кассу, и быстро упрятать за решетку. Гораздо труднее пришлось с его преемником, ловко маневрировавшим жуликом крупного калибра Дж.Хоффа, связанным с мафией. Лишь став министром юстиции США, Р.Кеннеди доводит до победного конца сражение с ним. В марте 1964 г. Хоффа был осужден на 7 лет тюремного заключения.

Вскоре после того, как Джон Кеннеди был избран Президентом США, после серии консультаций с влиятельными фигурами в Верховном суде и с бывшими министрами юстиции он предлагает ему занять пост министра юстиции - генерального атторнея (прокурора). Роберт соглашается, хотя сам мечтал о должности министра обороны.

неди все большее и беспощаднее стали пронзать расшатавшуюся политическую машину Джонсона.

К концу 1967 г. выявилось, что президентский курс Джонсона близок к банкротству. Война во Вьетнаме, у истоков которой стоял также Роберт Кеннеди, стала обретать характер неудавшейся авантюры. Антивоенные протесты в этих условиях в стране достигают небывалого накала. Насилие и противостояние между белыми и черными, между богатыми и бедными, между различными возрастными группами начинают буквально раздирать "общество всеобщего благодеяния". Американское общество впадает в состояние глубокого стресса, оно доходит до опасной черты тотальной разобщенности, отчаяния и раскола. Подобная ситуация, вне всякого сомнения, исключала возможность выдвижения Джонсона на новый президентский срок. И было неудивительно, что он отказался. Столь же естественным явились выдвижение Роберта Кеннеди.

Кампания "праймериз" (т.е. первичные выборы), начавшаяся относительно вяло, по ходу быстро меняется, принося триумф за триумфом Р.Кеннеди. Выявляется явный перевес над другими соперниками - вице-президентом Губертом Хэмфри и сенатором Юджином Маккарти. Это обстоятельство у президента Джонсона вызывает реакцию всевозрастающего смятения, постепенно переходящего в панику.

Р.Кеннеди побеждает своих соперников в штатах Индиана, Небраска, округе Колумбия, затем в штате Южная Дакота, уступая Маккарти лишь в штате Орегон. И вот ключевая победа в Калифорнии, она почти наверняка делает его кандидатом в президенты США от демократической партии. Но, увы, роковые выстрелы ночью 5 июня 1968-го насилием прерывают победное шествие Роберта Кеннеди.

Речь Эдварда Кеннеди на похоронах брата заставила многих призадуматься и задать себе мучительные вопросы о том, что было бы, если бы Роберта Кеннеди не убил одержимый ненавистью тип в лице Сирхана Сирхана, что ожидало бы Америку, если бы он остался жив.

В прощальных словах Эдварда Кеннеди, полных глубокой скорби, было сказано: "Не нужно идеализировать моего брата и приписывать ему то, кем он не был при жизни. Но нужно запомнить его порядочным человеком, который видел зло и пытался исправить его, видел страдания и пытался избавить людей от них, видел войну и пытался остановить ее".

Те, кто любил его, а теперь прощаются в последний путь, молятся, чтобы то, кем он был для нас и кем бы он хотел видеть нас, стало реальностью во всем мире".

...Тридцать пять лет тому назад Америка лишилась своего достойного сына, потеряла потенциального лидера нации, лидера, вне сомнения, сильного и умного, мужественного и талантливого.

Владимир АНТОНОВ,
доктор философских наук,
профессор, заслуженный
действительный член
Российской Федерации и
Республики Бурятия.
На СНИМКЕ: братья Кеннеди
(слева направо) - Джон, Роберт,
Эдвард.

Буряад ороной эдир аяншалагшадай 50-дахи слет

АЯН ЗАМДА АГААР СЭБЭР, СЭДЬХЭЛ СУЛӨӨ

1956 ондо Улаан-Үдэ хотод Аяншалгын болон хизаар ороноо шэнжэлгын эдиршуулэй республиканска туб байгуулагдаан юм. Түрүүн туб 1979 он болотор «Аяншалгын ба экспурионно-республиканска станци» гэжэ нэртэй байгаа. Мүнөө үдэ нийислэл хотын Коммунистическэ үйлсөор оршодог Аяншалгын туб хизаар ороноо шэнжэлгын, экспурионин, баазын болон аяншалгын таангуудаа бүридэн. Эндэ үхибүүд ерэжэ, тускай мэргэжэлтийн хүтэлбэри доро хайн бэлэхэл гардаа, ябагаар, велосипедэр, онгосоор элдэб аргаар аяншалха аргатай. Тийхэдэ үхибүүд хизаар ороноо шэнжэлгын экспедицид гарадаг байна. Байгаль далаан эрьеэд оршодог Максимила нууриинда республиканска туб хүүгээдэй аяншалгын баазаа байгууланхай. Мүн тус тубэй дэргэдэ «Новая цивилизация» гэхэн залуушуулай нэгээл ажалаа ябуулдаг байна.

Ариг сэбэр агаартай аян замда ябахада, найхан даа! Иммо аргаар аяншалха дуратайштуу хэзээдэшье байхаа. Үхибүүдээ дуратай, тэдэнээ дахуулаад холын харгыда гарадаг зоригтой багшанар олон. Жэшээлбэл, Зоя Васильевна Куликова бүхы наанаараа бээс норижо, аяншалгын элдэб мүрүсөөнүүдээ хабаадаан намтартай. Санаар спортын мастерий кандидат, греблеэр 3-дахи разрядтай, аяншалгаар 1-дэхи разрядтай спортын ветеран

домогто, ажабайдалда хабаатай ажайбуулга хэгдэн гээшэ. Зүгөөр 1990-цэд оноор республикингаа дэбисхэрээр аяншалгада гарадаг зон үсөөрөө нэн. Өөрөн дураар хүдэе гаража, сэбэр агаартай иргэ хэдэ үдэрөөр амараад ерэхэ хүснэгтэйшүүлшье түүхэдэ ороо, үхибүүдэй аяншалга мүнөө үдэ ехэхүгжнэгүй гэжэ наанааб, - гээд, Эрдэм гэгээрэлэй арадай отличник, наанаийнгаа амараалтада гаран Зоя Васильевна Куликова наамжаяа мэдүүлээ нэн.

мүнөө болотор хүнгэн, дориоу, урагшаа эрмэлзэлтэй.

- 1990-ээд он болотор республика дотор аяншалга, хизаар ороноо шэнжэлгээ сэх угэгээдээлэгээр ябуулагдадаг байгаа. Тэрэ үдэ урагшаа эрмэлзэлтэй А.Т. Покрова, Н.Д.Аксенова, С.Н. Ринчино, А.А.Колосова, Г.П. Бухава болон бусад үзүүлэлтэй. Түрэл иютагайнгаа түүхэ

Баргажанай аймагай үхибүүдэй уран найханай байшаанд С.Г. Бузина, Е.Л. Иванова гэгшэд мүн лэ үхибүүдээс хамта аяншалгада гарадаг байна. Бага наанаа аяншалха, оршион тойронхи байгаалини үнгээтэ найхан үзэгдэлүүдээ зурахаа дуратай Максим Матвеев «манай Баргажанай Забайкалиин паркда алшид, аяншалагшад эрэблээ, заатагий нопин, мартагдахагүй газарнуудаар ябаха» гэжэ түрэл иютагаараа омогорхон.

Республикин нутга иютагууд өөрөн онсо шарайтай, түүхтэй. Түрэл иютагайнгаа түүхэ найн

мэдээдэг үндэр нанатайшуул, эдиршүүльшье хаанаашье байдаг юм.

Тарбагатайн аймагай олонхи нууриинда шомошг яжатан ажайнуудаг юм. Тэдэнэй ажабайдалда зориулагдаан шэнжэлгын худамзруудын тус аймагай үхибүүд ябуулдаг байна. Гадна Тарбагатайда шубуудые шэнжэлдэг орнитологическая аяншалга эмхидхэгээхэй.

Хэдэн уеын санахи амитадай араг яхынч бэдэрэлгын, тэрэнэй шэнжэлэлгээ зориулагдаан ажал ехэ эдэбхитэйгээр энэ аймагтаа ябуулдана...

Хүдээ гаража, сэбэр агаараар амилан амараад ерэхэдэ, сэдхэдэд ехэ зохиц байдаг гээшэ. Классаараа, бүлэг нүхэдээрөө нонирхолтой газараар аяншалхадашье, аятай. Эйтэй зетэйгээр, хүсэл зоригтойгоор ябахада, ямаршье хэсүү дабанууд гаталагдахаа.

МОЙНОТОДО
МАЙХАНУУДАА ТАБЯД...

Хабарай дулаахай ханын эхийнээсэй сасуу Зэдэн аймагай үхибүүд багшанартаяа хамта заатагүй аяншалгадаа бэлдэжэ эхилдэг заншлтай. Эндэхи бүхы нургуулинууд хизаар ороноо шэнжэлгын, аяншалгын шэглэлтэйгээр нуралсалаа ябуулдаг юм. Нёдоондо жэл Мойното гэжэ газарта аймагай эдир аяншалагшад сугларжа, бэлэйнгээ үрэ дүнгүүдээ согослож, ерэхэ жэлэйнгээ

шэгье ололгодо (ориентирование) нурадаг юм. Хэдэн

жэлэй туршада энэ нургуулиин үхибүүд ехэ дуратайгаар тус кружкото ябадаг байна. 1960-1966 ондо аймагай бүхы нургуулинууд 2-3 үдэрэй аяншалгдаа гаража, оршион тойронхи байгаалияа шэнжэлэн үзэгшэ бэлэй. Тийхэдэ Д.-Н. В. Дамбилимаев бүлэг үхибүүдэе абаад, түрүүшүнхиеэ Таглайн нуур долоон хоногоор ошожо,

павловка гэхэн аяншалгын зам, эгээ хүндэ 2-дохи категориин

орёо харгы гэжэ тоологдог юм. 1980-аад онноо эхилжэ. Зэдэн аймагай аяншалагшад наанаараа бурия залуу болоо. Республикин 22-дохи следо аймагай б-дахи классай үхибүүд хабаадажа, хоёрдохи нутры эзэлэн байна. 1983 ондо Роман Марадуун Бүхээрэсси следо хабаадажа, экспедиционно отрядуудай эрхимэй тоодо ороон юм.

түүхэдэ ороон юм.

1965 ондо 9-дэхи классай нурагшад хүнэй ябаагүй харгыгаар Хамар-Дабаан дээгүүр гаража, хуушанай Хяагтын харгыда гаран юм. Имэрхүү аяншалгын зам мүнөө үдэ бэлэйншье, булатанд мэдээжэ болонхо. Тийхэдэ тэрэ харгы

мүнөө Роман Арсентьевич Зэдэн дуудаа нургуулиин эдир аяншалагшады бэлдээн.

Энэ ута хугасаа соо аймагай аяншалагшад дүй дүршэлтэйшье, гүнзэгэ мэдэсэтий болон гээшэ.

1992 ондо Москва шадархи Дмитриевскэ аймагта зэдэнхид Бүхээрэсси аяншалгын мүрүсөөндэ хабаадажа, Буряад ороноо хамгаалжан байна. А.Малакшина, А.Васильева, Б.Цыденова, О.Кожевникова, Н.Яблонская болон бусад Буряадай нэгэдэмэл командаа оржо, 3-дахи нуури эзэлэн юм.

Жэлээж эжэлдэ Зэдэн аймагта аяншалагшад олошорно. Ветерануудай Н.В. Рябовой, Г.Н. Якимовой, М.Н. Андреевэй дүй дүршэлэх хадуужаа аван, саашан үргэлжэлүүлжэ залуу халаан ургажа байна.

Зулыг найхан зунаингаа амараалтада аймагай 200 гаран үхибүүд дахядал балгаануудаа, майхануудаа табижа, дуратай газартаа амархаа даа.

Е. ЦЫБЕНОВА.

түсбүүдэе хараалжан байна.

Петропавловка иютагууд өөрөн онсо шарайтай, түүхтэй. Түрэл иютагайнгаа түүхэ

мэдэгдээгүй, үзэгдэгүй байгаа. Слюдянка - пик Черского - р. Утулик - р. Снежная - р. Темник - с. Амзак - с. Петро-

институт и музей в Листвянке, Никольскую православную церковь. А его угощение к обеду - свежекопченый байкальский омуль, был необычайно вкусным!

Самые красивые и памятные места были запечатлены на фотографии, а они, конечно, будут постоянно напоминать о чудесных местах и встречах с интересными людьми. Мы благодарим Юрия Александровича Миргородского, Любовь Вахромееву, преподавателей, сотрудников Минералогического музея истории ИГТУ и, конечно же, нашу Любовь Михайловну Ермакову за удивительно незабываемые встречи и поездку. И нам было очень хотелось отблагодарить радушных хозяев, привлекив, в свою очередь, их к нам, в Тунку, чтобы они могли увидеть нашу уникальную Тункинскую долину, испить целебную минеральную воду и набраться сил для дальнейших добрых дел.

И.Н. БЕЗОТЕЧЕСТВО,
учитель Шимкинской средней школы-интерната.

УДИВИТЕЛЬНОЕ - РЯДОМ

1,5 тонн под названием "Седло Чингисхана". Она великолепно отшлифована и действительно похожа на седло. Долго можно было любоваться камнем - чаронтом. Единственное в мире месторождение, которое находится в Сибири, в Иркутской области на границе с Якутией. Сколько красивых вещей сделано из него искусствами мастерами, а ведь совсем недавно мы о нем ничего не знали.

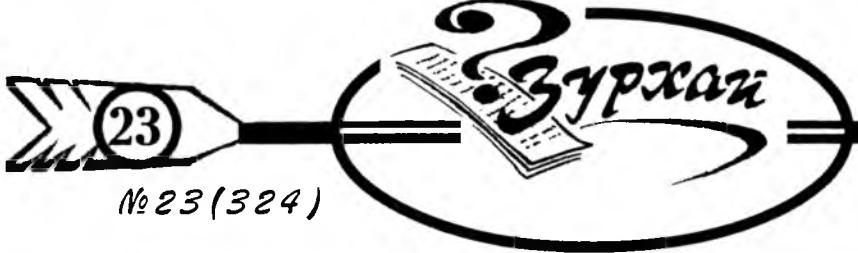
На встрече одной из первых было предложено слово руководителю нашей делегации А.М. Ермаковой, которая в своем выступлении отметила, что одним из первых геологов, стоящих у истоков сибирской геологии, был профессор А.В. Львов, и его имя наменно связало Тунку с Иркутском. Она рассказала о его любви к Тунку и плодотворной деятельности на ее благо и о том, как в Тунке увековечено его имя. Приятным сюрпризом

стала презентация песен на стихи Н.В. Львова. Присутствующие очень тепло встретили композитора А.Н. Санжиеву, которая сама исполняла песни, а особое впечатление произвело исполнение сюиты "Танец шамана".

На вечере также выступили проректор по учебной работе ИГТУ А.М. Тришечкин, писатель Г.Л. Машкин, преподаватели университета, профессора и кандидаты наук, поэты-барды, выпускники разных лет. На вечере царили Гея и Муза, поэтому так вдохновенно и проникновенно читали собственные стихи А.П. Арсентьев, В.В. Андреев и другие, под звуки гитарных струн на многих нахлынули воспоминания.

На третий день благодаря Юрию Александровичу Миргородскому тункинцы смогли побывать на Байкале, увидеть легендарный Шаман-камень, посетить Лимнологический

БУРЯАД ҮНЭН

5.06.2003

Дүжүрэг

№87(20749)

XVII ЖАРАНАЙ ХАРАГШАН ХОНИН ЖЭЛ

НАЖАРАЙ ЭХИН ҮЛҮҮ НАРА

БУРЯАД ЛИТГ	9	10	12	13	14	15	16
ЕВРОПЫН ЛИТГ	9	10	11	12	13	14	15
Гараг Нэрэ Үдэр	Дадаа Нара понед.	Мягмар Марс вторник	Лагба Меркури среда	Пүргэ Юпитер четверг	Баасан Солбон пятница	Бимба Сатурн суббота	Нима Наран воскр.
Үнэ Үдэр	харагшан үхэр	хүхэ бар	хүхэгшэн туулаай	улаан луу	улаагшан могой	шара морин	шарагшан хонин
Мэнгэ	6 сагаан	5 шара	4 ногоон	3 хүхэ	2 хара	1 сагаан	9 улаан
Луудал	шорой	түмэр	огторгой	үнан	уула	модон	хии

Гарагай 2-то шэнын 9 (июниин 9).

Хара Үхэр, 6 сагаан мэнгын, шоройдо нуудалтай үдэр.

Бурханда мүргэхэ, бурхадта, сахиусадта, тэнгэринэртэ, лусуудта үргэл үргэхэ, худалдаа наймаа эрхилхэ, шэнэ орон нюотгата түбхинхэд, дасан (дуган), субарга бариха, нуурииен табиха, наха утадхалгын ном уншуулха, шэрдэг бүрихэ, нүүхэ, модоор, түмэрөөр дарха эрхилхэ, эльбэс сараха, ада шүдхэр дараха, наад тодхор зайлцуулха, хэшэг дуудаха, нүгэлөө наманшалха мэтын үйлэнүүдтэйнай.

Гэхэ зуура алибаа юумэ буарлаха, хубсаа эсхэхэ, хийн үзэн ядаха, дайсалха, тушаал даажа абаха, дарсаг үлгэхэ, наха барагшын хүдэөлхэ мэтын үйлэнүүдтэйнай.

Энэ үдэр хүнэй үнэ абаа хаа, үбшэн хүрэхэ.

Гарагай 3-да шэнын 10 (июниин 10). Бадма-Самбаавын Үдэр.

Хутагын хурса үдэр.

Хүхэ Бар, 5 шара мэнгын, огторгойдо нуудалтай үдэр.

Бурхадта, сахиусадта үргэл үргэхэ, зурхай шудалха, буян үйлэдэхэ, дасан (дуган), мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдье бодхоох, бараганаа бусааха, гүрэм уншуулжа, эльбэс сараха, хари хэлэнүүдье шудалха мэтын үйлэнүүдтэйнай.

Гэбэшье замда гараха, нүүхэ, шэнэ газартга бууса түхээрхэ, хүбүүдье сэргэгтэ үдэшэхэ, худаг малтха, үхийг хүлээр оруулха, бага хүүгэдье гэрхээ холо эльгээхэ, хутага бүлүүдэхэ, эртээ зээсэг дархалха мэтын үйлэнүүдтэйнай.

Энэ үдэр хүнэй үнэ абаа хаа, бэеян юрэнхы тамир наижарха.

Гарагай 4-дэ шэнын 12 (июниин 11). Энэ нарада шэнын 11-нэй үдэр үтгэ, забнарлаба.

Хүхэгшэн туулай, 4 ногоон мэнгын, огторгойдо нуудалтай үдэр.

4 ногоон мэнгын үдэр лусууд тахихада, наин байха байгаа. Зүгөөр Туулай үдэр лусууд тахиха гээш сээртэй.

Дасан (дуган), мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдье бүтээхэ, наха утадхалгын хэрэг бүтээхэ, амгалан байдалай түлөө үргэл хэхэ, хубсаа эсхэхэ, эм найруулха, бараганаа бусааха, гүрэм уншуулха, ехэ хүнтэй уулзаха, буян хэхэ, гэр нэлбэхэ, захабарилха, шуна ханаха, төөнхэхэ, үгэлзэг үгэхэ, тараг бэрихэ, айраг халааха мэтын үйлэнүүдтэйнай.

Гэбэшье үхийг хүлээр оруулха, бага хүүгэдье гэрхээ холо эльгээхэ, үнээс утааха, нүүхэ, сэргээ үргэхэ, сангир хэхэ, маани сахиха, үхэр, мори худалдаа мэтын үйлэнүүдтэйнай.

Энэ үдэр хүнэй үнэ абаа хаа, үбшэн хүрэхэ.

Гарагай 5-да шэнын 13 (июниин 12).

Улаан Луу, 3 хүхэ мэнгын, үнанда нуудалтай үдэр.

Бурхан, сахиуса, лусууд, тэнгэри тахиха, номнол хэхэ, тэрэни шагнаха, эм найруулха, наха утадхалгын ном уншуулха, субарга, бурхан бүтээхэ, дайсанние болон ада шүдхэр номгодхоо мэтын үйлэнүүдтэйнай.

Зүгөөр мал худалдаха, нүүхэ, шуна ханаха, төөнхэхэ, газар малтха, хүрьэх зөвлөрүүлхэ мэтын үйлэнүүдтэйнай.

Бэри буулгаха, наха барагшии хүдэөлхэ мэтын асуудлаар дасанда хандаха хэрэгтэй.

Энэ үдэр хүнэй үнэ абаа хаа, зол ушарха.

Гарагай 6-да шэнын 14 (июниин 13).

Улаагшан Могой, 2 хара мэнгын, хада уулдаа нуудалтай үдэр.

Бурхан, сахиуса, лусууд тахиха, лүн абаха, субарга, сэргэ бурхан бүтээхэ, үбшэн аргалха, мори, сар нургаха, гэрэй нуури

табиха, ада шүдхэр зайлцуулха, хараал сараха мэтын үйлэнүүдтэйнай.

Гэхэ зуура тэнгэри тахиха, шуна ханаха, төөнхэхэ, нүүн ябаха, тушаал эзэлхэ, худалдаа наймаа хэхэ, олзын хэрэг эрхилхэ, гүрэм уншуулха, гэрээхээ хэрэглээ гаргаха мэтын үйлэнүүдтэйнай.

Энэ үдэр хүнэй үнэ абаа хаа, эд зөөри арьбажаха, мал үдэхэ.

Гарагай 7-до шэнын 15 (июниин 14). Дүйсэн үдэр.

Шара Морин, 1 сагаан мэнгын, мондоо нуудалтай үдэр.

Бурханда мүргэхэ, зальбарха, лусууд, тэнгэри тахиха, худалдаа наймаа хэхэ, олзын хэрэг эрхилхэ, модо нуулгаха, бурханай шэрээдэ Мандал табиха, дасан (дуган), мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдье бодхоох, арамнайлаа, даллаг абааха, бүлэгтэй амгалан байдалай түлөө үргэл хэхэ, сангир хураха, маани сахиуха, ном бисалгаха, наха утадхалгын хэрэг бүтээхэ, залуу мал эмнихэ, даагдай нүүл, дэлнэ тайраха мэтын үйлэнүүдтэйнай.

Гэхэтэй хамтаа үхийг хүлээр оруулха, бага хүүгэдье гэрхээ холо эльгээхэ, модо отолхо, хубсаа эсхэхэ, эм найруулха, нүүхэ, бэри буулгаха, наха барагшии хүдэөлхэ мэтын үйлэнүүдтэйнай.

Энэ үдэр хүнэй үнэ абаа хаа, амгалан тэнюун байдалаа наин.

Гарагай 1-дэ шуушанай 16 (июниин 15).

Шарагшан Хонин, 9 улаан мэнгын, хийд нуудалтай үдэр.

Зунай эхин нарада Хонин үдэр тудахадаа, модон хохи гэгдээдэг. Иймэ үдэр алибаа наин үйлээ эрхилжэ болохогүй. Илангаяа бэри буулгаха, наха утадхаха, үрээх таряа тариха, мал адуйна абаха, нэрэ солодо хүртэхэ, гэр бариха мэтын үйлэнүүд онсо хоруултай.

Энэ үдэр хүнэй үнэ абаа хаа, үбшэн хүрэхэ.

Гарагай 6-да шэнын 14 (июниин 13).

Улаан Могой, 2 хара мэнгын, хада уулдаа нуудалтай үдэр.

Бурхан, сахиуса, лусууд тахиха, лүн абаха, субарга, сэргэ бурхан бүтээхэ, үбшэн аргалха, мори, сар нургаха, гэрэй нуури

табиха, ада шүдхэр зайлцуулха, хараал сараха мэтын үйлэнүүдтэйнай.

Огторгой солбоной түяагаа

Ошотон яларуулан байхада,

Халуухан уралнуудыш таалахаа

Зүрхэ сээхэлни хүснэгтэй

Марина ОШОРОВА.

«Шинийн мүшэн миний мүшэнтэй...» конкурсо

ТУРҮҮШҮН ДУРАН

Алтанхан дулаан элшэнүүдэй
Арюухан наранай сасаруулхада,
Аалихан сохицлон зүрхэмни
Айдархан шамдаа тэгүүнэл.

Нүүшии нэриюухэн нэбшээндэ
Нарын гэрэлтэн байхада,

Харахан нюдээш харахаа
Хайратын зүрхэм зобонол.

Огторгой солбоной түяагаа
Ошотон яларуулан байхада,
Халуухан уралнуудыш таалахаа
Зүрхэ сээхэлни хүснэгтэй

Марина ОШОРОВА.

Охор-Шэбэр нюотаг.

Сагаан хаание бараалханаар
300 жэлэй ойдо зориулагдаба

Дондогийн Дашиоржин

Буряад ороноо абардан Бадан ТУРААХИН баатар (Домог)

Ууган буряад янатанай
Уужам даа орон нюотаг

Олон үеэрээ холбоотой
Олзо баян орон даа.

Хорин арбан нэгэн эсэгын

Хори түмээдэй нөён

Хорёодий мэргэн элинсэгтийн

Баян Буряад дээгүүлэй

Барга баатар элинсэгтийн

Байгаль далаигаа тойрожо,

Байрлажа нууцан

бүряадуудни.

Сэнхирхэн Сэлэнгэ мүрэнээ

Сэлгээхэн урагчалын

үргэхэн,

Эрьеелтэ шургэн Амар

мүрэнэй

Эхиндээн нууршижан

бүряадуудни.

Хүхэ Монголой мандахаа үедэ

Хүдөө таладань гэрээ

барийн,

Хүбүүг басагадаа хүйнинь

тоонтолжо,

Хүльинь шоройдуулжан

5.06.2003

БУРЯД ҮНЭН

№ 87 (20749)

Дүхэргүй

№ 23 (324)

ХҮНДЭТЭ ҮРГЭМЖЭЛЭЛ (НЭРЭ СОЛО)

Буряадай, Оросын Холбоото Уласай урлагын (искусствын) габьяатыг ажал ябуулагша, доцент, В. Шекспирэй «Лир хаан», А. Арбузовай «Иркутская история», Ф. Буяковой «Хүгшэд хадамда гаран алдаба» гэхэзэргын алдартай бүтээнүүдьеийнриуулан харуулж, үндэр сэгнэлтэй ажажа, мэдээжэ болон Буряад драмын академическо театрай найруулагша, монголшуудай дүтнандаа.

КОНДРАТЬЕВ ВЛАДИМИР ИЛЬЧИТЭ

Эхэ орон, арад түмэндөө габьяаты үйлэнүүдье бүтээжэ, мунее болон хойто үеые үльгэрлэхэн тулаа

«Буянта үйлэтэн - Чингисын удам манлай найруулагша» («Чингисын уг удамай эрхим найруулагша»)

Хүндэтэ нэрэ соло хүртөөн, хүндэтэ гэшүүнээр бүридхэн ажажа, буянта үйлэтэнэй музей, нүүдэлшэдэй байдалай выстакэ, үнгэти альбомдо орохо, дурасхаалта модо тариоулха, буянта үйлэтниние тодоруулжа уламжлаха эрхэ олгон, түүхэд мунхэлбэ.

НАЙХАН ТЭМДЭГГЭЙ ШҮЛЭГ ХАДАГ

Түмэн арагтаа түнхалхагэжэөөрыгөө маргашан ашатан та олонише Тэнгэри, нара, бурхан, нэгээдэ нэгэгүй хараажа байгаа заяшины дэлгэрнээс! Тэмүүжэгын удам мэдээжэ байгаа аз хии, мориншинаас сасарна-аа! Туби далаай мэтэй номын эзи шэги ашага эгүүрээдэг гишүүнээс!

ЮНЕСКО-гой Монголын үндэштэнэй комиссиин этигэмжэтийн байгуулга - ухаалиг соёлто амидааралай түлөө «Буянта үйлэ» нийгэмлиг бүлгэм

Хүндэтэ үргэмжэлэлтэн танаа:

1. Хүндэтэ гэшүүнэй хубидаа бүлгэмий үйлэ, ажалын сурталчалжа (олондо мэдээсэжэ), сан жасын зохёон байгуулалтын талаар бэхижүүлжэ, гэшүүдэйн бүридэлэй үргэдхэхэз талаар өөрынгөө зүгнэе түнхалх, оролсох арюун үргэгэтийн.

2. Үргээл бэлүүлнэн ушарты өөрынгөө амжалта туршалгаяа бүлгэмий шугамаар хэблэл, радио, телевидени, үнгэти зурагтай альбом, Буянта үйлэтэн музей, нүүдэлшэдэй байдалай үзэсхэлэнгээр сурталшалуулсан

дэлгэрүүлхэ, мунхэжүүлхэ, Буянта үйлэтэнэй сэсэрлигтэ дурасхаалай modo тариha, түрий болон бусад эмхинүүдэй нунгалта, шагнал урмашуулдаа иэрээ дэбжэн тодорхойлуулха, дэм-жүүлхэ, эрхэ ашагаа хамгаалуулж, онсо борхэшээлэтийн үедөө түнхаламжа абаха эрхэтгэй.

3. Энэ үргэмжэлэлэй нэгэх хубинь дурасхаалай зүйл үзэмтэй хамтаа нүүдэлшэдэй байдалай үзэсхэлэндэ орох, гадаадаа дотоодоо аялаа болоод, Юстициин министерствын оюун ухаанай үмсийн (интеллектуальна зөөрийн) газараар баталгадаан, уласхороондын код, ашагтай тухэлэй гэршэлгэ авбаан тул хэнший дууряланг буулгажа, олошоруулж болоногүй.

Хүндэтэ түрүүлэгтэдэ:

Монгол Уласай Президент Н.Багабанди, арадын эмшэ, доктор, профессор Б. Жав, соёлын габьяаты ажал ябуулагша, Д. Нацагдоржийн, Б. Ринченгын, шигналт поэт Тангадын Галсан, ЮНЕСКО-гой монголын үндэштэнэй комиссиин секретарь байлан О.Чимэдрэгээн, Улын Ехэ Хуралай гэшүүн, уласхороондын бөө судлалын нэгэдэлэй вице-президент, зохёолош, шэнжэлэгшэ С. Дулам, Япон уласлаа Монголдо нүүжка байлан элэн сайд Марохито Ханада.

Директор, ЮНЕСКО-гой Монголой Үндэштэнэй комиссиин этигэмжэтийн элшэн, монголын зохёолшодой эблэлэй, Монголой сэтгүүлшэдэй эблэлэй гэшүүн Т. БЯМБАРАГЧАА.

Наяын үедэ үнгэрэн тусхай хубаарийн дүнгөөр буряад таһаг түгэсхэгшэдэй дийилэнхи хубинь хүдээ плютуудаа багшалхаар мэдээсээ.

Дээдэ нүргүүли түгэсхэгшэдэй наанай нангин хэрэг - диплом абалгын баяр ёхололдо БГУ-гийн ректор, профессор С.В. Калмыков үзэхэлэдээ, зүүн зүгий онсо хараа бодолтой зон болох таанад арадынгаа нюур шарий болон ябаха заялатай гэжэ тэмдэглээ. Гадна институтдай багшанар оюутадаа ажабайдалай үргэн замдаа үзэхэлэдээ, үреэлэй үгэндээхэдээ хэлээ. Мүн шинэ мэргэжэлтэд болон тодорхон үсэгэлдэрэй оюутад эрдэмийнгээ гуламтын нэрээ нүдээдэд унаагаагүйди гэжэ найдуулаа юм. Даша-Доржо БОЛОТОВ.

Даша-Доржо БОЛОТОВ.

Нийгэмий хүгжэлтын шатын дотоодо бүридэлэврь ээлрхэлдэг. Хэр угхаа алишье арадай хараагаар эрдэм мэдээс гэшэх хүнниие бүридүүлээ, эгээл эрхим юумэнүүдэй нэгэндэ тоологдог. Саг хугасаагай ябасаар эрхим баялаг эрдэмдэ тэгүүлэшэд элдэб мэргэжэлэд нуран, нийгэм доторхи ёното УУргээ дүүрэхэе орлодно.

Ажагуугаа үеынгөө эрилтээр буряад арадынгаа заншалта ёх гуримые, хэлэ, уран зохёолыс нэргэн хүгжөөхээ үүргэтийнгээр БГУ-дахи Үндэштэнэй гуманитарна институт нуралсалайнгаа ажагуулга эрхилдэгюм. Тийнгээ буряад арадынгаа ондоо янтануудай нүүлэдэ нэрбэгдэн хосорхогүйн түлөө жэлээжээ жэлдэ үнгэргэдэг хэмжээ ябуулаг-

нуудлаа гадуур, нийгэмийнгээ хүгжэлтэдэ горитой нэмэри болохоор олон тоото дээдэ мэргэжэлтэй багшанары хүмүүжүүлэн гаргана.

Энэшье удаа тус эрдэмий гуламтын 104 хүн түгэсхэжэ, ажабайдалай үргэн замдаа гаралаа. Тэбхэр табан жэлэй хугасаада эндэ нүргүүли түгэсхэгшэдэй наанай нангин хэрэг - диплом абалгын баяр ёхололдо БГУ-гийн ректор, профессор С.В. Калмыковой гарнаа улаан гадартай дипломуудые аваа. Институтдай бүридэлэдэ ородог «Үндэштэнүүдэй нүргүүлинуудтаа орд хэлээзлаа» гээн таңагын 50 хүндүүргэн гаралаа, эдэнэй тоото арад гэгдэн, гүрэн түрийн талаанаа онсо харуулан доро байдаг эвенк янтанай бүлэг оюутад бии юм.

14 июня в 10 часов в Тункинском районе состоится освящение ступы «Намжал» на культовом месте Бурхан баабай. Освящение будет проводить Еше-Лодой Римпоче.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикин Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Генеральна директор - ахамад редактор А.ЛАНГАРХАЕВ.

Редакторийн уялга дүүргээгээ А.Д.ЭРДҮҮНСҮҮЛЭВА.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: И.М.ЕГОРОВ, И.Б.ДАГБАЕВ (Буряад Республикин Правительство), Ф.П.БОТОЕВА, Ц.Э.ДОРЖИЕВ (Буряад Республикин Арадай Хурал), Н.Д.НАМСАРАЕВ (генеральна директорийн 1-дэх орлогшо - ахамад редакторийн орлогшо), Г.Х.ДАШЕЕВА (редактор), Т.В.САМБЯЛОВА (секретариадыс хүтэлбэрлигээ-генеральна директорийн орлогшо), Д.Б.ГУРОДАРМАЕВА (редакторийн орлогшо); таңагуудые даатшад: В.Г.ГОМОЕВА, Н.Д.БАДМАРИНЧИН, Б.В.БАЛДАНОВ, А.А.ФАДЕЕВА, В.ДАДАМИНОВА.

Хэбэлэй байшанай телефонууд: генеральна директорийн-ахамад редакторий - 21-50-96, приёмнын - 21-54-54 (факс), ген. дирекгорий 1-дэх орлогшо - ахамад редакторий орлогшо - 21-68-08, ахамад редакторий орлогшонорой - 21-64-36, 21-33-61, секретариадай - 21-50-52; таңагууд: экономикин болон политикин - 21-63-86; соёлын болон түүхийн - 21-60-21; «Морин хуур», «Вершины» журналинуудай редакци - 21-55-97; залуушиуулай, оюутадай ажабайдалай болон олонийнхүү хүдэлмэрийн, «Одон» журналай редакци - 21-54-93; мэдээсэлэй - 21-67-81, спортын - 21-54-93, рекламийн - 21-62-62, коммерческо ажалай - 21-55-97, компьютерна түбэй - 21-66-76, бухгалтерин - 21-23-67.

Редакцида оровон материалнууд шүүмжэлэдэгтүй, мүн авториуудтайн бусаагдадагтүй.

Манай адрес:

670000, Улаан-Үдэ хото, Калантаршишиллин үйлс, 23, Хабэлэй байшан "Буряад үнэн".
E-mail: unen@mail.ru

Газетэ хэблэлэй 6 хуудаан хэмжээтэй.

Индекс 50901.
Хамтын хэлэг - 60090.
Хэблэлдэз тушаагдаан саг - 17.00.

"Республиканска типографи" гэхэн ОАО-до бэлэн диапозитивүүднээ газетэ 9000 хээгээр хэблэгдээ. Директорийн телефон: 21-40-45.

Б-0079-дэхи номертойгоор бүридэлэлд айтсанай.

Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, нютагай нэрэнүүдэй бишэлгийн хазагайруулжан ушарта авториуудын харюсалгатай. Редакциин нанамжа авторийхтай адли бэшэ байжна магад.

ОПЕРОНУУД ШЭНЭЛЭН ТАБИГДАНА

Буряадай опера болон баледэй театрой коллектив М.Мусоргскии «Борис Годунов» оперы шэнэлэн табиба. Классическая хүгжэмдэ дуратайшуву майн 31-дэй опера театртаа ерэжэ, хүгжэм соносожо, сэдхэлээ ханаба. Борис Годуновой партии России арадай артист Саян Раднаев, Мария Мнишегэй - России арадай артистка Ольга Аврова, Варлаамаев - Новосибирскому оперо болон баледэй театрой артист Шагдар Зондуев гэгшэд гүйсэдэхээ.

Июниин 8-дэй «Игорь тайжай» оперо Шагдар Зондуев Кончак ханай парти дуулаха юм. Хүгжэмдэ дуратайшуву театртаа ерэхэ бээз гэжэ найданаб.

Намжилма БАЛЬЖИНИМАЕВА.

Хүндэтэ «Буряад үнэнэй» редакци!

Түрэл газетээжээл бури захидаа заншалтайб. «Дүхэргүй» соо нонин-хонин материалнууд толилогдог юм. Уран гоё шүлэгүүдые ушишадаа урматай. Буряад дуунуудайгаа үгэнүүдье газетэ соо гаргадаа болболтны, ехэй хайн байгаа. Суута монгол дуушан Жаргалайханай (зурагдээрээ) гүйсэдэхээдэг «Эхэ нютаг» гүйсэдэхээдэг «Түрэл нютаг» гэжэдуунай үгэнүүдье газетэ соо толилхыетай ех гүйнаб.

Танай уншагша Э. БАЛБАРОВ.

ХАЛУУН ЭЛҮГЭН НЮТАГ

Үгэнэ Б. Цыдендамбын
Хүгж. Дармазагдын

Эриг сүлөө харагданхай
Элдин хонгор нютагни.
Эжы абын юрөвлэлтэй
Эхэ хайхан оромни.

Дабталга: Ээ-ээ-ээ...

Найхан Монгол оромни.

Аадараинь түргэн

Бороонинь
Адхарын, адхарын хүлээнэб.

Алтан шаргал таряанин

Найгыш, найгыш долгиндол.

Дабталга.

Сэлгээн сагаан Монголдом
Сэбэрхэн басагад энээдээ.
Найман зүгэй хүбүүдтэй
Наартай гоёор хүндэлүүлнэб.
Дабталга.

Та бидэ хоёр танилсая!

129. Хүдөө нютагтаа ажануудаг 40 нахатай эхэнэр бага найдамтай эрэ хүнтэй танилсаха хүсэлэнтэй. Эхы баабайтаяа суттаа байдагби, ажалтай.

130. Мужчина 1967 года рождения, рост 177, не курит, не пьет, живет с матерью, желает познакомиться с женщиной своего возраста, согласной на переезд в его село.

131. Ухэр жалтэй, үндэр шүбээстэй, үхийнгүйдээдэг дуратай, үлүү олон үгэгүй, үсэд нээрүүшэг зантай хори юнэтэй эрэ хүн өөрүн на